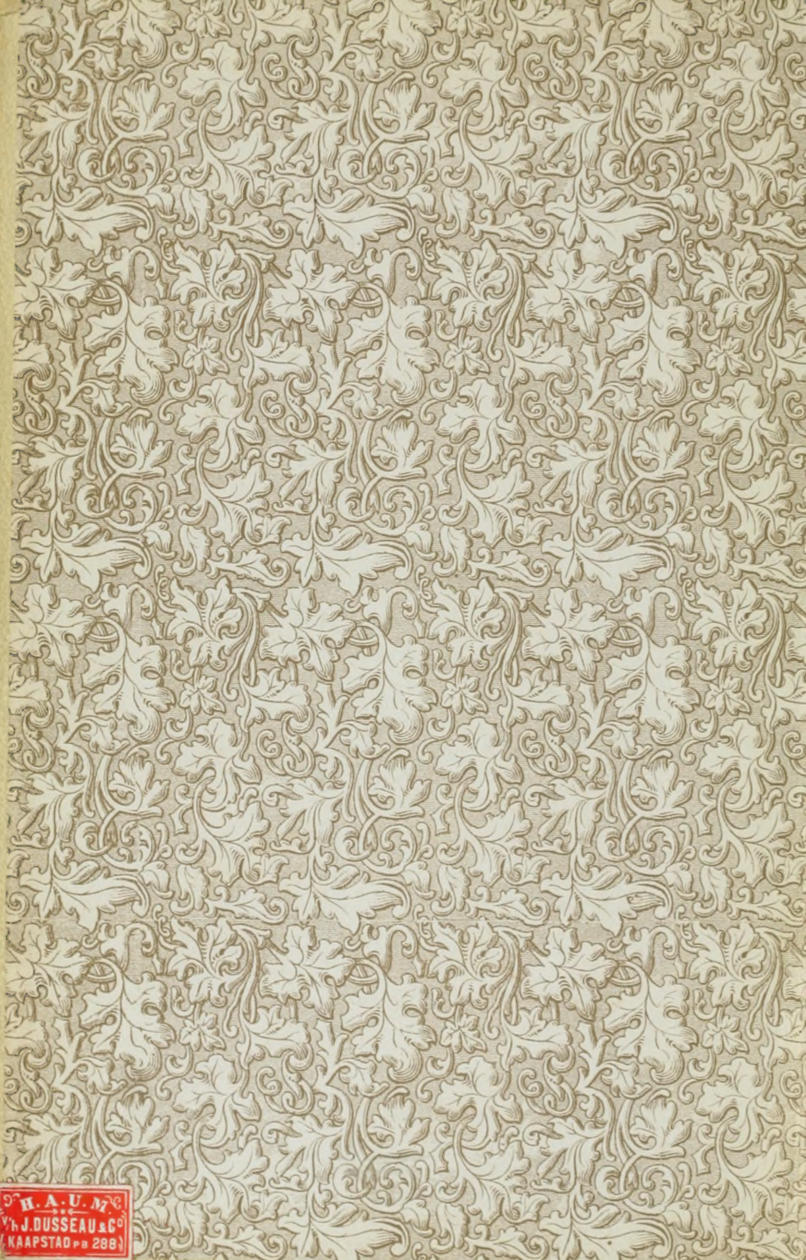
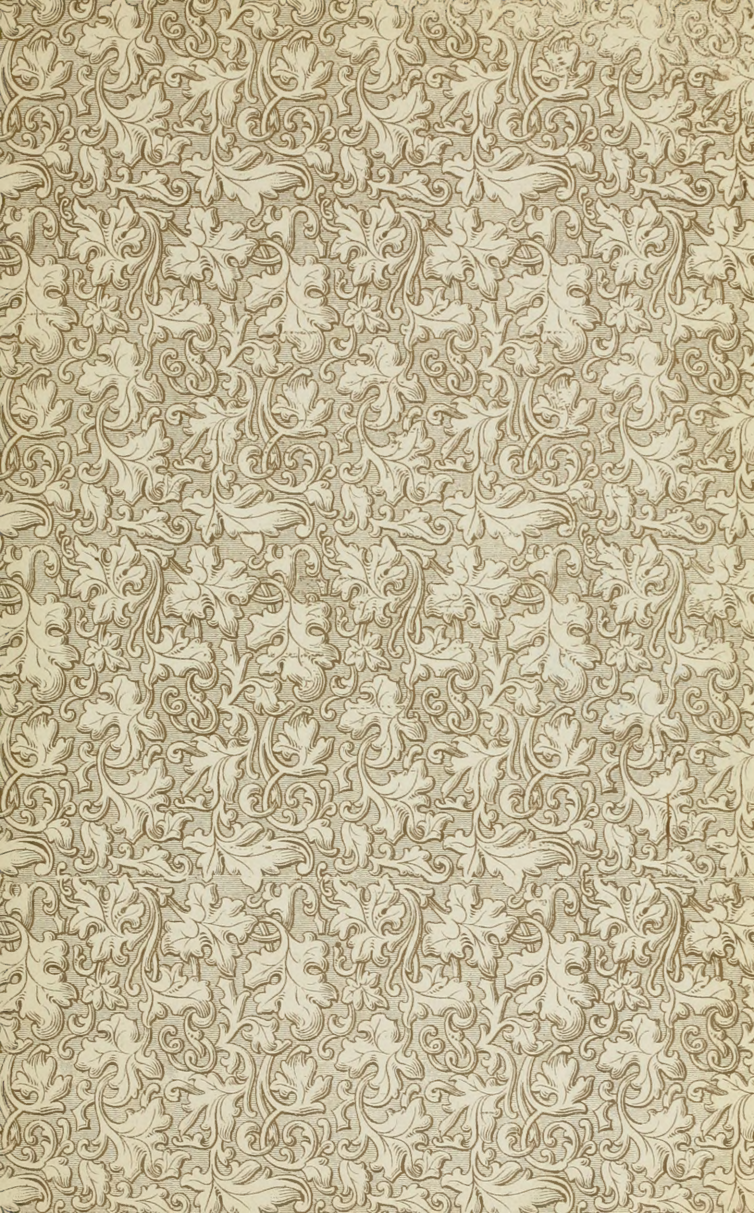
Verdedigers en Verdrukkers der Afrikaansche Vrijheid

door L. Penning

S. P. J. du Toit

Juli 1909

VERDEDIGERS EN VERDRUKKERS

DER

AFRIKAANSCHE VRIJHEID.

Verdedigers en Verdrukkers der Afrikaansche Vrijheid.

KARAKTERSCHETSEN

van

MANNEN VAN BETEEKENIS

uit den

Engelsch=Zuid-Afrikaanschen Oorlog 1899-1902.

DOOR

L. PENNING.

Met Portretten en Penteekeningen van
J. Hoynck van Papendrecht, C. Koppenol en J. Linse

J. N. VOORHOEVE,
'S-GRAVENHAGE.

EEN WOORD VOORAF.

Bij de keuze der Verdedigers en Verdrukkers heb ik mij beperkt tot personen, die in het granaatvuur zijn geweest. Daarom nam ik wel Paul Kruger, doch niet Chamberlain; wel Rhodes, doch niet Milner.

Gorinchem, 26 Juni 1902. L. PENNING.

(Mislukte Engelsche Kroningsdag.)

INHOUD.

PAUL KRUGER

[illegible]

O. het is een leven [illegible]

Gods Woord tot troost in de kajuit.

PAUL KRUGER.

et oorlogsschip wendt den boeg naar de hooge zee, en de Nederlandsche Driekleur wappert van de steng.

Een oude man staat op het dek.

Hij zegt geen woord, maar hij staart naar de kust — naar de kust van Zuid-Afrika. Hij staat daar onbewegelijk als de mast, tegen welken hij leunt, maar zijn oogen verduisteren zich, terwijl de golven hoog opspatten tegen den boeg van het Hollandsch oorlogsschip.

En terwijl Staatspresident Kruger daar staat, en over de grauwe wateren staart, gaat zijn leven aan zijn geestesoog voorbij.

O, het is een leven geweest van geweldige bedrijven;

van perykelen en doodsgevaren; van beklemmingen en uitreddingen, en nu is hij een oud man geworden, en de staf van den balling rust in de hand van den vijfenzeventig-jarigen grijsaard.

Het is nu vijfenzestig jaar geleden, dat hij als een jonge, sterke knaap de lange ossenzweep deed knallen, en het vee van zijn ouders voortdreef naar het noorden.

Dat was een lange tocht: van Bulhoek bij Colesberg dwars door den tegenwoordigen Vrijstaat heen naar Natal. Maar het moest! het kon niet anders! want de onbedwingbare en onverdoofbare trek naar de vrijheid dreef de Boeren voort naar een land vol bloeddorstig gedierte en vol Kaffers, die bloeddorstiger waren dan dat wild gedierte.

De oude man op het dek van het Nederlandsche oorlogsschip weet te vertellen van de gruwelen van koning Dingaan, den Zoeloe-koning, die de Voortrekkers overrompelde, en de moeders, met den zuigeling aan de borst, aan zijn speer reeg, en de kleine kinderen met de hersens tegen de sterke wagenwielen verpletterde.

Maar het taaie Boerenras is er met de hulp van den almachtigen God toch doorheen gekomen, en koning Dingaan ontving zijn loon.

Paul Kruger groeide intusschen op tot een sterk, krachtig man; hij was sneller dan de snelvoetigste Zoeloe-krijger, en op een afstand van vierhonderd meter rende hij den vlugsten klepper voorbij.

Maar hij kon meer.

Op een krijgstocht tegen een vijandelijken Kafferstam sloop hij in de duisternis van den nacht in de richting, waar hij de Kaffers vermoedde.

Zij lagen in een groote spelonk. Daar hadden zij zich in hinderlaag gelegd, om de Boeren onverhoeds te overrompelen, en een Kafferkrijger stond op schildwacht vóór den ingang der spelonk.

Doch die schildwacht was een kind des doods, want met den sprong van den panter was de jonge Kruger bij hem, en den Kaffer schoot geen tijd meer over, om een alarmkreet uit te stooten.

Met den dooden Kaffer aan zijn voeten, nam Paul Kruger nu diens plaats in, maar de Kaffers wisten het niet en waren gerust, want de nieuwe schildwacht gaf de bekende Kafferseinen.

Doch plotseling veranderde het tooneel, toen Kruger zijn mannen bij zich had, en hij verpletterde den vijand.

Hij bezit een grenzenlooze koelbloedigheid. Hoe hij eens, om het koudvuur te voorkomen, met het jachtmes zijn duim afhakte, weet thans elke jongen te vertellen.

Hij zette eens een buffel achterna. De buffel vluchtte, trapte in een modderpoel en sloeg het onderste boven, terwijl het paard, dat Kruger bereed, met den jager over den buffel heen in den modderpoel tuimelde. De toestand was gevaarlijk, maar uit het oogpunt van jachtavonturen toch eenig in zijn soort. Paul Kruger sprong snel besloten van zijn paard op den nek van den buffel, greep hem bij de horens en drukte zijn kop met zijn Simsonskracht zoo lang in den modder, totdat het beest was gesmoord.

Een anderen keer had hij een ontmoeting met een leeuw. Hij had op een bepaalde plek een golving gezien in het manshooge gras, en er een reebok vermoedend, had hij er vuur op gegeven. In plaats van den reebok echter kwam een jonge, krachtige leeuw te voorschijn. Hij was niet gewond. Kruger keek hem sterk aan, en de leeuw week achteruit. Toen laadde Kruger opnieuw zijn geweer, maar het geweer ketste, en de leeuw maakte thans zijn vervaarlijken sprong op den jager. Windsnel echter sprong Kruger op zij, en de leeuw kwam met zooveel geweld naast hem op den grond terecht, dat Kruger het opstuivende stof in het gezicht kreeg.

De toestand was hachelijk, maar nu hij het wilde dier met geen kogel kon temmen, temde Kruger het met zijn stalen oogen.

Tegen die oogen was de leeuw niet bestand; hij week vijftig pas achteruit, bleef dan een wijle staan, terwijl hij met den staart zijn flanken sloeg, en zette het dan in groote sprongen op de vlucht als een afgeranselde hond.

Kruger had een onuitputtelijken voorraad jachtavonturen, en hij kon ze met den grootsten smaak vertellen, want hij was trouwens dikwijls vol scherts en humor.

Doch hij heeft ook andere tijden gekend: tijden, waarin de golven van innerlijke bestrijdingen en aanvechtingen in hooggaande golven zijn ziel beroerden.

Hij woonde toen in Boekenhoutsfontein, district Rustenburg.

Een Amerikaan[1]) heeft er in een belangwekkend boek het volgende van aangestipt: „De President spreekt nooit van dien tijd, en vele zijner vrienden zijn totaal onwetend omtrent

---

[1]) P. Bigelow.

dit tijdperk in zijn leven. Laat mij de eigen woorden herhalen van zijn boezemvriend: „„Eens had Kruger een zwaren gemoedsstrijd, en zijn geest scheen overspannen te raken. Op zekeren nacht gaf hij aan zijn vrouw den Bijbel, om er in te lezen, en plotseling ging hij weg. Dit gebeurde in 1857; Kruger was toen 32 jaren oud. Hij bleef verscheiden dagen weg, totdat men hem ging zoeken en in het gebergte vond. Hij was uitgeput van honger, en had zoo'n verschrikkelijken dorst, dat men het water ten slotte moest wegnemen, daar hij zich anders zou hebben doodgedronken. Wij namen hem mede, maar hij was zóó zwak geworden, dat wij hem nauwlijks op het paard konden houden. Sinds dien tijd toonde Kruger een zeer bizondere liefde voor den Bijbel en den godsdienst. Hij leefde voor den godsdienst, en zeide ons, dat God zijn blinde oogen had geopend. Zijn vijanden spraken dikwijls over deze plotselinge verandering en spotten er mee, maar hij liet alles stilzwijgend passeeren, en deze gebeurtenis was het keerpunt in zijn leven. Sinds dien tijd is hij voor de gemeente dikwijls opgetreden als godsdienstleeraar, en de man, die in de zes werkdagen de moeilijkste staatkundige vraagstukken had op te lossen, vermaande en vertroostte zijn volk op den rustdag met de woorden der Heilige Schrift.""

De golven slaan schuimend op tegen het Nederlandsche oorlogsschip, en de oude man, die daar op het dek staat, staart naar de kusten van Afrika, en hij ziet in den geest weer dien klipheuvel bij Krokodilrivier, die daar oprees als een waarschuwend gedenkteeken van Afrikaansche tweedracht.

Het is nu bijna zeven en dertig jaar geleden — in een tijd der schromelijkste binnenlandsche verwarringen — dat Paul Kruger met een kommando optrok naar de Krokodilrivier, en zijn kamp opsloeg een uur gaans van zijn tegenstander Jan W. Viljoen.

Kommandant Viljoen had meer manschappen dan Paul Kruger; ook beschikte hij over kanonnen, terwijl Kruger geen kanonnen had.

Beide kommando's bestonden uit Afrikaansche Boeren, en laten we de waarheid zeggen: zij waren gekomen, om elkander te bevechten.

Kruger was, zooals reeds gezegd, veel zwakker dan zijn tegenstander, en daarom gebruikte hij een krijgslist. Het gros van zijn burgers plaatste hij achter een klipheuvel.

en met een kleinen klomp Boeren trok hij uitdagend op tegen de mannen van Jan Viljoen.

Toen lachte Jan Viljoen, want het was een klein, nietig hoopje, dat tegen hem optrok, en hij gaf zijn krijgsmacht bevel, om het kleine hoopke om te trekken.

Kruger trok toen terug, zooals niet anders was te verwachten, en Viljoen vervolgde hem heftig. Doch Kruger trok terug op zijn hoofdmacht achter den klipheuvel, waarop Viljoen niet had gerekend, en nu werd de strijd zwaar en hevig, want er heerschte aan beide zijden een groote verbittering. De dood ging den man van Boekenhoutsfontein meer dan eens rakelings voorbij, doch de burgers van Viljoen konden het, daar zij de slechtste stellingen hadden, toch op den duur niet harden, en zij sloegen op de vlucht.

Viljoen had 45 dooden en gewonden; onder zijn dooden waren de dappere Afrikaander Zwart Marthinus Pretorius, die door zes Afrikaansche kogels werd doorboord, en Philip Winnaard met diens jongen zoon, die er beiden het leven lieten.

Aan de zijde van Kruger waren 8 of 10 dooden en gewonden, doch nauwlijks vluchtte de tegenstander, of Paul Kruger sprong op den Klipheuvel, en beval zijn volk, het schieten te staken. Dat was zijn groote, trouwe liefde, en deze groote, trouwe liefde omsloot het geheele Transvaalsche volk. Het sneed hem door de ziel, dat er nog meer broederbloed zou stroomen, en op dien klipheuvel der tweedracht waagde hij zijn leven, om het leven der vluchtende vijanden te redden.

Toen keerden zijn burgers de loopen van hun roeren om, en Viljoen met zijn volk kon ontkomen.

Deze edele daad van Paul Kruger zou echter nog heerlijker vruchten dragen. De burgeroorlog werd onmiddellijk gestuit, en reeds drie dagen later werd een conferentie belegd, waarvan Paul Kruger tot voorzitter werd gekozen, en waar de geschilpunten in der minne werden bijgelegd.

De beide kommando's werden ontbonden; verbitterde vijanden reikten elkander de hand der verzoening, en de man van Boekenhoutsfontein keerde in vrede huiswaarts.

De jaren gaan snel.

Het was in Maart 1879, dat de Transvaalsche Boeren, die twee jaren geleden op wederrechtelijke manier hun vrijheid hadden verloren, een protestvergadering hielden te

Kleinfontein. Er was een volkscomité gekozen, en Paul Kruger was daarvan de voorzitter.

„Nog blijf ik bij lijdelijk verzet," zeide hij, maar de Boeren wilden er niet van hooren, want de Engelschen waren destijds in oorlog met de Zoeloe's, en vele Boeren hoopten thans hun slag te slaan.

De blik van Paul Kruger echter reikte verder dan die der Boeren. Hij begreep, dat de Engelschen de Zoeloe's spoedig zouden verpletterd hebben, en hij wilde het uiterste middel — den oorlog — eerst aangrijpen, als al de andere middelen waren mislukt. En daarom sprak hij tot zijn burgers met klem en overtuiging, maar de Boeren wilden niet overtuigd zijn. Zij riepen: „Vechten! dadelijk vechten!" en teleurgesteld verdaagde Kruger de vergadering tot den volgenden morgen.

Er viel een fijne motregen dien avond, en het was donker. De burgers waren in hun tenten, en niemand was buiten. Doch in die tenten werd luid en driftig gesproken, en de man, die zwijgend tusschen de tenten doorliep, hoorde die gesprekken. Er werd heftig tegen Paul Kruger tekeer gegaan, omdat hij hun aanvoerder niet wilde zijn in den strijd, en er waren er zelfs, die hem durfden betichten van — landverraad.

Toen keerde de zwijgende man zich om, want hij wist genoeg.

Het was Paul Kruger.

Geen slaap look dien nacht zijn oogen, en er waren tranen in zijne stem, toen hij den volgenden morgen zeide tot het volk: „Ik kan niet vóórloopen op een pad, waarop ik geen licht zie, maar gijlieden — gaat voort op het pad, waarop gij licht ziet! En kiest voor mij Joubert of een anderen voorman! En waar gijlieden heengaat, daar zal ik ook heengaan, en waar gijlieden valt, daar zal ik ook vallen. Maar vóórloopen kan ik niet op een pad, waarop ik geen licht zie!"

Toen zweeg Paul Kruger, en allen zwegen. Het was een machtig, aangrijpend zwijgen, doch toen sprongen de voormannen op van het volk en zij zeiden: „Neen, oudvoorzitter, zoo is het niet bedoeld! Loop maar weer vóór op het pad, waarop gij licht ziet, en wij zullen u volgen!"

En Paul Kruger liep weer voor, tot heil van zijn volk.

Anderhalf jaar later brak de oorlog uit; hij was niet meer te keeren, en hij werd bekroond met de glorie van den Amajuba. Maar met wijze gematigdheid berustte Paul

Kruger bij den daarop volgenden vrede van 1881 in de Engelsche suzereiniteit, terwijl het hem in 1884 mocht gelukken, den band met Engeland opnieuw losser te knoopen.

Een jaar later kwamen eenige burgers met verheugde gezichten tot hun ou-president, want zij hadden goud gevonden in de Kaapvallei [1]), en zij verwachtten thans een ongekenden voorspoed voor het verarmde land.

Maar hun ou-president zweeg verscheidene minuten stil, waarover zij zich verwonderden, want het goud moest toch de opkomst zijn van het land; hij echter was verdiept in zwaarmoedige gedachten, en eindelijk antwoordde hij: „Spreekt mij niet van goud, het element, dat meer verdeeldheid, ongeluk en onverwachte plagen medebrengt dan voordeelen. Smeekt God, zooals ik doe, dat de vloek, die er aan verbonden is, niet ons dierbaar land moge overschaduwen, nu het zoo pas weer aan ons en onze kinderen is gegeven; bidt en smeekt Hem, Die ons heeft bijgestaan, dat Hij het moge blijven doen, want ik zeg u heden, dat elke once goud, uit de ingewanden van onzen grond gehaald, opgewogen zal moeten worden door stroomen van tranen, door het hartebloed van duizenden onzer beste burgers in de verdediging van dien grond tegen de begeerlijkheid van menschen, die er naar hunkeren, enkel en alleen omdat die grond een overvloed bezit van dat gele metaal!"

Paul Kruger had goed gezien. Jameson en zijn gezellen zouden niet gekomen zijn, als er geen goud was geweest in de Transvaal, maar zij sloegen de verkeerde richting in, kwamen in den tronk van Pretoria terecht, en zouden den kogel hebben gekregen, als Paul Kruger niet voor hun leven had gepleit.

Het was een daad, die zoowel den staatsman als den Christen eerde, maar hij redde daarmee niet zijn volk.

De Afrikaansche Naboth bezat den wijngaard, en hij moest sterven, want de Engelsche Achab had zijn oog geslagen op dien wijngaard, en Naboth wilde zijn wijngaard niet afgeven. Er werden valsche getuigen gehuurd evenals in het eerste Boek der Koningen, en hun getuigenissen waren de zoogenaamde Uitlandergrieven.

Ach, het was komedie — niets dan komedie: gemeene, lage, doortrapte komedie, en de conferentie van Bloemfontein was één groote, wreede komedie.

---

[1]) Hier werd Barberton gesticht.

Paul Kruger wist het wel, en met een droevig hart keerde hij terug van Bloemfontein. Hij schreide. Hij schreide om het lot van zijn volk, en hij mocht niet schreien, had dokter Heymans gezegd, „want dat was heel slecht voor zijn ontstoken oogen."

Maar *moest* hij niet weenen? Zag hij zijn geliefd volk niet neergestooten in de ruischende afgronden van een gruwelijken oorlog? Zouden zijn edelste en dapperste burgers niet vallen bij honderden en duizenden? En zouden de valleien van Afrika niet worden gevuld met het weeklagen van weduwen en weezen?

De oorlog kwam — natuurlijk kwam hij, en Paul Kruger sprak zijn kommando's toe in krachtige, bemoedigende geloofstaal. Hij verblijdde zich in hun overwinningen, doch toen de storm van den tegenspoed kwam, sprong hij op en ijlde naar Glencoe. Hij wierp zich als een dam in den stroom van het hopeloos vluchtende Boerenleger, en hij bracht het tot staan. Er waren kommandanten, wien hij de hand weigerde. Hij schudde den leeuwenkop, en zijn stem had werkelijk iets van het gebrul van den leeuw, toen hij riep: „Lafaards, lafaards! was ik maar vijf jaar jonger, dan zou ik u hebben getoond, hoe men den vijand staat, al is hij tienmaal sterker!"

En dan vergaderde hij zijn burgers rondom zich, en hij noemde hen zijn kinderkens, en te midden der mistwolken, die over de Biggarsbergen golfden, riep hij tot den Heere der heirscharen om hulp en bijstand. Toen schepte het volk weer moed, en bezette de passen der Biggarsbergen.

Twee dagen later was hij terug in Pretoria, en weer snelde hij, onder de ingeving van het oogenblik, met een expres-trein in den duisteren nacht over de grauwe wateren van de Vaalrivier en over het golvende Vrijstaatsche veld naar Bloemfontein, om den vermoeiden kommando's van den Vrijstaat nieuw leven en nieuwen moed in te storten.

Slechts door een kleine lijfwacht vergezeld, reed hij in een Kaapsche kar recht op het granaatvuur van Populiersdrift in. Hij schertste tegen de omstanders, en toen een Engelsche lyddietbom op geen twintig pas afstands van hem met een hevig geweld barstte, zeide hij met zijn leuken humor: „Kijkt, burgers, dat is nou een pil van de koningin!"

Doch hij moest door naar het front, want hij wilde de Khaki's zien, en de dappere bereden Pretoria-politie vergezelde hem. Het scheen echter, dat de Engelschen er de lucht van gekregen hadden, want een afdeeling Engelsche

cavalerie kwam aanzetten, en zou den staats-president hebben gevangen genomen, indien de Pretoria-politie haar niet met een moorddadig vuur had uitéëngejaagd.

Maar de zon van den voorspoed was ondergegaan, en de Engelsche vlag wapperde triumfeerend van Populiersdrift naar Bloemfontein, en van Bloemfontein naar Pretoria. Daarbij dunde het verraad de gelederen der kommando's, en den 11den September nam staats-president Kruger te Nelspruit afscheid van zijn voormannen.

Hij was te oud geworden voor het zware veldleven, dat den kommando's thans wachtte, en met algemeen overleg zou hij Afrika verlaten.

Zoo nam hij dan afscheid — ach, het was toch een weemoedig, aangrijpend afscheid! Het was een ure vol droefheid en duisternis, en de sterke handen der dappere kommandanten, die zoo dikwijls den dood zonder beven in het aangezicht hadden gestaard, beefden in de hand van hun ou-president.

Maar hij troostte hen, zooals een vader zijn kinderen troost, en terwijl zij den bangen strijd zouden voortzetten voor het heilig recht, totdat zij er bij neervielen, zou hij als een andere Mozes de handen opheffen naar den hooge, vanwaar de redding komen moet.

En zoo staat hij daar dan, op het dek van het stampende oorlogsschip, en de golven schuimen op tegen den boeg, en langzaam, langzaam zinkt de kust weg aan den horizon.

Ge ziet nu niets meer dan een strook — een streep.

Dat is alles, wat van Afrika is overgebleven.

Maar ook die streep verzinkt in den golvenden oceaan, en het ongelukkige Afrika, dat verpletterd wordt onder het granaatvuur van een Christennatie, is verdwenen.

Doch Paul Kruger gaat naar beneden, in de kajuit, en hij slaat het boek van Job op, waar hij leest: „De Heere heeft gegeven; de Heere heeft genomen; de naam des Heeren zij geloofd!"

En sneller ratelen de schroeven van de „Gelderland"; de Driekleur wappert hoog uit in de zonnige luchten, en Oud-Holland opent reeds de gastvrije poorten, om den grijzen balling, die door de tyrannie is verdreven, een vriendelijk tehuis te bereiden.

STEIJN AFRICANUS.

Winburg [1]) heeft een goeden klank; het is een flink en dapper volk, dat er woont; en in dit Winburg werd onze Steijn den 2^den October 1857 geboren.

De vader van Steijn was boer en wagenmaker; diens moeder was een dochter van den Boerenkommandant Wessels: een van die Afrikaansche Voortrekkers, die in de harde school van den Grooten Trek tot alles durvenden heldenmoed werden geprikkeld.

De dochter aardde naar haar vader, en van deze vrouw, die zijn grootmoeder was, schijnt Steijn wel een aanmerkelijk deel van zijn heldhaftig wezen te hebben geërfd.

Gedurende een Kafferoorlog, zoo vertelt Poultney Bigelow, had de Engelsche regeering den uitvoer van buskruit naar den Vrijstaat verboden, en het was in die dagen, dat de grootmoeder van Steijn met haar man naar de markt te Colesberg trok. Zij verkochten er hun landbouwproducten.

---

[1]) Het dorp Winburg heeft zijn naam te danken aan den ouden Voortrekker Hendrik Potgieter. Hij sloeg hier zijn lager op, en noemde de plaats Winburg ter gedachtenis aan de behaalde overwinning op den Kafferkoning Moselekatse.

en kochten een flinke hoeveelheid buskruit, dat hun onmisbaar was.

Welgemoed aanvaardden ze dan de terugreis, doch op zekeren middag, toen de ossen waren uitgespannen, en de groote wagen daar op de vlakte stond als een schip voor anker, zag de vrouw in de verte de Kaapsche politie naderen.

Zij bedacht zich niet lang, sleepte de zakken buskruit uit den wagen, plaatste ze angstwekkend dicht bij het lagervuur, en ging doodbedaard op de zakken zitten, er haar rokken overheen spreidend.

De politie-mannen waren intusschen gekomen: zij schenen dringende bevelen gekregen te hebben, want zij zochten den ossenwagen zorgvuldig door en lieten niets onaangeroerd.

Maar zij vonden er natuurlijk niet, wat zij zochten, en al dien tijd zat de Afrikaansche vrouw op de balen buskruit bij het vuur, en kalmweg porde zij het vuur op, ofschoon één uitschietende vonk voldoende was, om haar in de lucht te doen vliegen.

De politie-agenten dropen af, zonder hun doel bereikt te hebben, want zij konden toch niet denken, dat een vrouw het in haar hersens zou krijgen, om het buskruit vlak bij het vuur te slepen, en er dan boven op te gaan zitten! En eerst, toen de politie ver genoeg weg was, rees de vrouw op van den vulkaan, waarop zij zat.

Dat was de grootmoeder van onzen Steijn.

Er zat wat in dien jongen, en daarom zond zijn vader den twaalfjarigen Thinus [1]) naar de kostschool te Bloemfontein, en zeven jaren later ging hij naar Engeland en Nederland, om er in de rechtsgeleerdheid te studeeren.

Er wordt een romantische geschiedenis verteld van den jongen Steijn en het meisje, dat later zijn vrouw is geworden. [2]) Zij was acht jaar jonger dan hij; zij reisden met hetzelfde stoomschip over den oceaan, en vonden veel schik in elkanders gezelschap. Doch toen de zeereis was afgeloopen, ging ieder zijns weegs, en eerst toen Steijn als advokaat te Bloemfontein was gevestigd, ontmoette hij op een receptie zijn vroegere kennis. Het gevolg was, dat de beide jonge menschen met elkaar verloofd raakten; doch zij waren rijker aan liefde dan aan geld, en eerst in

---

[1]) Zijn volle naam is Marthinus Teunis Steijn.

[2]) Zie „South-Africa. Its history, heroes and wars," by Prof. Douglas Mackenzie and Alfred Stead.

1887 werd Mejuffrouw Fraser de gade van onzen advokaat.

Het was geen slechte keuze, die Steijn had gedaan: zij was voor hem een sterke en bekwame hulp, en zij vervulde zijn huis met vroolijkheid en zonneschijn.

Doch had onze Steijn de gunst van mejuffrouw Fraser gewonnen, hij begon ook de gunst van het Vrijstaatsche volk te winnen. Als rechter trok hij in een tweewielige rammelkast gedurende zes jaren over de golvende vlakten van zijn vaderland, sprak vonnissen uit, berechtte geschillen en stal het hart van het volk.

Hij werd de populairste man van den Vrijstaat, en in 1896 werd hij met een overstelpende meerderheid tot staatspresident gekozen.

Deze verkiezing was een openbaring, in welke richting zich de Vrijstaatsche staatkunde in het vervolg zou bewegen, en de nieuwe staatspresident had het nooit onder stoelen of banken gestoken, dat hij in hart en nieren een Afrikaander was.

Zijn beëdiging als staatspresident was voor den geheelen Vrijstaat een feestdag. Door een eerewacht van twee duizend gewapende Vrijstaters omstuwd, hield hij zijn intocht in de hoofdstad des lands, en van de raadzaal ging de tocht naar de Hollandsche Afrikaansche kerk, waar de plechtigheid op godsdienstige wijze zou worden besloten.

Het volk was opgewonden van geestdrift, en het gedrang in de nauwe straat was reusachtig. Aan beide zijden stond een dichte menigte tegen de huizen opgepakt, en meer dan eens kostte het groote moeite, den eenigen doorgang voor den nieuwen staatspresident open te houden.

De kerk was natuurlijk veel te klein voor deze gelegenheid; men hing en stond op elkander.

Nadat J. G. Fraser, de voorzitter van den volksraad, en de predikant het woord hadden gericht tot den beëdigden president, nam deze zelf onder een ademlooze stilte het woord.

Eerst had zijn stem iets onzekers, iets weifelends, maar spoedig had zij haar vastheid gekregen, en nu borrelden de gedachten uit het diepste van zijn Afrikaansch gemoed op als frisch, helder water uit de fontein.

De Vrijstaters waren in de wolken met hun president, en had het plechtstatige van het kerkgebouw hen niet weerhouden, dan waren zij uitgebarsten in geestdrift.

Trouwens zij hadden een goede keuze gedaan: sinds Washington, den eersten president der Amerikaansche

republiek, heeft geen republiek een grooter, krachtiger held tot president gehad.

„Zie daar mijn vader!” met die warme huldiging begroette hij Paul Kruger aan de Vrijstaatsche grenzen. „Zie daar mijn zoon!” antwoordde de grijze Transvaler. Maar de Transvaalsche vader behoorde tot een generatie, die reeds aan het verdwijnen was, en die, het Engelsche gezag over een groot deel van Zuid-Afrika erkennend, slechts een bescheiden plekje voor zichzelve begeerde, om rustig te leven en rustig te sterven, terwijl het oog van den Vrijstaatschen zoon over die enge grenzen heenging, den tijd ziende komen, waarin de wassende stroom van het Afrikaanderdom de enge dijken zou breken, waartusschen het werd geperst.

Doch staatspresident Steijn zweeg er van, want hij had in den Prediker gelezen, dat er voor alles een bestemde tijd is, en hij zag duidelijk in, dat de afstammelingen der Hollandsche Afrikaanders, die de wijde landen tusschen Tafelbaai en Zambezi-rivier bewoonden, volgens de natuurlijke wet, die God in de ontwikkeling der volken heeft gelegd, op hun eigen tijd tot één natie zouden samengroeien.

Hij heeft dien tijd nooit vooruit willen loopen, al klom het gevaar, dat de glorie van het Britsche wereldrijk de Afrikaanders zou betooveren, hen wars zou maken van hun moedertaal, en de Hollandsch-Afrikaansche plant zou wegduwen in een hoek, waar zij door gebrek aan licht en lucht zou verstikken.

Doch in spijt van dit groote gevaar heeft Steijn alles gedaan, om den vrede te bewaren, en hij heeft, toen de donderkoppen reeds zwart en dreigend oprezen aan den horizon, nog àl zijn invloed gebruikt, om dat onweer te bezweren.

Hij gruwde voor den strijd, omdat hij zijn volk liefhad; hij was de herder van deze schapen, wier leven werd bedreigd, en, den nameloozen jammer vooruitziende, die Afrika zou verscheuren, drong hij er bij de Transvaalsche regeering op aan, om toe te geven, en nog eens om toe te geven. Ja, in het uiterste oogenblik, toen de oorlogsfakkel reeds begon te branden, waagde hij nog een laatste poging bij den man, die Milner wordt genoemd, maar het was tevergeefs, want het was bij Engeland een vastbesloten zaak, om het Hollandsche Afrikaanderdom te verpletteren, en er schoot voor den Vrijstaat niets anders over dan het woord van broedertrouw tegenover den Transvaalschen bondgenoot te breken, of zijn lot

in te werpen met de Transvaalsche broeders — op leven en dood!

En toen openbaarde zich Steijn in zijn groote, heerlijke kracht: toen begon het verborgen goud te schitteren. Als een ridder zonder vrees of blaam wierp hij het vizier op voor het oog der gansche wereld: hij plaatste zich met zijn volk naast het broedervolk, en als herautgeschal klonk zijn veldkreet: „Met God voor vrijheid en recht!"

Voorwaar, in dat woord sprak zijne ziel!

Als de anderen sliepen, dan waakte hij: in zijn arbeidsvertrek te Bloemfontein kon men bijna den gansche nacht door de lamp zien branden. Hij had nauwlijks tijd om te eten: hij sliep bijna niet; hij was onvermoeid: hij vergat zichzelf.

Was er gevaar, begonnen zijn burgers te versagen, dan sprong hij midden uit zijn reuzenarbeid op, en snelde naar het front.

In de hachelijke dagen der Spionkopgevechten stond hij midden onder zijn Vrijstaters.

„Hier staan wij op historischen bodem," riep hij, „van hier hebben onze vaderen den blik laten gaan over het schoone land van Natal, dat zij hebben gekocht met hun bloed en hun tranen — zoo strijdt dan als mannen!"

Toen de Vrijstaters na de harde ramp van Paardeberg door de Engelsche overmacht werden overstelpt, en in een wilde vlucht naar het noorden trokken, wierp Steijn zich als een sterke dam in dien stroom van vluchtelingen. Staande te Kroonstad op een Kaapsche kar, riep hij zijn burgers toe: „Wij zullen vechten: wij zullen worstelen voor ons bestaan tot aan de oevers der Limpopo toe! God zal ons hulpe brengen, als we moedig zijn, en op Zijn hulp vertrouwen. De vijand zal de Republieken niet vatten zonder Zijn wil. Laten de lafhartigen op zijde gaan en God bidden, dat Hij hun moed geve! Doch strijden zullen wij tot het laatste toe. Het nageslacht zal ons vloeken, als wij het niet doen, en ik zal mijn plicht vervullen tegenover land en volk! Doch dàt verwacht ik ook van mijn laatsten burger!"

Hij stond daar als een granietblok in het granaatvuur van Bethlehem. „Trap vast, kerels!" riep hij — „trap vast!" [1])

„President mag nie zoo parmantig zijn nie," waarschuwde een oude Boer; „die Rooinekke zal President nog doodskiet."

---

[1]) Vasttrappen = pal staan.

„Moe nie geloof nie," antwoordde Steijn; „hulle is te verrot, om goed te skiet," en hij schudde den koninklijken kop.

Hij maakte de glorieuze drijfjachten mede met Christaan de Wet, en in een wijden boog ging hij, door geen honderd man vergezeld, ten noorden van Pretoria door het Boschveld naar Nelspruit aan de Oosterlijn.

Hier nam hij afscheid van den grijzen staatspresident der Zuid-Afrikaansche Republiek en drong er in den krijgsraad krachtig op aan, om de Oosterlijn los te laten, en onmiddellijk de guerilla te beginnen. Het was te betreuren, dat die raad werd verworpen, want zoo die raad was opgevolgd, waren er verscheiden honderden dappere burgers voor de zaak der vrijheid behouden gebleven, die thans bij Komatie-poort over de grenzen werden gedrukt, en voor het vaderland verloren gingen.

Steijn haastte zich intusschen, om weer in den Vrijstaat te komen. Zijn weg ging weer, terwijl het twee jaar oude, bijna uitgespoelde spoor van een ossenwagen zijn gids was, door de grimmige, huilende wildernis van het Boschveld.

Opnieuw voegde hij zich bij Christiaan de Wet, en al trof hun de overrompeling bij Botha-ville als een donderslag, toch versaagde hij niet, en met het klimmen der gevaren klom zijn moed.

Hij was een held van top tot teen; bij de overrompepeling van Reitz redde hij niets dan het naakte leven, maar in den grootsten nood riep zijn onverschrokken geest: „Met God voor vrijheid en recht!"

Christiaan de Wet was het hoofd, en hij was de ziel der Vrijstaatsche kommando's. Zijn strijdende burgers hadden hem lief, want hij had hen lief, en zij hingen aan zijn lippen, als hij sprak.

Hij was zoo'n echt mannelijke verschijning in het veld. Hij had een vrijen, open opslag van het oog, en de geheele uitdrukking van zijn gelaat teekende zelfbewustzijn, harmonie en ingehouden kracht.

Hij had niet den grooten neus, maar wel de krachtig ontwikkelde ooren van president Kruger, die trouwens bij de meeste sterke mannen groot zijn. Ook was zijn gelaat evenals dat van Kruger breed tusschen de wangbeenen, terwijl de lange, golvende baard en het ruime, gewelfde voorhoofd hem een waardigheid en meerderheid bijzetten, waaraan de omstander zich moeilijk kon onttrekken.

Steijn hield er niet van, om zijn Vrijstaters met mooie

woorden te paaien; hij heeft de laatste twee jaren der wanhopige worsteling weinig meer verwacht van een tusschenkomst der groote Christen-mogendheden, en hij was zoo eerlijk om dit te zeggen. Slechts in het uithouden lag de eenige hoop voor de toekomst, en hij was de geïncarneerde volharding.

Hij leefde als zijn burgers in het veld; hij droeg dezelfde gehavende plunje, en hij was wat blij, toen hem een paar nieuwe schoenen werden cadeau gedaan!

Hoe prettig kon hij gezelsen met zijn dappere Vrijstaters, als het kommando voor een paar dagen was verlost van de Khaki-plaag, die bijna nog erger was dan de sprinkhanen-plaag! Hij placht zich dan naast zijn Boeren neer te leggen in het lommer van een doornboom of in de schaduw van het gebergte, en met een grasspriet in zijn mond deed hij zijn verhalen uit zijn kinder- en studentenjaren, en hij vertelde snaaksche stukjes, zoodat zijn burgers het uitproestten van lachen.

Dat waren dan toch echt gezellige, prettige oogenblikken, maar midden in zoo'n verhaal kon hij plotseling opspringen, zijn veldkijker grijpen en naar een hoogte snellen, om den omtrek te verkennen.

Maar het was niets: er was geen Khaki te zien, en hij vertelde dan weer door met dien leuken Afrikaanschen humor, die het hart van den tot moeite geboren mensch kan verfrisschen, zooals een koud bad dit doet na een gloeiend heeten dag.

Hij had het dikwijls over zijn jachtavonturen, en dat behoorde ook zoo, want de Noord-Vrijstaters waren meestal scherpschutters, en staatspresident Steijn was een scherpschutter van de bovenste plank. De blesbok, waarop hij aanlegde, was een kind des doods, en de Engelschman op wien hij aanlegde, was het òòk.

Zoo hield hij den moed er in, en als de burgers wankelmoedig begonnen te worden, dan herinnerde hij aan de Amerikanen, die zeven jaren, en aan de Nederlanders, die tachtig jaren hadden gekampt voor hun vrijheid.

Hij gaf het niet op. De bak van een gehavende Kaapsche kar was de bergplaats geworden van het Vrijstaatsch archief; het versleten zadel van een Basuto-pony diende voor presidentszetel, en de harde klipsteen was des nachts het hoofdkussen van president Steijn. Maar hij gaf het niet op, en toen hij een half jaar voor het einde van den oorlog uit een kar werd geslingerd en ernstig werd ge-

kwetst, klemde hij de tanden op elkander, verbeet zijn pijn en strompelde naast zijn kommando's voort.

Maar wat zou dat? Was de groote, heilige zaak, waarom het ging, dàt niet waard? „Verstaat ge 't dan niet?" zoo schreef hij aan staatssecretaris Reitz: „zal dan nooit de tijd komen, dat wij één natie worden?"

En hij hield vol, tot hij niet meer kon; tot zijn ontstoken, verduisterde oogen met volslagen blindheid werden bedreigd, en zijn ijzersterk lichaam door de onmetelijke ellenden en ontberingen van het veldleven was geknakt en verwoest.

Hij woonde de vredesonderhandelingen bij, doch teekende de overeenkomst niet, en ging op parool naar Krugersdorp.

En dat was het slot — het slot van een treurspel zóó geweldig en zóó aangrijpend, dat het hart er stil bij staat!

In zijn Manifest had Steijn het uitgesproken, dat de almachtige God den triumf van het onrecht nooit zou dulden, en hier had het onrecht toch getriumfeerd, en het goed recht der Boeren was onder de zolen van driehonderd vijftig duizend Engelsche soldaten vertrapt en vermorzeld. En dat was dan het slot!

Maar neen — dat kan het slot toch niet zijn! Wij menschen denken dat, omdat wij kort van blik en kort van dagen zijn, maar het slot kan het toch niet zijn.

In het beroemde Manifest van Steijn lag toch een diepe waarheid, al is ze nog niet in vervulling gegaan, want niet eeuwig triumfeert het onrecht, en de vervlogen eeuwen zijn de getuigen, dat de wereldgeschiedenis is een wereldgericht.

In een akker vol bloed en tranen heeft de edele Steijn het zaad gestrooid van een Vereenigd Zuid-Afrika met Hollandschen stempel, en dat zaad zal ontkiemen en opgaan op zijn gezetten tijd! En de Afrikaansche vlag, geweven uit de tinten der Nederlandsche driekleur en de oranjevlag, zal eens wapperen — vrij en frank! — van Kaapstad tot aan de Zambezi toe . . . .

Op dien dag zal aan staatspresident Steijn de eere worden gegeven, die hem toekomt, want hij is de groòtste der Afrikaanders! — Met ontbloote hoofden bieden wij u onze weemoedige en diepgevoelde hulde, *Steijn Africanus! Strijder voor vrijheid en recht!*

De veerman van de Toegela.

SIR REDVERS BULLER.

Deze Engelsche generaal is geen onbekende in Zuid-Afrika. Hij is er reeds in 1879 geweest, namelijk in het land der Zoeloe's, die in dat jaar in opstand waren gekomen, en hij sloeg er zich ginds met glans doorheen, al zwermden de Zoeloe's als wespen om hem heen.

Hij heeft in dien veldtocht grooten persoonlijken moed getoond, en vond op éénen dag — den 23sten Maart van dat jaar — gelegenheid, om zich door drie bijzondere daden te onderscheiden.

Een kapitein namelijk van zijn kleine strijdmacht had zijn paard verloren, en zelf gewond, zou hij in de handen der bloeddorstige Kaffers zijn gevallen, indien Buller hem

[illegible]

[illegible]

[illegible]

geen plaats had ingeruimd op diens eigen paard. Even later verloste hij een soldaat, die door Zoeloe's werd benauwd, en ten slotte dekte hij den aftocht van een luitenant, door geheel alleen aan verscheiden Zoeloe's het hoofd te bieden.

Hij ontving van zijn koningin een schitterende onderscheiding: het Victoria-kruis, en was wat in zijn nopjes!

In dienzelfden veldtocht sneuvelde de Keizerlijke prins, de ongelukkige zoon van den gewezen Franschen keizer Napoleon den Derden, die zich bij een Engelsche verkenningspatrouille had aangesloten, en door de Zoeloe's werd overrompeld. Een officier der patrouille bracht de noodlottige tijding aan generaal Buller, die, den officier uit de hoogte opnemend, met snijdende minachting vraagde: „Zóó — is de Keizerlijke prins gedood? En hoe komt het dan, dat u nog leeft?"

Zoo was hij dan de held van het Engelsche volk, en toen hij tot opperbevelhebber werd benoemd der Engelsche legers in Zuid-Afrika, ging er een groot gejuich op. Men rekende uit, dat hij nog met kerstmis (1899) kon teruggzijn in Engeland, om er zijn zegetocht te houden, en toen hij per spoor naar Southampton zou vertrekken, deed de prins van Wales, de latere koning Eduard de Zevende, hem uitgeleide tot den trein, schudde hem door het neergelaten portierraam krachtig de hand en zeide: „Nu gegroet, Buller, en het ga je bijzonder!"

Maar zoo bijzonder ging het Buller toch niet, al was het al geen geringe opoffering voor den zestigjarigen generaal, om de rust en het gemak van een behagelijk leven op een stil landgoed, waar hij vijf en zeventig duizend gulden 's jaars te verteren had, te verwisselen met de moeiten en gevaren van een oorlog op zes duizend mijlen afstands.

In een stortregen kwam Buller te Kaapstad aan, en de Jingo's ontvingen hem met luide hoera's. Hij had ook zoo recht de houding van een krijgsman: forsch en groot gebouwd, was hij een flinke, krijgshaftige verschijning, en al had hij reeds veertig dienstjaren achter den rug, hij stond toch nog recht op, als een jonge dennenboom.

Maar hij miste het gladde van den staatsman, dat Roberts eigen is; zijn manieren waren ruw; hij had een terughoudende natuur, en de oorlogscorrespondenten hadden den dood aan hem gezien.

Zoo kwam hij dan in den stortregen te Kaapstad aan,

en de Jingo's juichten, maar Buller vloekte, want het stortregende, en hij had aan boord zeer ongunstige tijdingen ontvangen van het oorlogsterrein.

Als het hem niet beviel, dan vloekte hij gewoonlijk, en dat gejuich en dat gevloek vormde toch een wonderlijk contrast.

Hij haastte zich, om de stellingen in Kaapland te inspecteeren, en dan ijlde hij naar Natal, want Ladysmith was door de Boeren ingesloten, en deze laatsten hadden zelfs de brutaliteit gehad, om een grooten verkenningstocht te maken, ten zuiden van Escourt.

Die Boeren toch! Hij koesterde voor hen een hartgrondige minachting, en dat gevoel was wederzijdsch, want verscheiden Boeren-officieren, die thans de Tugela-linie bezet hielden, hadden naast Buller tegen de Zoeloe's gevochten, en zij verklaarden plechtig, dat Bullers dapperheid slechts door zijn domheid werd overtroffen.

De Boeren schenen wel gelijk te hebben, want reeds bij de eerste poging, om Ladysmith te ontzetten, verloor Buller zijn roem en tien kanonnen, maar tot zijn eer moet gezegd worden, dat hij er geen doekjes omwond, want hij was geen diplomaat zooals Roberts, en hij begon zijn officiëel telegram naar Londen met deze woorden: „Ik betreur, een ernstige nederlaag te moeten melden."

Ook gebiedt de eerlijkheid er bij te voegen, dat hij door de Engelsche regeering voortdurend was aangespoord, om spoed te maken met het ontzet van Ladysmith, want hij beschikte toch over 25.000 man.

Maar 25.000 man waren niet voldoende, om de Boerenstellingen om te trekken, en Buller liet zich verleiden tot een frontaanval, die altijd gewaagd was, en nu jammerlijk mislukte.

Buller voelde zich na de nederlaag van Colenso zóó verzwakt, dat hij aan den ingesloten generaal White in Ladysmith het volgende heliografeerde: „Ik ben teruggeslagen. Gij zult uw voorraden verbranden; gij zult al uw ammunitie vernietigen. Gij zult daarna de beste voorwaarden zien te bedingen met de Boeren, nadat ik mij heb verschanst aan de Tugela."

Eerst zes weken later waagde Buller een tweede poging, om Ladysmith te ontzetten, maar zoowel deze poging, die bij Spionkop een treurig fiasco maakte, als de derde poging, die bij Vaalkrans tot staan kwam, mislukte volkomen, en de kinderen op straat begonnen elkander schaterlachend te verhalen van den ongelukkigen veerman van de Tugela.

De Boeren hadden thans een prachtige kans, om door een krachtige offensieve aan den geheelen oorlog een beslissende wending te geven, doch zij lieten de kans ongebruikt passeeren, en al was Engeland niet in staat, om de Boeren te overwinnen, het was wèl in staat, om hen te overstelpen.

De vìerde poging tot ontzet van Ladysmith gelukte, doch zooals Buller vroeger de strijdbaarheid der Boeren had ònderschat, zoo begon hij ze thans te òverschatten, en in plaats van de belegerings-kommando's der Boeren, die in de schromelijkste wanorde aan den haal waren gegaan, te verpletteren, staakte hij de vervolging.

Hij had trouwens meer verwachting van een bedreiging met verwoesting dan van een krachtige vervolging, en in zijn onderhoud met generaal Christiaan Botha op den 17[den] Juni 1900 in de schaduw van Langnek zeide hij woordelijk het volgende: „Indien de oorlog voortgaat, zal de veestapel der Boeren verloren gaan, hun woningen worden verwoest, en hun bezittingen zullen een groote schade lijden. Ik wensch dat te vermijden."

Om der waarheid wil echter moet hier bijgevoegd worden, dat Buller minder ophad met brandstichten en veerooven, dan verscheiden van zijn collega's, en hij hoopte, dat hij met een bedreiging zou klaar komen.

Doch hij vergiste zich.

Hij heeft den marsch van de Biggarsbergen naar Dalmanutha volbracht, 't is waar, maar het was een afstand van slechts tien dagmarschen, en hij deed er tien weken over. Dan zette hij na den zwaren tweedaagschen veldslag bij Dalmanutha de kommando's van Louis Botha na in het Boschveld, maar hij liep zich vast als een egel in een val, en hij was niet in staat, om Lijdenburg te bereiken. Eerst de hulp, die Jan Hamilton hem bracht, effende zijn baan, en hij drong, zonder de Boeren te bereiken, tot Krugerspost door.

Dit was zijn uiterste punt, en zooals de oorlog voor hem met een mislukking was begonnen, zoo zou ze ook met een mislukking eindigen.

In de woeste bergwereld namelijk ten noordwesten van Krugerspost hadden de Boeren een paar kanonnen opgesteld, die het kamp van Buller met goed succes bombardeerden, en Buller nam zich voor, die kanonnen den volgenden nacht te overrompelen.

De cavalerie kwam echter te laat. Zij was reeds in den

avond uitgerukt, en bereikte, door gidsen geleid, in den nanacht het punt, waar de Boerenkanonnen moesten staan, doch ze waren in geen velden of wegen meer te vinden, en de soldaten reden met lange gezichten naar hun kamp terug.

Buller ontving bij de terugkomst in het vaderland van zijn aanhangers een mooie eeresabel, doch lord Roberts was zoo geniepig, om hem een officieele blaam op het dak te sturen.

Er was wel reden voor dien blaam, doch er waren andere generaals, die dien blaam eerder hadden verdiend, en toch vrij uitgingen. Buller verloor zijn naam als bekwaam veldheer in de schaduw der Afrikaansche kopjes, maar het was voor hem een troost, dat hij niet de éérste Engelsche generaal was en ook niet de laatste zou zijn, wien dit overkwam, en terwijl de officieele Engelsche wereld hem tot een zondebok maakte, wreekte zich het volk, door hem luider toe te juichen, dan hij verdiende.

P. Joubert

PIET JOUBERT.

„Mijn arm volk! — mijn arm land!"

PIET JOUBERT.

Twee namen, die van Paul Kruger en Piet Joubert [1], zijn beide door een belangrijk deel der Afrikaansche geschiedenis heen geweven, en Piet Joubert is herhaalde malen de tegencandidaat van Paul Kruger geweest voor den presidentszetel. Voor den éérsten keer kwamen de beide latere voormannen van het volk te zamen in het vuur van den 30sten Augustus 1852, toen een kommando van 300 Boeren slag leverde tegen den Kafferkapitein Secheli. Paul Kruger was toen een jonge veldkornet van zevenentwintig jaar, en Piet Joubert was eenentwintig jaar. Hij was pas vier maanden geleden gehuwd met Sanna Botha [2], maar de wakkere jonge vrouw liet hem gaan, omdat de nood het eischte. Er ontstond een zwaar gevecht, dat zes uur duurde;

[1]) Zijn volle naam was Petrus Jacobus Joubert.
[2]) Haar volle naam was Hendrina Suzanna Johanna Botha.

de Boeren hadden 4 dooden en 5 gewonden, maar de strijd eindigde met de volslagen nederlaag der Kaffers.

Piet Joubert, die reeds vroeg een wees was, vestigde zich als veeboer in het tegenwoordige district Wakkerstroom, bezat een vlug, schrander brein, en werd de vraagbaak voor al de burgers in den omtrek. Zoo begon hij in wijdere kringen bekend te worden, en wanneer een vreemdeling, naar den grooten man met het hooge voorhoofd en den arendsneus wijzend, vraagde: „Wie is dat?" dan werd hem in het oor gefluisterd: „Stil — dat is Slim-Piet; hij is banjer slim!"

Maar de roem van Slim-Piet zou nog grooter worden. In 1867 werd hij lid van den Volksraad, daarna lid van den Uitvoerenden Raad, en toen president Burgers, die even bekwaam was in het scheppen van schitterende idealen, als onbekwaam om die idealen te bereiken, een Europeesche reis aanvaardde, waren Paul Kruger en Piet Joubert de eerste mannen onder het volk. Maar zij waren niet in staat, om den staatswagen, die naar den afgrond rolde, te hemmen, en den 12den April 1877 werd de Engelsche vlag met het dubbele kruis van St. George boven het gouvernementsgebouw te Pretoria geheschen.

Dat was een harde slag voor de Boeren, maar zoo min als er achter den somberen 31sten Mei van het jaar 1902 een punt staat, zoo min stond er achter den 12den April van het jaar 1877 een punt, en reeds een jaar later vertrok het eerste driemanschap Kruger-Joubert-Bok naar Londen, om voor de onafhankelijkheid der Boeren te pleiten.

Engeland echter dacht er niet aan, om den buit te laten glippen. „Zoolang de zon haar schijnsel geeft, zal Transvaal Engelsch blijven," had lord Wolseley gezegd, en de Engelsche regeering was van hetzelfde gevoelen.

Er zat niets anders op dan vechten; den 16den December 1880, den beroemden Dingaansdag, werd de Vierkleur te Heidelberg geheschen, en in een korten, glorieuzen strijd van geen honderd dagen was de eenvoudige veeboer van Wakkerstroom in het oog der wereld plotseling een beroemd generaal en een stoutmoedige held geworden.

Toch was hij geen held in den volstrekten zin des woords; hij had een buitengewoon talent, om de gunstigste stellingen uit te kiezen, maar hij was geen stoutmoedige held, en al werd hij de held van den Amajuba genoemd, hij had aan die glorie geen deel.

Integendeel: hij liet, toen hij de bezetting van den Amajuba

vernam, de pijp van schrik uit den mond vallen, en in plaats van door een stormkolonne den Amajuba te herwinnen, dacht hij aan den terugtocht.

De Boeren-officieren Stephanus Roos, Joachim Ferreira en D. Malan, dàt zijn de helden, die met hun manschappen den Amajuba hebben bestormd, en aan hen en hun burgers komen de onvergankelijke lauweren van den Amajuba van rechtswege toe.

„Toen," zoo rapporteerde de assistent-veldkornet Roos later, „sè ek ver hulle: „Mar hier moet ons met mekaar 'n verbond maak, om di kop te neem of om almal te val. Want as ons 'n anval maak, en di kop ni neem ni, sal generaal Joubert baïng kwaad wees ver Ferreira en ver mij, dat ons teën sijn orders di kop bestorm het." Hulle sè toen almal: „Dis goed; hulle sal mij volg, en ons sal same di kop neem, of almal same val." Ek sè toen ver hulle: „Onze God sal ver ons help.""

De bestorming van den Amajuba geschiedde dus tegen Jouberts orders in — hoe kon hij dan de held van den Amajuba zijn?

Het was trouwens een karaktertrek van Piet Joubert: hij was geen man voor groote, stoute daden. Het was zijn voortdurend streven, om zoolang mogelijk het gevecht te vermijden, en was het onvermijdelijk, dan zou hij zich zooveel mogelijk tot de verdediging bepalen. Het was niet zijn eerste gedachte, hoe hij zijn burgers met het meeste succes ìn de vuurlinie, maar hoe hij hen met het geringste verlies uìt de vuurlinie kon brengen; een overdreven voorzichtigheid heeft hem meer dan eens leelijke parten gespeeld, en zijn taktiek, die in de Kafferoorlogen zulke schitterende uitkomsten heeft gehad, faalde tegenover een gedisciplineerden blanken vijand.

Maar aan den anderen kant mag men niet vergeten, dat Joubert zich verantwoordelijk voelde voor het leven van zijn burgers, en hoeveel huisvaders waren er onder! „Bloed is zoo kostbaar," zeide de goedhartige, teergevoelige man; „ik ben zuinig op mijn mannen!"

Trouwens: zou Ladysmith zijn genomen, zoo een doortastender generaal het beleg had geleid?

't Is waar: Louis Botha was een krachtige, doortastende geest, die het jonge Afrika achter zich had, maar de ouderen, die aan hun ouderwetsche taktiek het groote succes van den vroegeren vrijheidsoorlog dankten, zagen er geen noodzaak in, om thans die geslaagde taktiek prijs

te geven. Deze ouderen waren nog niet rijp voor doortastende maatregelen, en het bevel van een generaal had bij de aan alle krijgstucht gespeende Boeren trouwens slechts de zwakke klem van een vriendelijk verzoek.

Die lust had om te vechten, die deed het, en die geen lust had om te vechten, ging achter de vuurlinie, dronk eerst zijn koffie en stopte dan zijn pijp, of zoo de tabak hem boven de koffie ging, stopte hij eerst zijn pijp, en dronk dan zijn koffie.

Zoo ging het in het eerste tijdperk van den oorlog, en eerst veel later kon er, nadat de kommando's van de lafhartige lagerliggers waren gezuiverd, van een zekere tucht worden gesproken.

Het is zoo: generaal Buller is niet de eenige aanvoerder, wiens roem in het snelvlietende water der Tugela is ondergegaan. Joubert heeft Bullers lot gedeeld. Vóór dezen oorlog werd hij vergood, en in dezen oorlog is de evenaar naar het ander uiterste doorgezwikt, doch zoo min als er vroeger reden was geweest voor vergöding, is er later reden geweest voor vergüizing.

Het feit is dit, dat hij met goedvinden van zijn kommando's een kostbaren tijd nutteloos heeft verspild aan een beleg, dat zoover het Ladysmith betreft, is mislukt, en dat hij bij den terugtocht der Boeren den toestand niet meer meester was. De terugtocht ontaardde in een wilde vlucht, en hij kon die vlucht niet keeren. Zij werd hem te machtig; zij verwarde en verbijsterde hem, en slechts de sterke geest van Paul Kruger was in staat, om de paniek te bezweren.

Maar het ontbrak Slim-Piet daarom toch niet aan persoonlijken moed. In den geduchten slag van Modderspruit stond hij bij een Long-Tom; hij stond daar blootshoofds, in het midden van barstende granaten, verpletterde paarden en stervende menschen, terwijl de grijze haren om zijn slapen golfden.

Vrede-rechter J. H. Janson Jun. bracht hem door den kogelregen heen een mondeling rapport van Schalk Burger, dat de Engelschen in volle vlucht Ladysmith waren binnengejaagd.

„Ja," antwoordde Joubert, „onze God heeft heden weer een wonder aan ons gedaan. Ook hier heeft Hij een groot getal vijanden in onze hand gegeven. Maar och, wat is die oorlog toch vreeselijk! Die arme dokter Hohls![1] O,

---

[1]) Dokter Hohls was bij de uitoefening van het werk der barmhartigheid gesneuveld.

wat verlies voor ons allen! Hij was zulk een braaf man, en zoo onmisbaar voor onze arme gewonden!"

Men ziet het: in het midden van den triumf kwam de menschenvriend bij Joubert weer boven, die over de verschrikkingen van den oorlog klaagde, maar het was niet de stem van den veldheer, die over de gevallen lijken van vrienden en vijanden heen met stoute hand de laatste vruchten der overwinning greep!

„Kijk," zeide de kommandant-generaal, „hier is ook alles afgeloopen; alles vlucht. Deze dag is de onze — dank zij Gods goedertierenheid!"

„En wij gingen met hem mede," schreef vrede-rechter Janson in zijn voortreffelijk verslag, „naar zijn wagen, en aten daar een stuk brood met vleesch, en dronken koffie."

Slim-Piet was een politieke tegenstander van den staats-president. Paul Kruger zat met de hand aan de rem; hij was in verscheiden opzichten conservatief, en had Hollandsche neigingen, terwijl Joubert meer progressief was aangelegd, van Holland niets verwachtte, en een onuitroeibare hoop koesterde, dat men het met Engeland ten slotte nog wel op een accoord zou kunnen gooien.

Paul Kruger was zich helder bewust van het groote Engelsche gevaar, dat zijn volk bedreigde, maar Piet Joubert kweekte den zoeten waan, dat de geschillen met Engeland op vredelievende wijze konden worden opgelost.

Daarom was hij echter niet Engelsch-gezind, en hij is het ook nooit geweest, maar hij stond niet als een wachter op den toren, lettende op de teekenen der tijden en de verbleeking der grenzen.

In de laatste dagen van 1895 broeide er in Johannesburg een onweer; men maakte er zich gereed, om een grooten slag te slaan. De kommandant-generaal was in Durban, maar keerde den eersten Kerstdag naar Wakkerstroom terug. Denzelfden dag ontving hij uit Johannesburg een waarschuwing van het dreigende gevaar in den vorm van een ongeteekend schrijven. Hij gaf geen acht op die waarschuwing, en schoof het schrijven ter zijde, en eerst toen hij van andere zijde een nieuwe waarschuwing ontving, werd hij onrustig, en zond hij zijn schoonzoon naar Johannesburg, om den toestand te onderzoeken.

Zijn schoonzoon rapporteerde, geen onraad te hebben bespeurd; Joubert was gerustgesteld.

Het was toch een zonderlinge gerustheid, want het

Transvaalsche volk woonde in die dagen op een vulkaan, en een paar dagen later begon de vulkaan reeds te werken.

Jamesons rooftocht bracht het aan het licht, dat de tuighuizen van den staat, waarin wapenen en ammunitie werden bewaard, schromelijk waren verwaarloosd, en als de kommandant-generaal daarvoor niet verantwoordelijk was — wie was het dan wel?

Maar Joubert duchtte van den Engelschen kant weinig gevaar, en zijn argwaan, die in 1877—1881 zoo sterk was opgewekt tegen Engeland, was al lang weer ingedommeld.

En dat was niet slim van Slim-Piet, maar Slim-Piet was ook geen ver-ziende Piet, want dan had hij moeten weten, dat het behoud der taal het sterkste bolwerk is eener natie.

Dat begreep Paul Kruger, maar Slim-Piet begreep het niet. Hij zag geen groot gevaar in de Engelsche taal. In 1891 maakte hij een reis naar Amerika, waar een vriend tot hem zeide: „Gij merkt, Oom Piet, dat het Hollandsch hier in Amerika heeft plaats moeten maken voor het Engelsch, en spoedig zullen jullie Afrikaanders ook allemaal Engelsch spreken."

Oom Piet nam dat verlies van zijn taal al heel kalm op.

„O," antwoordde hij, „dat trek ik mij niet aan, als het Engelsch onze taal vervangt, zoo wij maar onze vrijheid en onze rechten behouden!"

Dat zeide Slim-Piet, maar dat was niet slim van Slim-Piet.

Doch in zijn omgang met de Kaffers was en bleef hij Slim-Piet, en in zijn diplomatieke nota's aan den een of anderen Kafferkapitein wist hij met bewonderenswaardige gevatheid de rechte snaren te treffen.

Zoo schreef hij in 1882, onder den toen nog onverflauwden argwaan tegen Engeland, aan den Matabele-koning Lobengula het volgende:

„De Engelschen namen ons land, de Transvaal, of zooals zij dat noemden: zij annexeerden het. Wij dan spraken vier jaren vriendelijk met hen, en vraagden ons land terug. Maar neen: wanneer een Engelschman eens uw eigendom in zijn hand ziet, dan is hij net een aap, die zijn handen vol pompoenzaden heeft — als ge hem niet halfdood slaat, dan zal hij niet loslaten! — en daarom hielp al dat vriendelijk spreken gedurende vier jaren ons volstrekt niets. Toen begonnen de Engelschen ons te arresteeren, omdat wij ontevreden waren, en dat veroorzaakte schieten en

vechten, en toen zagen de Engelschen voor het eerst in, dat het beter zou zijn, om ons het land terug te geven. Nu zijn zij heengegaan, en ons land is vrij, en wij willen nu weer in vriendschap leven met Lobengula, zooals wij in vriendschap leefden met Moselekatse, en onze vriendschap moet zóó zijn, dat zoo lang er nog één Boer en één Matabele leeft, deze twee vrienden moeten blijven."

Bij dit schrijven had Slim-Piet een wollen deken en een doek gevoegd als geschenken voor Lobengula's gade, „die de moeder is der geheele Matabele-natie."

Elf jaar later, in 1893, hoorde Rhodes, dat het land, waarover Lobengula regeerde, het oude land van Ofir was, en Lobengula's lot was toen natuurlijk beslist. De Engelsche Maxims van Rhodes verstonden voortreffelijk de kunst, om een geheelen Kafferstam binnen vijftien minuten uit te roeien, en Lobengula, als een hert vervolgd door de onbarmhartige jagers, bezweek in Januari 1894 van ellende en uitputting.

Zoo heeft Engeland den dood van den zwarten Kafferkoning op zijn geweten, maar het heeft ook den dood van den blanken kommandant-generaal op zijn geweten.

Piet Joubert is niet gevallen als een hèld, maar als een màrtelaar, en hij is bezweken aan de gevolgen van vermoeienissen, die hij op het oorlogsveld had opgedaan.

Hij was een man van vrijheid en recht: een Christen en een vaderlander! Die het anders zeggen, spreken de waarheid niet, en zij, die durven beweren, dat hij door Engelsch goud was omgekocht, lasteren een man, die zich niet meer verdedigen kan.

Hij overleed in Pretoria op den Dinsdagavond van 27 Maart 1900 even vóór middernacht, en met de laatste uittrillingen zijner levenskracht riep hij klagend uit: „Mijn arm volk, mijn arm land — wat zal er van u worden!"

Het lijk werd per spoor vervoerd naar Volksrust, vanwaar de tocht verder ging naar het kleine kerkhof van de familie Joubert in het district Wakkerstroom.

Vlak vóór den oorlog had Joubert het kerkhof in orde laten maken, en het lag daar, omringd door een lagen muur van harden granietsteen in de schaduw van zijn geboomte als een beeld van stillen vrede.

En de rouwdragers hieven den klaagpsalm aan: „Gelijk het gras is ons kortstondig leven!" en met de omfloerste Vierkleur voorop bewoog zich de lijkstoet langzaam naar het graf.

Vlak achter de slippendragers volgden de waarnemende kommandant-generaal Louis Botha, assistent-generaal Erasmus, kommandant Buijs, krijgscommissaris Pretorius en twee veldkornetten Pretorius.

En de grijze weduwe van Piet Joubert — tante Sanna — was er ook bij tegenwoordig.

Hoe zou het ook anders kunnen!

Zij was Jouberts trouwe gezellinne geweest zijn leven door: zij had op zijn veldtochten tegen blanke wilden en zwàrte wilden het ruwe veldleven aan zijn zijde verkozen boven de behagelijke rust van het dorpsleven: zij had aan zijn zijde gezeten bij de gehouden krijgsraden: zij was hem steeds gevolgd als zijn trouwe schaduw, en nu vergezelde zij hem op zijn laatsten gang . . . .

En deze laátste gang was toch nog de zwaàrste!

De aloestruiken wierpen stille schaduwen over het kerkhof: de vlinders fladderden boven de bloemen, en de bijen gonsden . . . .

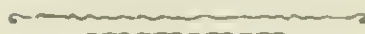
Het is zoo'n heerlijke nazomerdag, als de winter nog niet is gekomen. Maar men weet, dat de winter met zijn harde, koude winden op de komst is, en daarom geniet men dien zomerdag nog te meer. En hij is als een vriend, die op vertrekken staat, en uit de gulheid van zijn hart ons nog eens verkwikt op zijn liefste gaven, voordat hij afscheid neemt!

Over de natuur lag een waas van grooten, diepen vrede, en de vlinders fladderden boven het open graf, dat bestemd was voor den kommandant-generaal der Zuid-Afrikaansche Republiek.

Het was toch treffend: Joubert had altijd gemeend, dat de verschilpunten met Engeland wel in der minne konden worden bijgelegd, en tot twee keeren toe (Jamesons rooftocht niet mee gerekend) was hij nochtans geroepen geworden, om als opperbevelhebber der Transvaalsche burgermachten den vijand van zijn volk met de wapenen in de hand te keeren.

En in dezen worstelstrijd was hij bezweken!

En de baardragers namen de doodkist op, en de grijze weduwe legde haar oude verschrompelde hand aan een der handvatsels, en onder geween en geklaag droeg zij haar echtvriend mede naar zijn laatste rustplaats!

CECIL RHODES

lasting bij de kin

zoeken voor zijn

Laatste rit van den goud-koning door geheel Zuid-Afrika.

CECIL RHODES.

In 1871 stond een jonge man met een bleek gelaat aan de kust van Natal. Hij was achttien jaar, doch scheen er geen twintig te zullen halen — zoo bleek zag hij er uit.

Hij was trouwens ziek — zijn longen waren aangedaan.

Dat was een familiekwaal; een erfelijke belasting bij de kinderen van den predikant Francis Rhodes. Hij was de vierde zoon van dien dominé, en hij heette Cecil.

Cecil was naar Zuid-Afrika gegaan, om er genezing te zoeken voor zijn zwakke borst, en zoo stond hij dan hier — in een vreemde wereld — aan de kust van Natal.

De Afrikaansche lucht deed hem wonderlijk goed; van stonden aan begon hij te beteren. Er kwam weer kleur op zijn wangen: niet die gevaarlijke, afgeteekende blos,

die den teringlijder aanduidt, maar de gezonde, bruine tint van den sterken man.

Hij kwam de familie-kwaal te boven, en reisde weer terug naar zijn vaderland, naar Engeland, om zijn studiën voort te zetten aan de beroemde universiteit van Oxford, toen de longen opnieuw werden aangetast.

Onmiddellijk pakte hij weer den reiskoffer, want dat was zijn aard; hij was een man, snel beraden, snel besloten.

Hij was platzak, toen hij te Natal voor den tweeden keer aankwam, maar dat was niet erg, want zijn longen ademden de Afrikaansche lucht weer in, en hij herstelde.

Er zat toch iets buitengewoons in dezen jongen man: hij scheen over een ontembare wilskracht te beschikken; de bezwaren, die in het oog van anderen als bergen den weg versperden, waren in zijn oog onnoozele molshoopen, en hij sprong er lachend over heen.

Hij zocht werk in een katoenplantage, en kreeg er werk.

Maar katoen is maar katoen, dacht Rhodes, en toen hij hoorde, dat er diamanten waren gevonden bij Kimberley, trok hij naar Kimberley. Hij was nog altijd platzak, maar wat hinderde dat? In zijn brein stak een kapitaal: hij was jong, moedig, ondernemend, en hij had succes.

Hij kreeg een flink kapitaal bijeen, pakte opnieuw den reiskoffer, en voltooide zijn studiën aan de universiteit te Oxford.

Hier in Oxford begonnen de ideeën te rijpen, die een beslissenden invloed zouden uitoefenen op zijn later leven. Hij nam aan, dat God bestond, en nu speurde zijn geest na, wat God wilde. In de gangen der wereldgeschiedenis meende hij de sporen van dezen wil gevonden te hebben, en die sporen volgend, kwam hij tot de ontdekking, dat dit ras den machtigsten invloed op de menschheid uitoefende, dat het meeste bijdroeg tot bevordering van gerechtigheid, vrijheid en vrede.

Hij zag dus daarin Gods wil, en hij kwam tegelijkertijd tot de ontdekking, dat juist het Engelsch-sprekende ras het meeste had bijgedragen tot bevordering van gerechtigheid, vrijheid en vrede. Dit was dus het uitverkoren, voorbestemde ras, om over de andere rassen tot hun bestwil, in het belang van gerechtigheid, vrijheid en vrede te heerschen.

En zoo deze rassen niet overheerscht wilden worden, dan was het in het belang van gerechtigheid, vrijheid en vrede, dat zij onder het lood der Engelsche Maxim-kanonnen werden verpletterd.

Cecil Rhodes achtte het dan ook zijn dure roeping, om de kaart van Afrika zooveel mogelijk rood — dat wil zeggen Engelsch — te kleuren, en hij ontving ook de macht, om in die richting krachtig werkzaam te zijn.

Hij had zijn studiën te Oxford voltooid, en woonde thans weer te Kimberley.

Alles, wat hij ondernam, bleef hem gelukken; spelend stapelde hij millioenen op millioenen — hij werd de beroemde diamantenkoning van Kimberley!

Hij haakte naar geld, maar hij behoorde niet tot die alledaagsche, platvloersche naturen, die een hoop goud bij elkander zien te scharrelen, om er zich dan op dood te broeden. Neen, het geld was niet het hoofddoel van zijn leven, maar hij beschouwde dat geld slechts als de brug, als het instrument, om zijn idealen te verwezenlijken en zijn brandende eerzucht te bevredigen.

Het geld was in zijn oog het onmisbaar instrument.

Toen hij voor den eersten keer den grooten Engelschen generaal en Christenheld Gordon ontmoette, was een zijner eerste vragen: „Waarom hebt ge de kamer vol goud geweigerd, die de keizer van China u aanbood?"

Gordon had door de demping van een grooten Chineeschen opstand den keizer van het Hemelsche Rijk aan zich verplicht, en hij had inderdaad een millioenen-gift kunnen krijgen, zoo hij had gewild. Maar hij versmaadde dat geld, en het was voor Rhodes onbegrijpelijk, hoe een mensch, die niet volslagen waanzinnig is, zoo'n gift kon versmaden.

Gordon antwoordde niet dadelijk, maar stelde dan op Schottenmanier aan Rhodes de wedervraag: „Zoudt gij die kamer vol goud hebben aangenomen?"

„Zeker," zeide Rhodes, „en nog drie vertrekken goud er bij, zoo ik ze had kunnen krijgen!"

Dat was nu geen dorst naar het goud om het goud, maar om zijn wijdstrekkende ideeën, die hij zonder dat goud meende niet te kunnen verwezenlijken.

En de ster van Rhodes klom! Zij schitterde aan den Afrikaanschen hemel; zij betooverde met haar glans het Afrikaansche volk.

Het was hem niet genoeg, dat hij de schitterende diamanten-koning was; hij zette zich neder in den voorzittersstoel van het Kaapsche ministerie, en niemand had er op tegen. Hij streelde de Kaapsche Afrikaanders; hij verbijsterde hen door zijn voorkomendheid, en hij stal

hun hart, zooals Absalom weleer het hart der kinderen Israëls stal.

„Het is onzin," riep hij uit, „dat de Kaapkolonie van uit Londen, zes duizend mijlen ver, zou worden bestuurd. Het is ongehoord. Wij moeten een eigen bestuur hebben, doch een eigen bestuur is niet voldoende. Gij, Afrikaansche landbouwers, moet markten hebben voor uw producten, en bij de uitbreiding uwer bevolking nieuwe boerenhoeven voor uwe zonen. Welnu, wij zullen de grenzen der Kaapkolonie uitbreiden naar het noorden, en gij zult voortdurend markten vinden voor uwe producten, en grond voor uwe kinderen tot aan de rivier de Zambezie toe, die ver in het noorden stroomt."

En de Afrikaanders, die van een vrije Afrikaansche natie droomden, zeiden Amen op het woord van den grooten diamanten-koning, en de schranderste der Kapenaren, Jan Hendrik Hofmeijer, schudde de hand van den voortreffelijken Rhodes, en Rhodes reed op de zegekar, die door den Afrikaander-bond werd getrokken.

Rhodes was een beminnelijk man, als hij het wilde zijn. Hij betooverde door zijn minzaamheid; hij sloeg zijn tegenstanders met een glimlach dood.

Maar hij moest het willen. Als de minzaamheid hem niet paste, dan kwam de harde, gemeene plooi, die in zijn gelaatstrekken sluimerde, boven, en dan kende hij geen erbarmen.

Lobengula, de Kafferkoning der Matabelen, had daarvan een treurig lied kunnen zingen, indien Rhodes hem niet in den dood had gejaagd.

't Is waar: Lobengula had een inval gedaan in een gebied, dat stond onder het Engelsche gezag, en dat was een misdaad van Lobengula. Maar het was in het oog van Cecil Rhodes een grooter misdaad, dat Lobengula heerschte over een goudland, en Rhodes achtte het in het belang van gerechtigheid, vrijheid en vrede, dat dit goudland Engelsch werd.

Daarom moest die ongelukkige Lobengula er dan ook aan gelooven.

Het is zoo: bij de eerste sommatie, om terug te trekken naar hun land, waren de Matabele-Kaffers teruggekeerd naar hun land, maar zij konden toch niet zoo hard loopen als de paarden van Rhodes' roofridders, en hun achterhoede werd neergesabeld.

Toen zond Lobengula afgezanten, om vrede te maken,

maar Jameson, Rhodes' knecht, joeg hen bij vergissing allen over de kling, en er was niemand overgebleven, om het aan Lobengula mede te deelen.

En toen de Engelsche Maxims met de Matabelen hadden afgerekend, en Lobengula en zijn dapperste krijgers dood waren, toen nam Rhodes zijn land in bezit — in naam van gerechtigheid, vrijheid en vrede!

En hij noemde het land, om zijn naam te vereeuwigen, naar zichzelf — Rhodesia.

Maar zooals Rhodes Lobengula had bedrogen, zoo werd Rhodes door Rhodesia bedrogen, want het was geen land van goud, maar een land van woestijnen en wildernissen.

Daarom werd Rhodesia door het volk genoemd het land van bedrog, en Rhodes werd koning van het land van bedrog.

Doch Rhodes, al had hij zich vergist, ging voort om te zoeken naar het goudland, naar het land van Ofir, en hij werd in zijne ziel verzekerd, dat de Transvaal het oude land van Ofir was.

Zoo zond hij er dan een flinke rooversbende heen, en Jameson, zijn knecht, was het hoofd van die bende, doch de tocht mislukte.

In spijt echter van dezen tegenslag rees de ster van Rhodes, en zij klom tot haar schitterend zenith. De prins van Wales zag er geen been in, om den ontwerper van den rooftocht zijn eerbied te betuigen, en de Duitsche keizer — maar neen, bedekken wij dat met den mantel der barmhartigheid ......

Rhodes stelde in dezen tijd zijn geloofsbelijdenis op. Zij bestond uit negen woorden en luidde in hare satanische wijsheid: „Ieder mensch is te koop, doch de prijs verschilt."

Rhodes is voor een groot deel verantwoordelijk voor den laatsten oorlog! Hij was de derde in het verbond van Chamberlain en Milner, maar hij was de voornaamste, de geweldigste, de eerste van deze drie misdadigers.

't Is waar: de haat van Chamberlain en Milner tegen den Hollandsch-Afrikaanschen stam deden niet onder voor dien van Cecil Rhodes, maar Chamberlain was een razende, Milner was een zot, en Rhodes stak, wat aanleg en begaafdheid betrof, een torenhoogte boven hen beiden uit.

Als genialiteit grootheid beteekent, dan was Rhodes de grootste zoon, dien Engeland had!

Hij wàs een genie! Zijn blik reikte ver, en zijn arm

reikte ver, en welk een ontembare, ongebreidelde energie schuilde er in zijn machtigen geest!

Hij was geen kruimelaar, en is het nooit geweest. Hij durfde in den zak te tasten, maar altijd moest de linkerhand weten, wat de rechterhand deed, en zijn barmhartigheid was steeds een berèkende barmhartigheid.

De heerlijk gelegen „Groote Schuur" bij Kaapstad, de woning van een vroegeren Hollandschen gouverneur, was zijn lievelingsverblijf. Daar smeedde hij zijn plannen, daar spon hij zijn ideeën uit. Daar kon hij zitten, met de kaart van Afrika vóór zich, uren lang, en hij zag in die uren de twee Boeren-republieken reeds rood gekleurd, en de telegraaflijn doorgetrokken van Kaapstad tot Kairo, en een spoorlijn gebouwd, die de Tafelbaai met het Delta van den Nijl verbond, en bij dat vizioen begonnen zijn grijze oogen te flikkeren, en zijn borst zette zich uit, en in zijn hart kwam de kreet van den triumfeerenden hoogmoed boven: „Is dit niet het groote Babel, dat ik heb gebouwd?"

Maar Cecil Rhodes heeft zijn doel niet bereikt: hij is weggerukt van zijn wortel, voordat dit trotsche Babel was voltooid!

Zie, de meeste gebeden, die voor het bloedende, lijdende Afrika zijn opgezonden, wachten nog op hun verhooring, maar met betrekking tot Rhodes is één gebed verhoord. Want Gods uitverkorenen in Afrika hebben het immers uitgeschreeuwd van zielesmart en zielepijn: „Doe ons recht, o God! en twist Gij onze twistzaak; bevrijd ons van het ongoedertieren volk; van den man des bedrogs en des onrechts!" en deze man des bedrogs en des onrechts is dood. . . . .

Op de middaghoogte zijns levens, nog geen vijftig jaren oud, in het midden van zijn reuzenarbeid, is hij gegrepen, en als de sterke eiken van Bazan werd hij neergebliksemd door de hand van den Heere der heirscharen. . . . .

Jameson en andere bekenden stonden rondom zijn sterfbed; zijn laatste verstaanbare woorden golden de versterking van het Engelsche ras.

Tot drie weken voor zijn dood had hij nog hard gewerkt, en de tijding van zijn sterven klonk als een donderslag door Europa.

In het Matoppo-gebergte, in Rhodesia, werd Rhodes begraven. Hij had dat zoo besteld, en daarmee slechts den raad eener Hoogere Macht uitgevoerd, want den gruwel

der verwoesting, die voor een groot deel voor *zijn* verantwoording kwam, moest hij als lijk nog eens voorbij trekken.

Zoo geschiedde het dan ook.

Hij maakte dien ontzettenden tocht nog eens van Kaapstad naar Kimberley, en van Kimberley naar het land van bedrog.

En hij kwam de uitgerookte puinhoopen voorbij van welvarende boerenhoeven, en bij die puinhoopen zaten de vrouwen te weenen, omdat zij weduwen waren, en de kinderen, omdat zij weezen waren.

En zij zagen de locomotief, het stalen paard, zooals zij dat noemen, in rouw gehuld, en achter de locomotief volgde de doodsbaar.

Zoo zagen die klagende weduwen en weezen nog eens, voor het laatst, de doodkist van den moordenaar van hun volk, en Cecil Rhodes had het zoo besteld.....

Maar de locomotief rende voort, en zij kwam de plekken voorbij, waar de moordsalvo's van Engelsche vuurpeletons waren overstemd door den vrijheidskreet der stervende Afrikaanders; en de galg, waaraan de vrijheidlievende Afrikaander was opgeknoopt, scheen zich uit te rekken naar den hooge, om den moordenaar aan te klagen bij den Rechter van hemel en aarde, en de stomme bergen van Afrika staarden met ontzetting op die doodsbaar, die hen voorbij vloog als een huiveringwekkende droom.

En de wielen der locomotief ratelden sneller over de ijzeren richels, en als een wervelwind stormde de locomotief naar het noorden, en het lijk werd meegesleept en voortgesleept naar het graf..... naar de gerichtsplaats.....

De groote jager gevangen!

PIET CRONJÉ.

De zon ging in het westen onder in wolken van stof, en Nicolaas Smit, de groote generaal uit den vrijheidsoorlog van 1880/81, werd op den stillen doodenakker bijgezet.

De voormannen der Boeren schaarden zich om het diepe, wijde graf; de held van den Ingogo daalde langzaam neder in zijn laatste rustplaats, en ieder dacht: „Op wien zal de veldheersmantel nedervallen?"

Toen de grauwe morgen van den 2den Januari 1896 daagde, wist men het.

Het was Piet Cronjé; het was de man van Doornkop, want bij Doornkop, bij Krugersdorp redde hij de Republiek.

[illegible]

[illegible]

't Is opvallend: de Boeren spreken van Slim-Piet, waarmee Piet Joubert, van Oom Christiaan, waarmee Christiaan Smit, broeder van den overleden generaal Nicolaas Smit, zelfs van Oom Paul, waarmee Paul Kruger wordt bedoeld, maar met den naam van Cronjé gaan zij anders te werk.

Dat is altijd — onveranderlijk — kommandant Cronjé.

Op Maandag 30 December 1895 des namiddags te vijf ure reed een renbode op last der Transvaalsche regeering de breede rijlaan op van een boerenhoeve in het district Potchefstroom.

Het was een steenen gebouw van één verdieping, met de gewone stoep in het front. Er was niets bijzonders te zien aan de woning; er waren een half dozijn vertrekken, waarvan de gezamenlijke meubels op een verkooping nauwlijks een bankbiljet van duizend gulden zouden hebben opgebracht.

Vóór het raam zat een kort maar stevig gebouwd man van ruim middelbaren leeftijd, met zwaren baard; hij richtte zijn scherpe, grijze oogen op den renbode, die een expresse boodschap van de regeering bracht.

De bode bracht verrassend, ernstig nieuws. Jameson had met Maxims en manschappen de grenzen van den staat overschreden, en Cronjé ontving den last, om geweld met geweld te keeren.

Er was heel wat te beredderen; van slapen was dien nacht geen sprake, en reeds den volgenden morgen te vijf uur trok hij met zijn zonen uit, om bij het krieken van den eersten dag van het nieuwe jaar, na twintig uur in het zadel te hebben gezeten, aan de spits van 250 Boeren Krugersdorp te bereiken.

Hij rekte even de stram geworden spieren, en terwijl de Engelsche Maxims begonnen te ratelen, begon Cronjé de langzame, geduldige jacht op den Rooinek.

Want Cronjé was een groot en geweldig jager. Hij dreef den vijand bijeen als de jager een troep blesbokken, en geen gedresseerd Europeesch generaal zou in staat zijn geweest, om het met zoo'n taai, onverwinbaar geduld te doen.

Hij joeg de roofridders in de vallei van Doornkop, en hij hield ze daar, den ganschen volgenden nacht.

Maar één onnoozele Maximkogel had het meesterstuk van generaal Cronjé toch nog bijna omvergeschoten, want deze kogel had één van zijn zonen getroffen, en door een onverklaarbaar voorgevoel aangegrepen, was de vader tot zijn gewonden zoon gesneld.

Hij droeg den jongen naar Krugersdorp, en ijlde dan terug naar het slagveld. En het was hoog tijd, want de gezellen van Jameson waren bezig, om tusschen de mazen van het vangnet door te glippen. Doch die kans was nu verkeken, want Cronjé liet den ijzeren slagboom vallen, en deze nacht vol mist en motregen maakte hem in het oog der Boeren tot den waardigen opvolger van Nicolaas Smit.

Toen de staatsartillerie uit Pretoria den volgenden dag kwam aanhotsen over het veld, had Jameson zich reeds op genade en ongenade overgegeven, en Piet Cronjé lachte heimelijk, omdat die kanonnen te laat waren gekomen.

Hij was immers de groote jager, en jagers hebben geen kanonnen noodig.

Hij had het trouwens te Potchefstroom in 1880/81 ook wel klaar gespeeld zonder kanonnen, want het Ou-Grietje, waarover hij toenmaals beschikte, klapte wel, als het afging, maar kon toch nauwlijks een vuurmond worden genoemd. En zijn geheele artillerie, waarmede hij toenmaals het Engelsche fort belegerde, bestond slechts uit dat éene Ou-Grietje, en toch vermeesterde hij het fort.

Nochtans had hij bij die belegering bijna den dood gevonden. Hij en een burger, genaamd Labuscagne, stonden op het kerkhof, ieder met een paard aan den teugel, toen een Engelsche bom de beide paarden doodde, zonder dat de eigenaars echter één schram opliepen. Die Labuscagne is sinds die gebeurtenis de onafscheidelijke metgezel geworden van Cronjé, en is ook zijn medegevangene geweest op St.-Helena.

Cronjé schreef deze bewaring en de ontkoming aan zoo vele doodsgevaren, die hem bedreigden, toe aan een genadig bestuur der Voorzienigheid, en heeft steeds verklaard, dat noòit een Engelsche kogel zijn leven zal eindigen.

Maar de Afrikaanders gaven weinig blijk van hun bewondering, al had Cronjé de republiek bij Doornkop gered. Het is hun gewoonte niet, en zij begrijpen de Engelschen niet, als deze lord Roberts tot de wolken verheffen of voor den sirdar van Chartoem wierook branden.

Eenige dagen na den strijd kon men den held van Doornkop in een flinken draf door de Kerkstraat van Pretoria zien rijden: een zwaargebouwde Boer uit de wildernis op een afschuwelijk leelijken pony.

Geen mensch nam den hoed voor hem af — waarom ook? Hij was immers een burger als al de anderen: hij had toch niet meer gedaan dan een rijksveldwachter, die

een bandiet in den tronk stopt; hij had Jamesons bende gevangen genomen — 't is waar — maar dat was toch niets meer dan een staaltje van zijn plicht.

Maar die pootige Boer op zijn leelijk mormel van een pony wist toch heel goed, wat hij beteekende; onder die toegeknoopte, sjofele jas klopte een sterk zelfbewustzijn, en als een vreemdeling hem vraagde: „Wie zijt gij?" dan noemde hij niet zijn naam, maar antwoordde: „Ik ben de man van Doornkop."

Er was een verwonderlijk verschil tusschen den Cronjé van het dagelijksche leven en den Cronjé van het oorlogsveld.

In het dagelijksche leven was hij gemakkelijk, hoffelijk, minzaam, en wilde hij luisteren naar raad, doch op het oorlogsveld, in den krijgsraad, was hij zwijgzaam en teruggetrokken. Zonder een woord te uiten, kon hij dan met vasttoegenepen lippen zitten te luisteren naar de beraadslagingen, en zonder op een enkel argument der anderen te letten, zeide hij dan op scherpen, beslissenden toon zijne meening, daarmee de beraadslagingen sluitend.

Hij kon geen oppositie velen, en als zij toch het hoofd ophief, dan smoorde hij ze met den korten, heftigen uitval: „Wie is hier generaal — jij of ik?"

In het gewoel van den strijd had hij een luide, geweldige stem, en hij schreeuwde zijn orders uit op harden, bevelenden toon, terwijl hij rusteloos van stelling tot stelling reed, en om alles dacht behalve om de kogels en de granaten, die hem ombrulden.

Hij werd lid van den Uitvoerenden Raad, met een vast salaris, doch dit veranderde niets in zijn manieren. Ook liet hij zich bij geen Kruger- of Joubertpartij indeelen; hij bleef buiten de partijen, en ging zijn eigen weg.

Bij de presidentsverkiezing van 1898 wilde hij dan ook geen candidatuur aanvaarden. Hij had het immers ook niet kunnen uithouden in een stad; het zou er hem te eng zijn geweest — hij was er gestikt! Want hij was de jager, de groote jager, en hij beminde het vrije veld, waar de vrije lucht de longen laaft!

Maar de jager is gevangen. Hij zit op een eenzame rots, midden in den onmetelijken oceaan, en hij is oud geworden, de jager!

Hij zit van den vroegen morgen tot den laten avond aan het strand, en zijn oogen staren over de eindelooze grauwe watervlakte naar het zuidoosten, waar zijn vaderland ligt.

De golven komen, en de golven gaan, maar altijd zit er die oude man: van den morgen tot den avond.

Hij zit er nu meer dan twee jaren. De rimpels in zijn gelaat zijn dieper geworden; zijn handen worden beverig — o, hij is oud geworden, de groote jager!

„Generaal van de Westergrenzen!” roept ge, en hij kijkt u even aan met een moeden blik uit zijn grijze oogen.

Neen, ge kent hem niet meer. Is dat de held, voor wien de Engelsche vlag driemaal naar beneden ging? Is dat de leeuw van Modderrivier, de overwinnaar van Magersfontein, de Afrikaansche Simson, die bij Paardebergdrift de Filistijnen versloeg?

Ja, 't is nog dezelfde man, doch de haarlokken zijn hem afgesneden; dat verteert zijn kracht; uw oogen worden vochtig, als ge hem ziet — 't is een puinhoop van vroegere glorie!

Daar zit hij dan — op hetzelfde eiland, waar de Corsicaansche reus zijn laatste jaren heeft gesleten.

't Is dezelfde cipier. Hij heeft een kleine honderd jaar geleden Napoleon in de gevangenis gestopt, en nu doet hij 't Cronjé.

Maar er is toch verschil, want Napoleon werd in de gevangenis gestopt, omdat hij de vrijheid knechtte, en Cronjé, omdat hij de vrijheid verdèdigde.

En 't is dezelfde cipier?

Het is dezelfde cipier!

Maar dat kàn toch niet — dat is toch een tegenstrijdigheid?

Neen, het is een feit — het is dezelfde cipier!

En ik denk voor het naaste, dat de booze geest, die in Napoleon was gevaren, thans in den Engelschen cipier is gevaren, zoodat de cipier thans koestert, wat hij vroeger haatte, en thans haat, wat hij vroeger liefhad.

Ja, 't is een vreemde, zonderlinge geschiedenis, en als men er dieper in doordenkt, dan hoort men het roepen van den afgrond tot den afgrond. De gevangene wordt bewaakt door den cipier, en de cipier wordt bewaakt door zijn boozen geest, en hij is nog ongelukkiger dan zijn gevangene.

„Generaal van de Westergrenzen — sta op, maak u gereed, want het is vrede!”

Nu staat hij werkelijk op; er komt een schemerende hoop in die moede oogen, en de oude snaren beginnen

weer klank te geven. Want hij heeft zijn volk lief met een groote, sterke liefde, en de gedachte, dat de nacht over zijn volk zal wijken, dringt als morgenlicht in zijn eigen lijdensnacht.

„Maar het is niet de gewenschte vrede, generaal van de Westergrenzen! Het is geen vrede met vrijheid!"

Ach, nu verstaat hij het! De glans verdooft in zijn oogen, en de oude snaren zwijgen.

Bij Paardeberg, op den schrikwekkenden Amajubadag, is het ongeluk begonnen, en op den 31sten Mei 1902 is dat ongeluk voltooid.

Hij perst de tanden op elkander, als hij denkt aan dat Paardeberg, waar hij zich met 4000 burgers moest overgeven aan het Engelsche geweld!

Elken dag maakt hij dien vreeselijken tocht van Magersfontein naar Paardeberg opnieuw — een tocht vol zelfkwelling en zelfpijniging!

Hij tàlmde te lang bij Magersfontein — wie kan het tegenspreken? Villebois de Mareuil had hem nog gewaarschuwd, maar de generaal der Westergrenzen had geantwoord: „Zwijg! Ik was reeds een krijgsman, toen gij nog moest geboren worden."

Wat was het toch, dat hij naar geen waarschuwingen wilde luisteren? Welke noodlottige blinddoek hield die anders zoo scherpe jagersoogen gesloten? Waarom liet hij zijn wagens, desnoods den geheelen legertros, niet in den steek, om zijn kommando's te redden?

„Ik laat mijn wagens nooit in den steek," heeft hij in die dagen eens gezegd, en omdat hij àlles wilde redden, heeft hij àlles verloren.

Hij was nog nooit geslagen door de Engelschen; hij achtte het ondenkbaar, dat hij ooit zou geslagen, en nog minder, dat hij ooit zou verslagen worden, en in de laatste dagen van Paardeberg, toen zijn wagens stonden te branden, en zijn lager werd verpletterd onder de lyddietbommen van den vijand, hoopte hij op een wonder van boven.

Doch dat wonder bleef uit; rondom den troon van den Almachtige waren wolken en duisternis, en reeds daagde de morgen van den Amajuba-dag.

Toen zag Cronjé, dat het hopeloos stond, en toch kon hij het niet over zich verkrijgen, om de witte vlag te hijschen. Zijn heldengeest verzette er zich tegen, en in de opsteigering van zijn onbezweken moed had hij gaarne zijn leven ge-

offerd op het altaar des vaderlands, zoo hij dat vaderland daarmee had kunnen redden.

Maar de krijgsraad besliste tot de overgave, en toen de morgen in al zijn heerlijkheid oprees aan den oostelijken horizon, werd het duister voor de oogen van Cronjé, en hij boog het hoofd.

„Ik ben blijde, u te zien," zeide lord Roberts, toen de generaal der Westergrenzen voor hem verscheen; „ik ben blijde, zoo'n dapperen man te ontmoeten!"

Maar die dappere man was een gevangen man, en vergeefsch was zijn heldhaftige tegenstand geweest.

Doch was die tegenstand daarom nutteloos geweest?

„Wat baat het den mensch," zegt de Schrift, „zoo hij de geheele wereld wint, en hij lijdt schade aan zijne ziel?" En wat de ziel is voor den mensch, dat is de onafhankelijkheid voor een volk. Huid voor huid, alles zal de mensch geven voor zijn leven, maar dat leven zelf zal de ware vaderlander gewillig offeren voor zijn volk.

In den geheelen oorlog is er geen aangrijpender gang geweest dan die gang naar het Afrikaansche Sedan, en er is geen aangrijpender treurspel afgespeeld dan in de rookzuilen van het brandende Paardeberg. In onze dagen van stofvergoding en verwording heeft Piet Cronjé de geheele menschheid aan zich verplicht door zijn heldhaftige worsteling voor hare hoogste idealen, en zelfs in Plutarchus' boeken zal men tevergeefs naar een meer schitterend voorbeeld zoeken.

Doch voor den Afrikaander is dat standhouden bij Paardeberg meer geweest; de Afrikaansche Simson, die bij Paardeberg bezweek, was grooter dan de leeuw, die de bataljons der Hooglanders verpletterde bij Magersfontein, en de herinnering aan die groote daden zal blijven leven bij het Afrikaansche volk.

Wij leven in dagen van rouw en beklemming, en met ontroerde harten staren wij op den afgehouwen tronk van den Hollandsch-Afrikaanschen stam. Doch de herinnering aan den heldenstrijd, die achter ons ligt, zal de wortelen van dien afgehouwen tronk bevochtigen als morgendauw en zomerregen, en de afgehouwen tronk zal opnieuw uitspruiten, en een boom worden, die zijn schaduw zal uitspreiden over geheel Zuid-Afrika!

LORD ROBERTS.

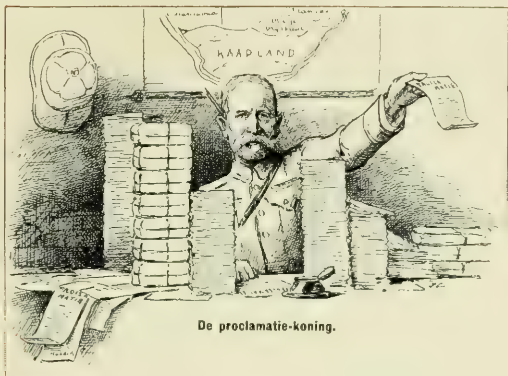

[illegible]

vaste hand, en hield [illegible]
Victoria zond hem. [illegible]
weer ploeterde door [illegible]

[illegible]

De proclamatie-koning.

LORD ROBERTS.

Dat kleine, magere kereltje, dat is hij nu: dat is veldmaarschalk lord Roberts van Kandahar en Waterford.

Ge wilt het maar niet gelooven, en toch is het zoo. Hij haalt misschien geen honderd pond, en toch heeft dit kleine, nietige kereltje in Zuid-Afrika over meer dan 300.000 Engelsche soldaten, ongerekend de duizenden Kaffers, die hij heeft gewapend, den staf van den veldmaarschalk gezwaaid.

En 't was geen slap opperbevelhebber. Hij had een vaste hand, en hield de teugels strak. De oude koningin Victoria zond hem, toen Buller zoo ongelukkig heen en weer ploeterde door de Tugela, en zij had misschien geen betere keuze kunnen doen.

't Is waar: generaal Wolseley was er ook nog, en die had wàt graag den ontredderden boel in Afrika weer op zijn pooten gezet, maar Wolseley was zoo doof als een kwartel, en men mocht in die kritieke dagen de ooren toch wel goed open hebben.

Roberts was ook niet jong meer; hij was 67 jaar, maar zijn zintuigen hadden nog niets van hun scherpte verloren, en zijn slapen waren getooid met de lauweren van Kandahar.

Kandahar ligt ver weg, in Afghanistan, en Roberts werd met een Engelsche strijdmacht uitgezonden, om den moord op den Engelschen resident te Kaboel te wreken, en het gezonken Engelsche prestige te herstellen.

Den 1sten October 1879 begon hij den tocht, en twaalf dagen later klepperde zijn paardevolk reeds door de straten van Kaboel. Maar de Afghanen wilden nog niet luisteren, en daarom deed hij in den zomer van 1880 aan de spits van 10.000 man den marsch van Kaboel naar Kandahar. De weg ging dwars door een wereld van bergen, en afgesneden van zijn basis, moest het leger leven van de opbrengst van het land, dat men doortrok. Er behoorde een groote onverschrokkenheid toe, om dien tocht te wagen, maar de man, die reeds twee-en-twintig jaar geleden, met den tromp van een geladen vijandelijk geweer op zijn borst, aan twee Sepoys hun standaard had ontrukt, en metéén nog gelegenheid had gevonden, om den éénen Sepoy neer te sabelen, was voor geen klein geruchtje vervaard.

In een drukkende hitte en in spijt van de ongebaande wegen werd de afstand, die 320 mijlen bedroeg, binnen 23 dagen afgelegd; de Afghanen waren versuft door dien schitterenden marsch, en den 31sten Augustus trok Roberts Kandahar zegevierend binnen.

Nauwlijks had de veldheer de Afghaansche kegelmutsen recht gezet, en nog was hij in den vollen roes der overwinning, toen hij van de Engelsche regeering de order ontving, om met de Transvaalsche flaphoeden, die de brutaliteit hadden gehad, om den Rooinek in vier zware gevechten te verslaan, af te rekenen.

Doch het kwam niet zoo ver, want de edele Christen-staatsman Gladstone zag er geen glorie in, om een klein volk te verpletteren, en de order werd ingetrokken.

Maar dat was thans al weer een kleine twintig jaren geleden, en daar er in den vooruitgang der menschheid en der menschelijkheid geen stilstand komt, is het beter

te verstaan, dat de Engelsche politiek thans rijp was voor den Kaïnsmoord.

Want er is àltijd vooruitgang, en nooit is er stilstand, en als de vooruitgang zich niet beweegt in de richting van het ideàle, dan beweegt hij zich in de richting van het gemèene, en brengt hij niet nader tot den hemel, dan brengt hij toch nader tot de hel.....

Laten wij erkennen, dat lord Roberts heeft bewezen, in den strijd tegen wilde horden een bekwaam veldheer te zijn, en laten wij ook erkennen, dat hij een der beste generaals is, waarover Engeland tegenwoordig beschikt, al is het waar, dat dit nog weinig zegt, want Engeland is even rijk aan bluf als arm aan bekwame hoofdofficieren.

In Duitschland bijvoorbeeld haalt men de schouders op over Roberts' bekwaamheid, en het volgende voorval heeft daartoe niet weinig bijgedragen.

In 1895 was lord Roberts als vertegenwoordiger van het Engelsche leger bij de keizermanoeuvres bij Stettin tegenwoordig. De Pruisische artillerie zou eenige bewegingen uitvoeren, en Roberts stond er naar te kijken. Hij stond echter op een gevaarlijke plek, en werd daarom gewaarschuwd. Hij stoorde zich echter niet aan die waarschuwing, die hij onaangenaam vond. „Ik ben zelf artillerist," zeide hij kortaf, en hij bleef staan. De zaak liep natuurlijk verkeerd. De artillerie kwam aanzetten; lord Roberts van Kandahar en Waterford werd gewond en een eind weggeslingerd, en zijn paard werd gedood.

Dit neemt niet weg, dat Roberts een dapper en onverschrokken veldheer was. De soldaten hielden van hem, van Bobs, zooals zij hem noemden, omdat hij voor hen zorgde, en al hun vermoeienissen deelde; en daar hij met de Afghaànsche wilden was klaar gekomen, was er niet één reden, waarom hij met de Boeren, die tot de Afrikaànsche wilden worden gerekend, niet klaar zou komen.

Hij was precies het tegenovergestelde van Buller, dien hij in het opperbevelhebberschap moest opvolgen.

Buller was groot, forsch gebouwd, een indrukwekkende verschijning; Roberts was klein, nietig, zonder krijgshaftig voorkomen.

Buller vloekte, als hij zich ergerde, maar Roberts vloekte niet. Buller was rond, rechtuit, brusk, maar Roberts was glad, plooibaar, spraakzaam. Buller was een soldaat, en Roberts was een diplomaat.

De diplomatieke knobbel was bij Roberts buitengewoon

ontwikkeld; hij voelde zich thuis in het zadel, maar toch nog meer op zijn schrijfstoel. Hij hield het er voor, dat men met stroop de vliegen vangt; de pen was zijn voornaamste wapen, en zijn proclamaties fladderden als onrustige vogels door geheel Zuid-Afrika. Er is sinds de dagen van Pharao waarschijnlijk nog nooit een krijgsoverste in Afrika geweest, die in zoo'n kort tijdsbestek zóóveel proclamaties de wereld heeft ingezonden als „Bobs," en hij zal in de geschiedenis bekend blijven als de proclamatie-koning.

Hij verklaarde, dat zijn lijfspreuk was: „Bid en werk." Elken Zondag was hij, zoo het eenigszins mogelijk was, bij de godsdienstoefening tegenwoordig, en bij Driefontein, in den Vrijstaat, maakte hij voor het oog van het gansche leger gebruik van het heilige avondmaal.

Doch zijn hart ontroerde daarbij niet, al kon hij weten, dat hij de opperbevelhebber was van een georganizeerde rooversbende, zooals de wereld in vele jaren geen tweede had gezien, en zijn handen beefden niet, toen zij brood en beker aannamen, al waren die handen bevlekt met het bloed van Afrika's arme kinderen.

Hij kon voorkomend zijn. Er kwam een onmiskenbare welwillende trek in dat schrandere, energieke gelaat, als het hem meeliep, en de Engelsche photografie, die hem voorstelt in een Johannesburger herberg met het dochterke van den herbergier op zijn knie, behoeft nog geen fantazie te zijn, want hij had op dien stond de kostbare goudmijnen voor de kapitalisten gered.

Maar liep het hem tegen, dan week de welwillende trek uit dat schrandere gelaat; dan werd hij gemelijk, verdrietig en bitter, en hij kreeg de nukken van een steekschen, koppigen muilezel.

Van Magersfontein af tot Pretoria toe was die welwillende trek zijn bijna onafscheidelijke metgezel, en het kan niet worden ontkend, dat de sterke geest, die den schitterenden tocht naar Kandahar leidde, ook hier aanwezig was.

't Is waar: de groote triumf van Paardeberg zou aan lord Roberts niet zijn gelukt, indien Cronjé niet met een noodlottige verblinding was geslagen geweest, en volkomen juist zeide President Steijn tot Michael Davitt in Kroonstad: „Had Cronjé den raad opgevolgd, dien Villebois-Mareuil hem had gegeven, nadat deze onze stellingen bij Magersfontein had geïnspecteerd, dan zou Cronjé Bloemfontein vóór de Engelschen hebben bereikt, en zichzelf

en ons de ramp van Paardeberg hebben gespaard." Doch aan den anderen kant is het ook waar, dat lord Roberts met groote bekwaamheid en niet mindere voortvarendheid al de voordeelen heeft geplukt, die uit Cronjé's dwaling waren te halen, en de tocht met zestigduizend halfverhongerde soldaten naar Johannesburg is even schitterend geweest als de vroegere tocht naar Kandahar.

Maar de tocht getuigde meer van stoutmoedigheid dan van wijsheid, want doordien Roberts optrok met bedreigde flanken, verwaarloosde hij de allereerste beginselen der militaire voorzichtigheid.

Dat moest zich natuurlijk wreken, en dat heeft zich ook gewroken.

Christiaan de Wet heeft lord Roberts aan het verstand gebracht, dat Afrika een land is vol voetangels en klemmen, en Roberts, die in het bezetten van Pretoria het einde van den oorlog had meenen te zien, werd lastig en onaangenaam, toen hij zijn vergissing bespeurde.

Nu was het ook gedaan met den welwillenden trek op dat schrandere gelaat, en de nukken van den steekschen, koppigen muilezel kwamen boven. Zijn hand begon zwaar te rusten op de vrouwen en kinderen, wier mannen en vaders vochten voor de zaak van het heilige recht; Hans Cordua, de ongelukkige, jonge Duitscher, kreeg den kogel, en men noemde het in Duitschland een gerechtelijken moord.

Dat neemt niet weg, dat niemand aan de Republikeinsche weerbaarheid meer eer heeft bewezen dan lord Roberts, want hij rukte nooit tegen hen uit dan met een tien- tot twintigvoudige overmacht; hij heeft de Boeren niet overwònnen maar overstèlpt, en zonder roem ging den 20sten September 1900 de vlag van Engeland aan het uiterste punt van de Transvaalsche Oosterlijn, te Komatipoort, omhoog.

Roberts was zoo slím, den oorlog nu voor geëindigd te verklaren; het Engelsche volk was zoo dóm het te gelooven, en tot in de meest afgelegen dorpen van Engeland werd Roberts' overwinningstelegram op de hoeken der straten aangeplakt: „Van de Boeren is niets overgeschoten dan een paar stroopende benden."

Met die paar stroopende benden moest Kitchener nu maar zien klaar te komen; Roberts pakte zijn koffers en vertrok.

Hij werd in Engeland natuurlijk met groote onderschei-

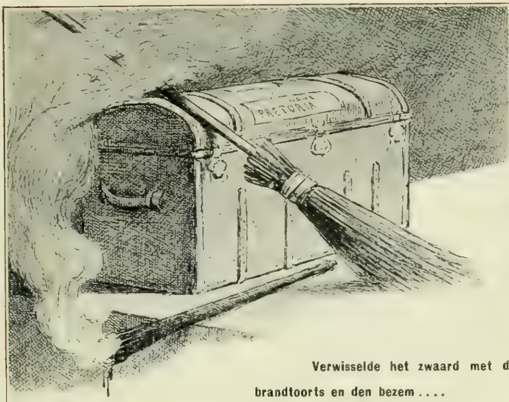

LORD METHUEN.

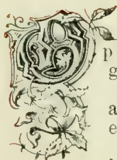

Verwisselde het zwaard met de brandtoorts en den bezem....

LORD METHUEN.

Op zijn landgoed Corsham Coart regeerde deze generaal als een koning in zijn koninkrijk.

Maar hij was geen tyrannieke koning; zijn arbeiders mochten hem gaarne; hij werd voor een gezellig, aangenaam landedelman gehouden.

Hij was een man van hoogkerkelijke kleur, hetgeen echter niet wegnam, dat hij de vrije gemeenten in zijn parochie niet de minste struikelblokken in den weg legde. Hij was mild, verdraagzaam, wenschte in vrede te leven met zijn buren, was zeer gehecht aan zijn vrouw en zijn vijf kinderen, en was een kalf van een vent.

Hij hield van lange voetwandelingen, stond des morgens om zes uur op en lachte om vermoeienissen. Hij kon fietsen als de beste; hij hield er van, om snelle fietstochten te maken, en verraste zijn arbeiders dikwijls bij hun arbeid. Ook was hij een liefhebber van jagen en visschen, en hij had een dol plezier, als hij een grooten snoek aan den hengel zag spartelen.

Bij het uitbreken van den oorlog werd hij benoemd tot bevelhebber eener divisie, en met het boek over de moderne oorlogstaktiek, geschreven door graaf Von Moltke, in zijn zak, trok hij welgemoed den oorlog in. Hij was zóó zeker van een snelle zegepraal, dat hij zijn koffers adresseerde naar Pretoria, en hij hield het inderdaad voor een grooter kunst, om de zalmen in de Schotsche meren, dan de Boeren tusschen de Afrikaansche kopjes te verschalken.

Die geringschatting van den vijand en die overschatting van zichzelf is trouwens een karaktertrek van negentig percent der tegenwoordige Engelschen. Het zijn zeer welwillende menschen, en ze zullen u met de grootste beleefdheid behandelen, indien ge het Engelsche gezag maar uitmuntender acht dan een ander gezag, maar als ge het ongeluk hebt, tot een kleinen staat te behooren, die groote goudmijnen bezit, en gij die goudmijnen niet goedschiks wilt afstaan, dan zullen ze u met het grootste plezier doodslaan, om u van de uitmuntendheid van dat gezag te overtuigen.

Geringschatting van den vijand en eigen overmoed gaan trouwens hand aan hand, en de Engelsche overmoed is na het sluiten van den laatsten Boerenvrede reeds dat stadium ingetreden, waarin het de ondubbelzinnige voorteekenen van een dreigenden grootheidswaanzin vertoont.

Met het oog nu op dien dreigenden grootheidswaanzin zou het inderdaad gewenscht zijn, zoo de groote mogendheden het met elkander eens konden worden, om tijdelijk een flinke internationale bezetting in Londen te leggen.

Het is ook in China geschied, en met groote resultaten, doch een internationale bezetting van Londen zou nog grooter resultaten hebben, en het werkelijke heil van het Engelsche volk meer bevorderen, dan de schitterende internationale vlootdemonstratie, die den 26sten Juni 1902 zou hebben plaats gehad, indien de Engelsche kroningsplechtigheid niet in het water was gevallen.

Lord Methuen behoort bij de negentig percent. Hij had de order ontvangen, om het ingesloten Kimberley te ont-

zetten, en als onstuimige moed den eenigen maatstaf vormt voor de bekwaamheid van een veldheer, dan is Methuen een generaal van de bovenste plank. Hij bestormde de Boerenstellingen met de woestheid van een dol geworden stier, en hij raasde voort als een trein, die buiten de rails is geloopen.

Hij tastte den 28sten November 1899 de Boeren aan bij Belmont, en zij trokken terug, nadat zij den vijand zware verliezen hadden toegebracht.

Lord Methuen noemde dat een overwinning.

Twee dagen later tastte hij de terugtrekkende Boeren aan bij Graspan; ook dezen keer trokken de Boeren voor de overstelpende overmacht terug, om niet omsingeld te worden, maar ofschoon Methuen bij den stormaanval de marine-brigade in den dood had gejaagd, telegrafeerde hij nochtans een luisterrijke overwinning.

De Boeren, die op Modderrivier waren teruggetrokken, hadden nu vijf dagen rust, toen de Engelsche witte helmen aan den horizon zichtbaar werden.

Methuen gelastte den onmiddellijken aanval, doch hij werd gewond; zijn leger werd met ontzettende verliezen teruggeslagen, en de Engelschen zouden niet over de rivier zijn gekomen, als het kommando van Fauresmith zijn plicht had verstaan.

Doch dit kommando ontruimde onnoodig zijn stellingen; Methuen sprak van een schitterende overwinning, en met Von Moltke's militaire studies in zijn jaszak en een vleeschwond aan zijn been, rende hij voort naar Magersfontein.

Bij Magersfontein echter werd hij verpletterd, en de dol geworden stier rende zich de horens af tegen den harden granietmuur van Afrikaansch beleid en Afrikaanschen heldenmoed.

Zijn koffers, met het groote plakkaat: „Naar Pretoria" er op, stonden intusschen nog altijd te Kaapstad, en niet lord Methuen maar lord Roberts heeft ze te Pretoria bezorgd.

Doch de „overwinnaar" van Belmont, Graspan en Modderrivier ontging aan het lot, dat Gatacre, Warren, Colville en verscheiden anderen Engelschen generaals trof, en terwijl dezen als versleten paarden op stal werden gezet, had Methuen het aan hooge invloeden te danken, dat hij gehandhaafd bleef.

Hij nam deel aan de mislukte drijfjachten op Christiaan de Wet; probeerde de oorlogstaktieken van graaf Von Moltke te vergeefs op Koos de la Rey, en de beminnelijke land-

heer van Corsham Court werd, om zich te wreken, de beul van het arme Afrikaansche volk.

Hij verwisselde het zwaard met de brandtoorts en den bezem, en het Afrikaansche volk, dat geen middeleeuwen had beleefd, zou ze nu beleven. De hoeven werden platgebrand; de vrouwen en kinderen naar de concentratiekampen gejaagd; de veekudden geroofd. Lord Methuen, de beminnelijke landheer van Corsham Court, liet zien, wat er van den mensch kan worden, als het beest in hem ontwaakt, en deze hooggeroemde generaal van het Britsche wereldrijk verlaagde zich tot een straatroover van het laagste soort.

Zijn krijgsmansroem werd er echter niet door verhoogd, al mag het niet verzwegen, dat hij op zekeren nacht na een langen, geforceerden marsch tòch een konvooi heeft bemachtigd. In de schemering van den morgen bereikte hij dit konvooi, en hij verpletterde het onder een hageljacht van kogels. Doch een overwinning kon het toch moeilijk worden genoemd, want het was zijn éigen konvooi, dat hij in den avond had verlaten, en na een schitterenden nachtelijken cirkelmarsch onder vuur nam!

Hij wilde echter met geweld alles weer goed maken, en bij zijn noodlottigen tocht naar Tweebosch op den 7den Maart 1902 werd hij met zijn geheele colonne, in zoover zij niet aan den haal ging, de gevangene van Koos de la Rey, dien hij had willen gevangen nemen.

Het moet een eenig tooneel zijn geweest, toen Generaal de la Rey den gewonden en gevangen lord opzocht! Daar stond hij dan voor zijn vijand, die zijn hoeve had verbrand, zijn welvaart vernietigd, zijn vrouw en kinderen met wreed geweld de wildernis had ingejaagd!

Methuen lag bij een ossenwagen. Hij had dorst, en De la Rey gaf hem te drinken; hij lag daar met een verbrijzeld been, en Koos de la Rey verbond zijn wonden.

De Engelschen, die volgens hun zeggen den oorlog hadden aangebonden, om van Afrikaansche barbaren menschen te maken, en om dat doel te bereiken, zich niet hadden ontzien, om meer dan vijftien duizend kinderen, die niet wisten van hun rechterhand en hun linkerhand, in de concentratie-kampen te vermoorden, zagen hier een Afrikaanschen barbaar, die om Gódswil gloeiende kolen hoopte op het hoofd van zijn vijand.

Want dat deed Koos de la Rey!

Hij zorgde voor zijn vijand; hij waakte voor zijn leven,

en toen hij dit leven bedreigd achtte, zond hij lord Methuen op zijn eigen kar naar de Engelsche voorposten te Klerksdorp.

Alles, wat Koos de la Rey heeft verricht in dezen oorlog, wordt overschitterd door deze daad van christelijke barmhartigheid, en indien lord Methuen bij zoo'n daad niet een blos van brandende schaamte op zijn wangen heeft voelen komen, dan is hij wel diep gezonken.

Ik hoop niet verkeerd begrepen te worden.

Ik ben overtuigd, dat lord Methuen, al heeft hij het ook aan een kogel van De la Rey's kommando te danken, dat hij in de toekomst als een kreupel man door de wereld moet strompelen, de hoeve van De la Rey gaarne uit zijn eigen zak wil laten opbouwen, nu zijn groote tegenstander onderdaan van Engeland is geworden.

Want zóó is lord Methuen, en zóó is de echte type van den tegenwoordigen Engelschen officier. Hij is gul en vriendelijk, minzaam en hartelijk, wanneer men bukken wil voor het Engelsche gezag, doch loopt het scheef, dan wordt hij wreed en bitter, en al zou hij tot de knieën door het lauwe menschenbloed moeten waden, om het Engelsche gezag te verheffen — hij zou het waarlijk doen ....

De Engelsche officier van den ouden stempel, die het zwaard trok met den veldkreet: „Met God voor vrijheid en recht!" is ondergegaan in den springvloed der nationale zelfoverschatting, en het Engelsche volk is dronken geworden van den zwaren Jingo-wijn.

„Kappie, ons Kappie, rust zacht!"

DANIE THERON.

iet zonder weemoed gedenken wij dezen man van Kaapschen bloede.

Wie had bij het uitbreken van den oorlog kunnen vermoeden, dat in dezen jongen, tengeren procureur van Krugersdorp, in dezen man met dat driftig, opgewonden temperament zoo'n hart vol gulden trouw en schitterenden heldenmoed zou schuilen!

Hij was druk — dat is waar; hij kon heftig zijn — dat is ook waar! Moneypenny kon daarvan meepraten. Moneypenny was de redacteur van het Johannesburger schimpblad „Star", en op zekeren keer las onze Danie een artikel in dat blad, dat zijn bloed deed koken. Hij keek op zijn horloge, en haalde nog net den trein naar Johannesburg.

Er lag niets bevreemdends in, want zoo was Theron.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

En toen Danie te Johannesburg aankwam, liep hij met de vlugheid van Asahel, Joabs broeder, naar het redactiebureau van de „Star", want hij hield van afwerken.

Hij trof het bijzonder, want Moneypenny, de hoofdredacteur, was juist aanwezig, en onze Danie riep hem ter verantwoording wegens dat artikel in de „Star", waarin de Boeren werden beleedigd.

Er lag niets bevreemdends in, want zoo was Theron, en toen Moneypenny niet in staat was, om zich in het oog van den Krugersdorper procureur voldoende vrij te pleiten, diende deze den hoofdredacteur van de „Star" op diens eigen redactie-bureau een krachtige lijfstraffelijke tuchtiging toe, waarbij de bril van Moneypenny het loodje moest leggen.

Er lag voor hen, die onzen procureur kenden, werkelijk niets bevreemdends in deze wijze van optreden. Men was het van hem gewoon; „een opgewonden standje", zeide men, „maar in den grond niet kwaad;" en onze Danie reisde naar Krugersdorp terug in het streelende bewustzijn, met een Engelschen lasteraar eens op zijn Afrikaansch te hebben gesproken.

Toch had hij geen afkeer van Engeland. Integendeel: in een verborgen hoek van zijn hart sluimerde een krachtige sympathie voor dat Oud-Engeland, achter welks krijtrotsen honderd jaar geleden de Europeesche vrijheid een toevlucht had gezocht en gevonden, terwijl hij met wantrouwen de versterking van het Nederlandsche element in de Transvaal waarnam.

Theron stond met dat wantrouwen niet alleen, want hij deelde het met de geheele jong-Afrikaansche partij, waartoe hij behoorde, en al was dat wantrouwen niet altijd te billijken, te begrijpen was het wel.

Maar Chamberlain was de rechte man op de rechte plaats, om de Engelsche sympathieën, die er buiten Engeland mochten bestaan, den kop in te drukken, en het onmiskenbare streven der Engelsche regeering, om de Transvaal er met bedreigingen en desnoods met geweld onder te krijgen, hebben Therons oogen nog bijtijds geopend.

Vóór het uitbreken der vijandelijkheden wist hij, aan welken kant hij zou staan, en toen in de laatste dagen van September 1899 de oorlog onvermijdelijk bleek, verscheen van de hand van Danie Theron een advertentie in Transvaalsche bladen, waarin hij vrijwilligers opriep, om in den

aanstaanden oorlog als rapportgangers en verkenners dienst te doen.

De Boeren waren met die oproeping intusschen weinig ingenomen. Zij meenden, dat dit een goedkoope manier was, om aan de gevaren van den werkelijken oorlog te ontsnappen, doch later zagen zij hun vergissing in, en hebben dat ook erkend.

Er hing een droeve schaduw over Therons leven, toen hij in den oorlog trok, want hij treurde om den dood zijner verloofde; het leven was voor hem in waarde gedaald, sinds de oogen gesloten waren, die voor hem het liefste waren op de geheele aarde, en met lichaam en ziel wijdde hij zich thans aan den heiligen strijd voor vrijheid en recht.

Wat kennen wij de menschen toch slecht, voordat ze beproefd zijn in het vlammende vuur van verzoeking en lijden!

Op generaal Hendrik Schoeman, den zoogenaamden boezemvriend van Paul Kruger, waren bij het begin van den oorlog huizen gebouwd, en hij gedroeg zich als een lafhartige in Kaapland; op Piet de Wet waren de oogen gericht van allen, die het vaderland liefhadden, terwijl hij eindigde met dat vaderland te verraden, en hier: deze jonge, driftige, opbruisende procureur van Krugersdorp, „dit opgewonden standje", ontplooide zich ineens in zijn pittige, heerlijke kracht, en hij werd een leeuw onder de helden!

Zijn tocht door de linies van den vijand heen naar den omsingelden Cronjé in Paardeberg is een daad geweest van even schitterenden moed als schitterend beleid, doch werd overtroffen door zijn terugtocht uit Paardeberg, die eenig is geweest in dezen oorlog.

Deze gang nàar en vàn Paardeberg maakte hem plotseling tot den beroemdsten rapportganger van al de kommando's, en de valkenoogen van Christiaan de Wet rustten met welgevallen op den procureur van Krugersdorp.

Hij stelde voor, om een Verkennerscorps op te richten, en dit voorstel werd aangenomen — met algemeene stemmen; dan stelde hij voor, om Danie Theron tot kapitein te benoemen van dit corps, en het voorstel werd aangenomen — het was wel een uitzondering bij een Afrikaanschen krijgsraad! — met algemeene stemmen.

Het corps telde oorspronkelijk honderd man, welk getal later uitdijde tot tweehonderd man; ieder Verkenner was

voorzien van een goed rijpaard en een goed handpaard, terwijl Theron er voor zorgde, dat de paarden van zijn corps de best beslagene waren van het geheele Boerenleger.

De krijgsraad had intusschen een goede keuze gedaan. Waar de gevaren het grootste waren, daar was Danie Theron; waar de kogels het dichtste schuifelden, daar was hij.

Het was verwonderlijk: vóór het gevecht was hij beweegelijk, onrustig, zenuwachtig, doch als het gevecht begon, werd hij kalm, en als de strijd als een noodweer boven de Afrikaansche vlakten donderde, was hij de kalmste van allen. Zonder een wimper te bewegen, stond hij met het gelaat naar de brullende batterijen van den vijand gekeerd, en de zorg, die zich in zijn oogen weerspiegelde, gold niet zijn eigen leven maar het leven van zijn Verkenners, die aan zijn hoede waren toevertrouwd.

Nooit heeft Afrika een corps gekend, dat inniger was gehecht aan zijn bevelhebber dan Therons Verkenners aan Theron, maar ook nooit heeft een corps een aanvoerder gehad, die teederder, vaderlijker voor hen zorgde.

Therons Verkenners vormden een merkwaardig corps. Het Nederlandsch element was er behoorlijk in vertegenwoordigd, doch overigens vormde het een mengelmoes van de meest uiteénloopende nationaliteiten: van Franschen en Duitschers, van Russen en Montenegrijnen; een troep nieuwerwetsche boschgeuzen, met wilde, vermetele gelaatstrekken, door den golfslag van een onstuimig, avontuurlijk leven onder de vlag van den gewezen procureur van Krugersdorp gestuwd.

Zij gehoorzaamden den gewezen procureur; deze menschen, die geen tucht hadden gekend, liepen gewillig in het gareel der krijgstucht, en Danie Theron volbracht dit groote werk door den tooverstaf eener hartelijke toegenegenheid.

Hij noemde zijn Verkenners gemeenlijk „zeuns;" zij noemden hem gemeenlijk „Ons Kappie," en ofschoon Christiaan de Wet hem later tot kommandant bevorderde, bleef hij bij zijn zeuns toch „ons Kappie."

Het corps met zijn aanvoerder maakte toch een zonderlingen indruk. De Verkenners waren luidruchtig, vroolijk — het was het vroolijkste corps van het geheele Republikeinsche leger — en de aanvoerder reed gewoonlijk stil, in zichzelven gekeerd, vooruit, terwijl de schaduw, die over zijn leven hing, zijn oogen droevig tintte.

Doch bij wijlen flikkerden die oogen op: na een gewonnen

buit, na een zegepraal, na een meesterlijken marsch, die zijn corps buiten de lange vangarmen van den vijand had gebracht.

Zijn Hollanders leerde hij kennen in den strijd, en in den verborgen hoek van zijn hart: waar de sympathie had gegloord voor Oud-Engeland, gloorde thans een àndere sympathie en voor een ànder volk.

Den verjaardag van koningin Victoria vergat hij, maar den verjaardag van koningin Wilhelmina wist hij thans heel goed, en toen hij den 30sten Augustus 1900 tot zijn zeuns van Nederlandschen bloede zeide: „Hollanders, wij gaan morgen op jullie Koninginnedag een trein pakken," was dit geen ijdele belofte, want hij hield zijn woord.

Danie Theron was gewoonlijk de eerste bij de bestorming en de laatste bij den aftocht. Hij gunde zich dag of nacht geen rust, want de zorg voor zijn vaderland verteerde hem, en met geen grooter heldenmoed heeft Leonidas met zijn driehonderd Spartanen de bergengte van Thermopylae verdedigd, dan hij met zijn tweehonderd leeuwen het leger van Christiaan de Wet heeft gedekt gedurende twee wilde Engelsche drijfjachten.

Theron was een geboren verspieder. Dikwijls wist niemand, waar hij was. Het is meermalen gebeurd, dat de Khaki's, die naar den gevaarlijken guerilla-aanvoerder zochten, een herder zagen bij een kudde schapen, of een landbouwer, den akker ploegend, of een stalknecht, op een mestkar gezeten. Zij hadden er geen erg in, dat het Danie Theron was.

Zoo verschalkte hij den vijand, en hij deed het in zijn eentje, om te beter te slagen.

Ontblooten wij het hoofd voor dezen man, want hij is den heldendood gestorven voor vrijheid en recht!

Niemand was bij hem in de laatste oogenblikken van zijn leven, en zijn klepper is de bode geweest, die zijn dood heeft gemeld aan zijn corps, dat hij zoo trouw heeft geleid tot overwinning en zegepraal.

Toen Therons pony — het zadel ledig — het lager binnen kwam, verschrokken de Verkenners, die anders nooit verschrokken, en onmiddellijk rukte een sterke patrouille uit, om den aanvoerder te zoeken.

Na lang gezocht te hebben, ontdekten zij een boerenvrouw, die hun zijn graf wees. De Engelschen hadden hem reeds begraven.

De vijanden hadden hem gevonden, terwijl hij met den

rug half achterover leunde tegen een granietklip. Het gelaat was naar boven gekeerd; het voorhoofd werd door de hand gestut. Zoo zat hij daar — kalm.... rustig.... dood.....

Zoo ooit een beeldhouwer, door goddelijke kunst geïnspireerd, Danie Theron in marmer vereeuwigt, dan verwacht ik, dat hij Theron zal voorstellen in de houding, zooals de Engelschen hem vonden: het voorhoofd door de hand gestut, want het voorhoofd was moede geworden in het afpeinzen van middelen, die zijn worstelend volk konden helpen; en het gelaat was naar boven gekeerd, want van boven moet de redding komen.

Zoo sneuvelde Theron op Vrijdag 7 September 1900, op weg naar generaal Liebenberg, met wien hij een nieuw veldtochtsplan had willen beramen; en zonder de schaduwen des doods te zien, waarin zijn worstelend volk zou ondergaan, zag hij reeds den helderen zonneschijn, waarin Afrika zich ééns zal baden.

Theron mocht niet blijven in het graf, dat door Khakihanden was gedolven. Dat duldden de zeuns van Kappie niet, en al had Engeland honderd batterijen op dien grafheuvel gericht, de Verkenners zouden den dood hebben getart, om dezen grooten doode een eigen rustplaats te geven.

Zoo dolven zij hem dan op. En dáár lag hij vóór hen in den killen greep des doods; met dat peinzende gelaat, met die uitgebluschte oogen, en die wilde, vermetele Verkenners — zij snikten het uit van smart en zielepijn....

Reeds weken geleden had Theron verzocht, om hem, mocht hij sneuvelen, op een familiekerkhof bij Kliprivier, naast het graf zijner verloofde, te begraven, doch de omtrek van Kliprivier was thans vol Engelschen, en daarom werd besloten, om aan hun kapitein een voorloopige, zijner waardige begrafenis op een boerenplaats in de nabijheid te geven.

En zoo geschiedde het.

Een eerwaardige Afrikaander hield de lijkrede en sprak in aandoenlijke woorden over dezen tekst: „O sieraad van Israël; op uwe hoogten is hij verslagen; hoe zijn de helden gevallen! Verkondigt het niet te Gath, boodschapt het niet op de straten van Askelon, opdat de dochters der Filistijnen zich niet verblijden; opdat de dochters der onbesnedenen niet opspringen van vreugde!"

En de zeuns hebben hun Kappie stil, voorzichtig neergelegd in zijn graf, en zij hebben gezegd met omfloerste stem: „Kappie, rust zacht!"

De hellingen der bergen begonnen reeds groen te worden, want de lente was aan het komen. En de wilde kastanje dreef zijn nieuwe, sappige knoppen.

Ja, het zou lente worden!

Er dreven wolken aan den blauwen hemel, en zij wierpen breede schaduwen over het veld, en de schaduwen verdiepten zich boven het graf, waarin Kappie rustte, en het was zeer donker in dat diepe graf.

Doch de zon brak door met macht, en de schaduwen vloden heen, en het werd licht in het diepe graf, waar Kappie lag.

Toen hebben Therons gezellen het graf gesloten, en zij hebben voor den laatsten keer geroepen met omfloerste stem: „Kappie, ons Kappie, rust zacht!"

Dan hebben zij hun Mausers gegrepen, en hebben den zwaren hachelijken strijd voortgezet, doch zonder hun Kappie. En velen hunner rusten thans ook reeds in den Afrikaanschen grond, en zij hebben met hun harteblood de wortelen gedrenkt van het rijsje, dat eens als de koningsboom der vrijheid geheel Zuid-Afrika zal overschaduwen . . . .

„Rust zacht, Kappie! rust zacht, dappere Verkenners!"

I. D. R. FRENCH.

French's cavalerie de Kieldrift doorwadend.

I. D. R. FRENCH.

et was in den avond van Zaterdag 10 Februari 1900, dat lord Roberts de legerkampen bij Modderrivier rondreed. Hij was in eenvoudige Khaki-kleeren; niet éene van zijn vele orden schitterde op zijn borst; hij was trouwens bezig, om er nieuwe te verdienen.

Hij wenkte thans de hoofdofficieren van zijn cavalerie: Broadwood en Gordon, beiden bekend als wakkere aanvoerders, en hun bevelhebber, luitenant-generaal French.

Roberts had genoeg van French gehoord; hij kende de vlugheid en de doortastendheid van dezen acht-en-veertig-jarigen hoofdofficier. De officieren fluisterden het elkander in het oor, dat French de bekwaamste generaal was, dien Engeland bezat, en de soldaten riepen het hard op.

French begon zijn militaire loopbaan op een zeeschip, maar voor zijn huzarennatuur, die het wijde veld beminde, was het dek van een oorlogsbodem toch te beperkt, en

hij voelde zich gelukkig, toen hij bij het negende regiment huzaren werd geplaatst.

Zestien jaar geleden kwam hij voor het eerst in het vuur. Dat was bij de Nijlexpeditie: in de schaduw der Egyptische pyramiden leerde hij zijn huzaren hoe zij de sabel moesten gebruiken.

In dezen oorlog leidde hij de Engelschen in het vuur van den tweeden ernstigen slag van den Natalschen veldtocht. Generaal Symons had een dag te voren den eersten slag geleverd. Maar Symons behaalde een twijfelachtige zege, die hij bovendien met zijn leven moest koopen, en French behaalde bij Elandslaagte, al was het met een groote overmacht, een besliste overwinning, zonder zelf een schram op te loopen.

Negen dagen later, den 30sten October 1899, had de slag van Modderspruit plaats. French had weinig gelegenheid, om krachtig in te grijpen, en de slag eindigde met een volkomen overwinning der Boeren.

Ladysmith werd nu ingesloten, doch French wist nog bij tijds, in vrouwenkleeren gestoken,[1] door de Boerenlinies heen te sluipen, trok aan het hoofd van een cavalerie-corps naar Nauwpoort in Kaapland, en wist den Republikeinschen inval in Kaapland tot staan te brengen.

Roberts had hem later naar de Modderrivier bescheiden, om op zijn nadere bevelen te wachten, en dat oogenblik was nu gekomen.

„Ge moet Kimberley ontzetten," zeide Roberts: „de toestand is er zóó wanhopig, dat er een poging moet worden gewaagd; ge hebt de grootste cavalerie-divisie onder uw bevel, en ge zult onmiddellijk op marsch gaan!"

Een vreemdeling zou zich hebben verwonderd, dat Roberts aan een man als French zoo'n gewichtige taak durfde op te dragen. French zag er immers volstrekt niet uit als een doortastend krijgsman. Hij was klein van persoon, en had iets schuchters in zijn geheele optreden. Hij voelde zich volstrekt niet op zijn gemak, als vele oogen op hem waren gevestigd; in deftige salons zou hij het liefst in den donkersten hoek hebben gestaan, doch in het veld, in het wijde, wijde veld — daar was het wat anders! Daar voelde hij zich thuis, en als hij aan de spits van 10.000 man man cavalerie de bergen van Afrika

[1]) Zoo is mij ten minste medegedeeld door personen, die het beleg van Ladysmith hebben meegemaakt.

deed dreunen van den galop van zijn paarden, dan kwam zijn huzarennatuur tot haar recht.

Nu, 10.000 man waren het niet voluit, doch 6000 man met 42 kanonnen waren het toch wel, waarmee hij in de duisternis van Zaterdag op Zondag 11 Februari de lagertenten van Modderrivier achter zich liet.

Want de lagertenten werden niet opgerold; zij bleven op uitdrukkelijk bevel van French in hun ouden stand, om de Boeren te verschalken.

Ook had French er voor gezorgd, dat zooveel mogelijk alle bagage was achtergelaten. De soldaten hadden slechts hun paarden, kleeren, wapens en een rantsoen voor vijf dagen — dat was alles.

Het was een Boerenkommando in Khaki-kleeren — beweeglijk en snel als de wind, die langs de Afrikaansche heuvels strijkt. . . . .

De tocht bewoog zich zuidwaarts — naar Graspan. Het bleef voorloopig nog donker, en nu en dan struikelden de paarden in de holen der miereneters.

„Weer een gat! Weer één — rechts!" zoo hoorde men voortdurend roepen, terwijl nu en dan de één of andere cavalerist een zonderlinge tuimeling maakte naar den grond.

Tot Graspan toe werd de spoorlijn gevolgd: al weer met het doel, om de Boeren te misleiden, doch dan kommandeerde generaal French: „Links uit de flank!" en de kolonne galoppeerde op Vrijstaatsch gebied voort naar Ramdam.

Zondagmiddag 11 Februari werd Ramdam door de voorhoede van French' leger bereikt.

Hier werd rust genomen, want de paarden waren bekaf.

Ramdam bestaat uit een boerenwoning met twee hutten, een bron en een vijver. De versmachtende paarden werden aan den vijver gedrenkt, en de soldaten verkwikten zich aan de frissche bron.

De achtergebleven cavalerie kwam nu eveneens aanzetten, en in den avond zag men aan den horizon de helmen van reusachtige infanterie-kolonnes voorbijtrekken.

Het waren drie volle divisies — het treurspel van Paardeberg ging zich voltrekken.

Maandagmorgen drie uur sprong generaal French weer in het zadel, en rukte in ijlmarschen voort naar Watervaldrift. Doch hier was Christiaan de Wet hem voor.

De Wet bevond zich den avond te voren met 500 man te Jacobsdal, zonder eenige bepaalde order van Piet Cronjé,

en zonder eenige wetenschap van Roberts' plannen. Doch zijn bewonderenswaardige combinatiegave deed hem een onmiddellijk verband zien tusschen de geruchten van bedenkelijke Engelsche troepenbewegingen en Watervaldrift. Zoo zadelde hij dan op, en reed in vollen galop zuidwaarts naar Watervaldrift, terwijl French zich noordwaarts spoedde naar hetzelfde punt.

Doch De Wet was vlugger dan French, en toen de voorhoede van French te zes uur in den morgen de drift naderde, werd zij op een goed gericht Vrijstaatsch vuur ontvangen.

Dat was geen mooie ontvangst, maar French had zijn hersens goed bij elkaar, en snel besloten liet hij een deel van zijn strijdmacht achter voor Watervaldrift, terwijl hij met het andere weggaloppeerde naar het oosten.

De Wet begreep de plannen van zijn tegenstander, doch daar hij Watervaldrift moest bewaken, was hij te zwak, om die plannen te verijdelen. Slechts een kleinen klomp Boeren kon hij missen, om de Kielsdrift te verdedigen en dezen waren niet in staat om generaal French, die nu met geweld begon, te keeren.

French bezette de Kielsdrift, maar De Wet nam revanche, door drie dagen later bij Watervaldrift het geheele konvooi van lord Roberts: 200 volgeladen ossenwagens, welker inhoud een waarde van zes millioen gulden vertegenwoordigde, in een vermetelen aanloop te nemen.

Generaal French moest opnieuw een vollen dag halt houden bij de Kielsdrift, want de hitte was verschrikkelijk, en onder het oog van lord Roberts ging de cavalerie in den voormiddag van den 13den Februari weder op marsch.

Er heerschte een drukkende hitte; de zon vlamde aan den wolkeloozen hemel, en er was slechts een zwakke wind, terwijl een afstand van 25 mijlen moest worden afgelegd.

De cavalerie werd geteisterd door den dorst, en de eenige bron op den langen rit moest gereserveerd blijven voor de zesde divisie. Het gras was verwelkt en even bruin als de grond zelf, terwijl geen schaduw de eentonigheid brak van de golvende bruine steppe.

Een soldaat stak zijn pijp aan, en achteloos het brandende vuurhoutje wegwerpend, vatte het droge gras vlam. Vele paarden raakten uitgeput, doch bij het gezicht der vuurgolven spanden zij hun laatste krachten in, om voort te komen. De veldtelegraaf, die achter hen de verbinding vormde met lord Roberts, werd door het vuur vernield,

en de uitgeputte paarden sloegen nu rechts en links tegen den grond, door geen sporen en zelfs door geen dreigende vuurvlammen meer tot opstaan te bewegen.

Op dit kritieke oogenblik klonk er geweervuur uit het front, en de verkenners rapporteerden de Boeren!

Doch generaal French behield zijn koelbloedigheid.

Hij wees naar voren.

„Daar ligt de beslissing!" riep hij, en hij liet afzadelen om te stormen. Maar het viel mee. Het was slechts een handvol Boeren, die licht beweeglijk als de Bedouinen om het front heenzwermden, en wegstoven, toen zij werden bedreigd met omsingeling.

De zon, die zoo lang met onbarmhartig geweld de kolonne had geteisterd, daalde nu snel naar den westelijken horizon, en te half zes in den avond zagen de vermoeide escadrons, op een verhevenheid van het terrein gekomen, in de verte lijnen van sober groen.

Er ging een juichkreet op. Die groene lijnen beduidden de wilgebosschen, die de Modderrivier omzoomden — het doel van dezen dag was in het gezicht — eindelijk!

Generaal French liet halt houden, en reed met zijn staf vooruit, om het terrein te verkennen.

Het was mogelijk, dat de Boeren de beide driften, die hier den doortocht door de Modderrivier gaven: de Rondewaldrift en de Klipdrift, hadden bezet, maar de generaal was van plan, om ze in èlk geval te nemen.

Lord Kitchener had immers gezegd: „Kimberley moet worden ontzet, al zou generaal French ook de helft van zijn cavalerie in den dood moeten jagen," en het bezit der twee genoemde driften was niet alleen met het oog op Kimberley, maar ook met het oog op het leger van Piet Cronjé, die nog altijd als een geblinddoekte bij Magersfontein stond te dralen, van het hoogste gewicht.

French begreep den toestand volkomen, en gaf onmiddellijk zijn bevelen, om de beide driften tot èlken prijs te nemen.

Maar hij kreeg de driften goedkoop. Er was slechts een klompje Boeren, die verbijsterd door de snelheid, waarmede de Engelsche generaal aan de Modderrivier was verschenen, na een korte schermutseling terugtrokken, hun lager in de handen van den overwinnaar latend.

De weg naar Kimberley lag nu open, maar generaal French toonde evenveel beleid als voortvarendheid, en hij was niet van plan, om het bezit van de beide kostbare driften in de waagschaal te stellen. Zoo betrok hij dan

de verlaten kampen der Boeren, liet de afgebeulde paarden op hun verhaal komen, en zond renboden aan lord Roberts, om de infanterie tot den grootsten spoed aan te zetten.

In den nacht van den 14den op den 15den Februari bereikte de voorhoede van de zesde divisie onder lord Kitchener in ijlmarschen de bewuste driften, en op den gedenkwaardigen Donderdagmorgen van den 15den Februari gaf generaal French opnieuw bevel, om op te zadelen.

Zijn strijdmacht vormde een eindelooze lijn van paarden, ruiters en wapenen — een gezicht, om den trots van den Engelschman te prikkelen!

Op den rechtervleugel reed generaal Broadwood met zijn huzaren; in het centrum generaal Porter, zoo pas uit het moederland aangekomen, aan de spits der dragonders; op den linkervleugel was Gordon met een woud van lansen, getooid met kleine, vroolijke wimpels, achter hem.

Er waren nu meer Boeren in het front; er begon blijkbaar in het geruste Boerenkamp van Magersfontein een gevoel van onveiligheid te komen, maar de Boeren, die afgezonden waren, om de Engelsche strijdmacht te keeren, waren toch nog maar een handvol, en het kostte French geringe moeite, om den weg schoon te vegen.

Te half vier in den namiddag rezen de hooge schoorsteenen van de diamanten-stad tegen den horizon op; er ging een gejuich op in het leger, en eenige uren later hield de generaal zijn zegevierenden intocht in de ontzette stad.

De geheele bevolking was natuurlijk op de been. Er heerschte een stormachtige geestdrift; ieder wilde den grooten generaal de hand drukken, maar toen men hem zag, was er een zekere aarzeling bemerkbaar. Want die kleine, zwijgzame man met dat bescheiden gelaat kon toch moeilijk de overwinnaar zijn!

Het was inderdaad een ontnuchtering, om hem te zien. Maar hij wàs het toch — het was de èchte French, en dat hij geen braniemaker was als andere Engelsche generaals, pleitte toch niet tegen hem!

Zoo dacht er de bevolking van Kimberley ten slotte dan toch ook over; zij verzoenden zich met dat bescheiden uiterlijk, en nu vlogen de hoeden en de petten voor hem in de lucht, dat het een aard had!

In den avond van Donderdag 15 Februari, toen Kimberley reeds was ontzet, stond de generaal der Westergrenzen, met de pijp in den mond, kalm toe te kijken,

hoe de assen van zijn ossewagen werden ingesmeerd.

Hij had den rechtervleugel van zijn leger ingetrokken, en maakte zich nu gereed voor den tocht naar het oosten.

Nog altijd hing hij aan den dwazen waan, dat lord Roberts de spoorlijn niet zou durven verlaten, maar er waren aan den anderen kant zooveel verontrustende verschijnselen, dat hij een verplaatsing van zijn leger meer oostwaarts gewenscht achtte.

De tocht geschiedde in alle stilte, met meesterlijk beleid; te negen uur in den avond sloop de voorhoede der Boerenkommando's op geen uur afstands van Kelly-Kenny's hoofdkwartier voorbij, en te twee uur in den morgen was de laatste ossenwagen voorbij gestommeld.

Door den eenigen doorgang, dien de Engelschen hadden opengelaten, was Cronjé heengeglipt, en eerst een uur later werd het opgemerkt.

De Engelschen wierpen zich onmiddellijk op de achterhoede, maar de leeuw van Afrika openbaarde zich thans weer in zijn volle kracht. Hij zond het vee en de bagage naar voren, maakte van de ossenwagens op de oude manier een borstwering, en sloeg alle aanvallen met kracht terug, totdat de andere kommando's sterke stellingen hadden ingenomen.

Toen de avond daalde, liet hij echter weer inspannen, want de lucht was vervuld met geruchten, dat een sterke Engelsche krijgsmacht hem van Bloemfontein wilde afsnijden, en nu eerst brak de noodlottige waan.

In ijlmarschen rukte hij op naar Koedoesranddrift.

French had intusschen bericht ontvangen, dat generaal Cronjé langs de stellingen van Kelly-Kenny was ontsnapt, en dat hij, French, tot elken prijs en met den grootsten spoed Koedoesranddrift zou bezetten.

De wakkere generaal liet onmiddellijk opzadelen. Hij kon niet meer dan 1000 bereden man bijéén krijgen, want de meeste paarden waren gedaan, terwijl hij een afstand van dertig mijlen door een waterlooze wildernis had af te leggen.

Maar hij telde de bezwaren licht, en zijn heldenhart gordde zijn vermoeide soldaten.

Drie der grootste generaals uit den Zuid-Afrikaanschen oorlog joegen nu op Koedoesranddrift aan: French uit het westen, Cronjé uit het zuidwesten, en De Wet uit het zuiden.

De Wet had geen ruggespraak kunnen houden met Cronjé, maar met zijn klein kommando tusschen de Engelsche strijdmachten ingekneld als een fregat tusschen groote

linieschepen, had zijn geniale blik onmiddellijk begrepen, van welk gewicht de bewuste drift zou kunnen worden.

Deze drift zou over het lot van Cronjé beslissen, en de evenaar trilde in de balans . . . . .

Doch voor den Vrijstaatschen held was het onmogelijk, om bijtijds de drift te bezetten, en toen Piet Cronjé met 700 uitgeputte paarderuiters bij de drift verscheen, bracht de rijdende artillerie van French hem reeds haar welkomstgroet.

De bezetting van Koedoesranddrift is de laatste groote daad geweest van generaal French, en het was zijn grootste daad.

Zijn krijgsroem stond toen in zijn zenith, en had een Mauserkogel bij Paardeberg zijn leven afgesneden, dan was hij midden in zijn roem gesneuveld.

Doch het heeft zoo niet mogen zijn, en aan de groote verwachtingen, die na zijn schitterenden heen- en terugmarsch naar en van Kimberley aan dezen man werden vastgeknoopt, heeft hij in het vervolg van den oorlog niet meer beantwoord.

De triumf van Paardeberg is in de eerste plaats aan hem te danken geweest, maar ofschoon hij na dezen triumf volle twee jaren heeft tijd gehad, om aan Christiaan de Wet en Louis Botha een tweede Paardeberg te bereiden, is hem zulks niet gelukt.

Zijn roem is verbleekt, en de glans, die er uitstraalde van zijn naam, is ondergegaan als de glans van den boom in den wintertijd.

Eerlijkheidshalve moet er echter bijgevoegd, dat de generaals, met wie hij moest samenwerken, over het algemeen beneden het middelmatige bleven, terwijl zijn tegenstanders, met wie hij de laatste twee jaren te maken had, uit de ramp van Paardeberg veel hadden geleerd.

Het is ook mogelijk — laten wij het ten minste hopen! — dat langzamerhand het besef bij hem is levendig geworden, dat het een strijd was tusschen een reus en een kind, en dat dit kind het heilige recht aan zijn zijde had.

Dat besef kan zijn veerkracht hebben gedrukt, en hem belet, om de vleugels uit te slaan.

In elk geval echter stond hij aan den verkeerden kant, en terwijl hij een schitterende figuur had kunnen zijn in den heiligen strijd voor vrijheid en recht, eindigde hij als een veedrijver, met een knuppel in de hand . . . . .

BEN VILJOEN.

Over een open terrein joeg hij met zijn Maxim heen.

BEN VILJOEN.

ij woonde in Klerksdorp; daar was hij politie-agent.

Het was geen hooge betrekking, dat is zoo, en Ben was er ook niet mee tevreden. Hij wilde hooger op; hij wilde vooruit in de wereld.

Het gelukte hem ook; hij werd sergeant bij het politie-corps te Johannesburg, en hij begon een hartig woordje mee te praten in de staatkundige geschillen van zijn volk.

Hij liet de Kruger-partij links liggen; ze was hem te conservatief. Met de Joubert-partij kon hij het evenmin vinden, maar de jonge Afrikaansche partij, die in haar banier had geschreven: „Afrika voor de Afrikaanders!" — dat was het ware!

Hij sloot zich aan bij die partij, en hij werd er een der krachtigste voorstanders van, want alles, wat hij deed, dat deed Ben Viljoen met zijn geheele ziel.

Hij was trouwens in geen slecht gezelschap: Danie Theron en vele jonge Kapenaren behoorden bij die partij.

Zij was de Afrikaansche partij, en daarom ijverde zij voor de Afrikaansche taal.

Viljoen ging er mee accoord. Hij zag er weinig heil in, dat de Nederlandsche taal de officiëele taal zou zijn der Zuid-Afrikaansche Republiek, want de Afrikaansche taal behoorde toch bovenaan te staan!

Hij zag met leede oogen, dat Nederlanders ambtelijke betrekkingen bekleedden. Waarom werden geen Afrikaanders genomen? Dat waren toch de zonen des volks?

Neen, hij hield niet van de Hollanders; hij was een Hollanderhater, net zoo goed als Danie Theron.

Dat woord moet natuurlijk niet in zijn strakken, strengen zin worden opgenomen, want Ben Viljoen telde onder de Hollanders verscheiden vrienden, en hoe zouden het zijn vrienden kunnen zijn, indien hij de Hollanders haatte?

Maar die Hollanderhaat was eigenlijk een Hollandervrees: een beduchtheid, dat de slechte elementen, die uit Nederland Afrika binnenkwamen, het Afrikaansche volk zouden verbasteren en verpesten, en vóór dezen oorlog zal Ben Viljoen niet hebben vermoed, dat het oude Nederland, naar zijn bescheiden kracht, met zoo'n warmte voor het lijdende en worstelende Afrika in de bres zou springen!

Doch dit is de oude geschiedenis: Nederland is de moeder, en Afrika is het kind. De liefde van de moeder tot het kind heeft altijd overtroffen en zal altijd overtreffen de liefde van het kind tot de moeder; en daarom is het te meer bevreemdend, dat Afrika tot op het uitbreken van dezen oorlog niet heeft geweten, dat het een moeder had.

Dat echter is voorbij: Afrika weet thans, dat het een moeder heeft; de Hollanderhaat heeft zijn eeuwig graf gevonden, en al staart de moeder thans ook met tranen in de oogen en rouw in het hart naar de ijzeren tralies, waarachter haar kind gevangen zit, zij kan dat kind toch beroepen door de tralies heen, en troosten met het uitzicht op een beteren tijd.

Doch voor onzen Ben was het pak van politie-sergeant intusschen te eng geworden; hij hing de politie-sabel aan den kapstok, en wou het nu eens met de pen probeeren.

Hij werd krantenschrijver.

Een Afrikaansche uitgevers-maatschappij gaf te Krugersdorp een nieuwe krant uit: „de Voortrekker", en Viljoen werd de redacteur er van.

Het blad werd natuurlijk gedrukt in de Afrikaansche taal — „in di patriottentaal", zooals de redacteur met groote voldoening opmerkte, maar de aanhangers van de Krugerpartij verklaarden, dat de „Voortrekker" niet vrij was van een Engelsch luchtje.

Nu, dat was een leelijke betichting, want het minst van allen kwam toch bij een Afrikaanschen Voortrekker een Engelsch luchtje te pas, maar de gewezen politieagent was voor geen klein geruchtje vervaard, en weerde zich tegen die betichting met de kordaatheid, die men van een wakkeren redacteur mag verwachten.

Hij bewees trouwens, dat hij een man was van buitengewonen aanleg; hij had een scherp verstand, een helderen blik, een sterke wilskracht en een strijdbare natuur.

De „Voortrekker" trok moedig voorwaarts over de doornige wegen der binnenlandsche staatkunde; de Afrikaanders begonnen schik te krijgen in die gepeperde artikels, waar met de kracht van den Janitzaren-marsch de strijdleus doorheen dreunde: „Afrika voor de Afrikaanders!"

De „Voortrekker" werd een blad van beteekenis, van invloed; in de oostelijke districten van de Transvaal werd het een getapte krant, zooals men dat noemt, en terwijl de „Voortrekker" rees, rees zijn redacteur natuurlijk ook.

Dat streelde hem machtig, want hij was een man met een groote eerzucht, en toen hij tot veldkornet werd benoemd, nam hij die benoeming dankbaar aan, al moest hij ook officiëel de redactie van den „Voortrekker" neerleggen.

Het liep hem in alles mede; zijn wagentje rolde op gouden wielen, en bij de periodieke aftreding van Jan Geldenhuis als lid van den Tweeden Volksraad voor Johannesburg kon onze nieuwe veldkornet maar niet inzien, waarom hij niet even geschikt zou zijn voor dien post als Jan Geldenhuis.

Hij werd tot candidaat gesteld, en Jan Geldenhuis begon onrustig te worden. Hij begon bang te worden, dat hij het zou moeten afleggen tegen Neef Ben, en om zijn kansen te verbeteren, liep hij in het volle rumoer van den verkiezingsstrijd over van de Joubertpartij, waartoe hij behoorde, tot de Krugerpartij, die hij steeds had bestreden.

Maar dat was al een heel domme zet, want de Joubert-

partij werd nu verbitterd, en de Krugerpartij vertrouwde Jan niet, omdat hij een overlooper was geworden.

Ben Viljoen behaalde een glorieuze overwinning, en met een schitterende meerderheid trad hij den Tweeden Volksraad binnen.

Hij bedankte nu voor veldkornet, en daar hij thans een voldoend inkomen had, betrok hij met vrouw en kinderen een lief villatje, vlak bij Klerksdorp.

Hij was thans een man van gewicht geworden; hij kleedde zich deftiger dan de meeste Afrikaanders, meende het recht te hebben, om in de gewichtigste aangelegenheden van den staat een woord mee te spreken — en wie kon hem dat recht ontzeggen? — schreef opnieuw in den „Voortrekker," en had door zijn welsprekendheid in de staatkundige volksvergaderingen een klem op zijn gehoor, dien verscheiden collega's hem benijdden.

De Uitlanders in Johannesburg konden Ben Viljoen goed zetten, omdat hij een hart had voor de mijnnijverheid; ook was hij tègen den oorlog, maar niemand zijner benijders zal kunnen zeggen, dat hij ooit de belangen van zijn vaderland heeft achteruitgezet, en in den oorlog heeft hij bewezen, dat hij goed en bloed veil had voor vrijheid en recht!

Toen de oorlog uitbrak, was Ben Viljoen assistent-generaal van het Johannesburger-kommando, maar de oorlog had nog geen veertien dagen geduurd, toen het op het kantje afging, of de Johannesburgers hadden hun generaal reeds verloren.

Dat was in den slag bij Elandslaagte.

Bittere verwijten heeft Ben Viljoen moeten hooren om het verloop van dien moorddadigen slag, waarin generaal Jan Kock doodelijk werd gewond, en het Hollander-corps werd vernietigd, maar hij heeft die verwijten niet verdiend.

Het is ònwaar, dat hij het leger van Jan Kock in den steek heeft gelaten; het is ònwaar, dat hij aan den haal is gegaan.

„Alles," zegt Michael Davitt, [1] „wat ware moed kon doen bij éénen man, was door Viljoen beproefd, om de kansen van dien noodlottigen dag te herstellen, doch de slag werd verloren door gebrek aan beleid bij Kock en hemzelven, en niet door gebrek aan kordaatheid, om een strijd te wagen zoo onevenredig als dien van 800

[1] In zijn belangrijk werk „The Boer Fight for Freedom."

man met twee kanonnen tegen 4000 Britten en drie batterijen artillerie."

Wat waren de feiten?

Kock had een stoutmoedige voorwaartsche beweging gemaakt tot in de buurt van Elandslaagte, daarbij rekenend op den bijstand der Vrijstaters, die van het westen zouden bijspringen.

Doch de Vrijstaatsche generaal Wessels seinde naar Pretoria, dat hij met zijn strijdmacht onmogelijk binnen de eerste vierentwintig uren op het oorlogsterrein zou kunnen verschijnen, en binnen die vierentwintig uren, op dien noodlottigen Zaterdagnamiddag van den 21sten October 1899, met zijn donderslagen en stofregen, tastte generaal French Kock's strijdmacht aan.

De Johannesburgers onder veldkornet Pienaar gingen er van door, doch Ben Viljoen hield stand en vluchtte eerst, toen de Engelsche lansiers, bekend als de moordenaars van Elandslaagte, jacht op hen maakten.

Hij was gewond, en een Europeaan in zijn toestand zou hoogst waarschijnlijk gevangen zijn genomen, maar met zijn uitnemende terreinkennis — was hij niet de wandelende kaart, de Kaartenboer van de Transvaal? — wist hij toch nog uit de klem te komen.

Hij reed recht aan op een vlei, een moeras, sprong dan van het paard, en vluchtte te voet door het moeras. De lansiers zetten hem heftig na tot in de vlei, maar de paarden zakten diep weg in het moeras, en Ben Viljoen ontsnapte in de toenemende duisternis.

Neen, hij was geen lafaard; hij ging niet aan den haal — was hij niet de held van Vaalkrans?

Bij Vaalkrans waagde generaal Buller zijn derde poging tot ontzet van Ladysmith, en hier, bij Vaalkrans, dekte Ben Viljoen met een handvol Johannesburgers en Uitlanders — alles te zamen tachtig man! — het Boeren-Nordenfelt-Maxim.

De heuvel, dien Viljoen had bezet, was evenmin hoog als steil, lag binnen de vuurlinie van zeventig Engelsche kanonnen waaronder zich het gevreesde marine-geschut bevond, en onder dekking van deze zeventig kanonnen maakten 3000 soldaten in uitgespreide formatie een stormaanval op den lagen Johannesburger heuvel.

Het gevecht met de Johannesburgers begon in den morgen met het leggen van een Engelsche pontonbrug over de Tugela. Een afdeeling van Viljoens kommando

en Du Preez aan den éénen kant, en een kleine klomp Boeren van hetzelfde kommando, aangevoerd door veldkornet Mostert, aan den anderen kant, onderhielden een scherp geweervuur op de pontonniers, maar zij werden door de Engelsche kanonnen verjaagd, waarna de brug werd voltooid, en de stormaanval op het Johannesburger kopje werd begonnen. Eerst nadat drie stormaanvallen waren afgeslagen, en de tachtig helden, de dooden en de gewonden meegeteld, volle zeven uren den schok van een overmachtigen vijand en het vuur van zeventig kanonnen hadden weerstaan, dacht Ben Viljoen aan den terugtocht.

De Engelschen waren toen tot op 300 meter genaderd, en het Nordenfelt-Maxim stond nog op zijn oude plek.

Het scheen verloren, maar Ben Viljoen dacht er anders over, en nooit heeft zijn heldenmoed helderder geblonken dan bij het redden van dit verloren gewaand kanon. Over een open terrein van 600 meter, dat onder het granaatvuur van den vijand lag, joeg hij met zijn Maxim heen. De bommen barstten rechts, links, in het front, aan den achterkant; de trekdieren steigerden wild op; een paard stortte met verscheurde ingewanden tegen den grond, maar om 't even — het ging vooruit — in een wilden, razenden galop — door een hel van damp en vuur, terwijl de staarten der paarden rookten.....

Neen, zoo iets hadden de Khaki's nog nooit gezien: zij waren vol bewondering, en weggesleept door het aangrijpend gezicht van dezen Spartaanschen moed, barstten sommigen hunner uit in luid gejuich, toen het kanon achter een beschermenden rand verdween.

Twee derde der Johannesburgers echter werd gedood of gewond op het zoo voortreffelijk verdedigd kopje, en ofschoon het kopje in de handen van den vijand viel, leed ook de derde poging van generaal Buller tot ontzet van Ladysmith smadelijk schipbreuk.

In de laatste zitting, die de Transvaalsche volksraad hield, was Ben Viljoen tegenwoordig. Hij had de kogels om zijn ooren hooren fluiten in twintig gevechten, en kloek en vastberaden als altijd stond hij daar in den Volksraad.

Het was een hooge, krachtig gebouwde gestalte, met blauwe oogen en blond haar, en zooals hij daar stond in de ongebroken kracht van zijn veertig jaren, met zijn forsche manieren, van top tot teen een krijgsman, geleek hij op de robuste krijgsoversten der zeventiende eeuw,

die onder prins Maurits Europa deden weerklinken van hun heldendaden.

Want Ben Viljoen was niet de type van den gewonen Afrikaanschen aanvoerder, doch wat hij miste aan voorzichtigheid, dat vulde hij aan door zijn kordaatheid in den strijd, en dat gemis aan voorzichtigheid is waarschijnlijk de oorzaak geweest, dat hij door verraad in handen van den vijand viel.

De Engelschen waren ingelicht, dat Ben Viljoen op bezoek was naar een hoeve in de nabijheid der Engelsche linie, en zij verzuimden niet, om een hinderlaag te leggen op zijn terugweg. De generaal was vergezeld door twee adjudanten, toen hij terugkeerde, en kreeg, toen hij in de onmiddellijke nabijheid was der hinderlaag, de volle laag. Een kogel doorboorde zijn jas, en een adjudant naast hem kreeg een doodelijk schot.

Hij werd gevangen genomen in het district Lijdenburg, nadat hij den oorlog ruim zeven en twintig maanden lang als een der wakkerste Boerengeneraals had medegemaakt.

De Engelschen juichten bij zijn gevangenneming. Zij zeiden, dat zijn gevangenneming een ernstige slag was voor de zaak der Boeren, en dezen keer spraken zij bij uitzondering de waarheid.

Het verbranden der hoeven.

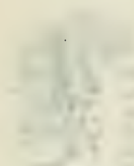
LORD KITCHENER.

itchener was 50 jaar, toen hij benoemd werd tot chef van Roberts' generalen staf. De minister Salisbury dreef die benoeming door. De minister had hem graag tot opperbevelhebber benoemd in de plaats van Buller, maar dit waagde hij niet, omdat hij dan andere hoofdofficieren zou moeten passeeren, die naar het recht van anciënniteit er meer aanspraak op hadden. Bovendien was Kitchener te ruw voor opperbevelhebber, en al was Roberts ook diep in de zestig, zijn handen waren nog sterk genoeg, om den staf van opperbevelhebber te zwaaien. Het was voor den ouden Roberts intusschen een mooi ding, dat hij een man van Kitcheners energie als chef van zijn staf naast zich kreeg, en zoo werd Kitchener dan chef van zijn staf.

Salisbury's keuze vond bij het Engelsche volk algemeene voldoening, en Kitchener ging naar Afrika.

Hij was nog betrekkelijk jong — zooals reeds gezegd: hij was vijftig jaar — maar hij moest zich toch haasten, om zijn roem te voltooien, want in de oorlogen worden de generaals spoedig oud. Groote oorlogen beginnen gemeenlijk met oude en eindigen met jonge generaals. De ouden bezwijken aan de vermoeïenissen, kunnen niet meer mee, of worden met hun verouderde begrippen spoedig op stal gezet.

Toen de Oostenrijksche opperbevelhebber Benedek den slag bij Sadowa had verloren, diende hij zijn ontslag in; de oude Pruisische generaal Steinmetz heeft in den Fransch-Duitschen oorlog geen drie veldslagen mee gemaakt, toen hij tot gouverneur van Posen werd benoemd, en op het einde van dien oorlog was er bij het Fransche leger nauwelijks nog één oude generaal te ontdekken. Trouwens in dezen oorlog ging het evenzoo. De oude Boerengeneraals verdwenen, en de strijd is tot zijn bitter einde uitgevochten door meerendeels jonge mannen.

Kitchener mag zich dus wel haasten. Napoleon was veertig jaar, toen hij de wereld deed sidderen voor zijn naam, en Wellington was zes-en-veertig jaar, toen hij met den roem van Salamanca en Waterloo gekroond, een gerust leven ging leiden op een landelijk kasteel.

't Is eigenaardig: Wellington werd genoemd de ijzeren hertog, en Kitchener is genoemd de Soedaneesche veldmachine.

Er is voor die laatste benaming veel te zeggen; Kitchener heeft veel van een sterke veldmachine. Zoo'n veldmachine behoeft geen rust te nemen; zij kent geen vermoeidheid; zij kleppert maar door — 't is precies Kitchener!

Verplaats in het inwendige raderwerk van zoo'n machine een wiel, verschuif een middenschot of draai een kruk om, en de veldmachine doet dienst als dorschmachine, maaimachine, pletmachine — net, wat ge maar wilt!

't Is precies lord Kitchener, want deze merkwaardige generaal kan dienst doen als dorschmachine, als maaimachine, als pletmachine, zelfs als zaaimachine, maar als zaaimachine werpt hij slechts het zaad van bitteren afschuw in den omgeploegden akker.

Kent zoo'n veldmachine mededoogen?

Toch niet. Het is haar lust en leven, om te dorschen, om de graslanden te maaien, om te vermorzelen en te verpletteren.

Inderdaad: het is precies lord Kitchener, en indien de Dusseldorfer nijverheids-tentoonstelling aan Engelsche werktuigen een plek had gegund op haar terreinen, dan zou Kitchener er op zijn plaats zijn geweest als Soedaneesche veldmachine No. 1 — buiten mededinging.

In de buurt van Soedan was het rumoerig geweest in het begin van 1896. De Italianen waren in oorlog geraakt met den koning van Abessynië, en van den kant der Roode Zee doorgedrongen tot aan Adowa. Maar verder kwamen ze niet, want hier werden ze verpletterd door de Abessyniërs, en hier luidde Menelik de doodsklok over de koloniale politiek van Italië.

Dit Italiaansche Sedan trok in Europa natuurlijk buitengewoon de aandacht, en Engeland in 't bizonder werd onrustig, want in de buurt van Abessynië lag Soedan.

Soedan was door Engeland opgegeven, sinds de edele generaal Gordon er zijn heldenleven had gelaten, en de aanhangers van den Mahdi, de Mahdisten, verwoestten dit land. Nu en dan kwam een ontsnapte gevangene van de gruwelen der Mahdisten verhalen, en Slatin Pasha, die uit den kerker was ontkomen, schreef zijn werk: „Vuur en zwaard in Soedan," dat een siddering door Europa joeg.

Het viel in den tijd, dat het liberale ministerie onder Rosebery moest plaats maken voor een conservatieve regeering, en deze regeering was besloten, om schoon schip te maken in Soedan.

Kitchener was het hoofd van het expeditie-corps.

Den 20sten Maart 1896 werd Akasha bereikt, dicht bij den Nijl. Bij het oude station was nog één spoorrail te ontdekken. De ijzeren richel stond overeind als een wegwijzer, en in het zand lagen een menschelijke schedel en een paar beenderen. Ze waren helder wit gebleekt door de zon en den woestijnwind.

Kitchener, de sirdar, beschikte over 9000 man en 24 kanonnen. In den nacht van den 6den op den 7den Juni 1896 marcheerde deze kolonne door, terwijl de soldaten op hun kameelen in slaap vielen, maar te vier uur in den morgen werden op een mijl afstands de trommen gehoord, die de Derwisjen opriepen tot het morgengebed.

Een uur later waren de Derwisjen vernietigd, en hun geheele kamp viel den sirdar in handen.

Toen echter kwam de cholera, en dunde de rijen van

het expeditie-corps. Maar de sirdar telde de zieken niet. Kaïro moest maar voor nieuwen voorraad zorgen, — er waren toch menschen genoeg in de wereld? — en de Soedaneesche krachtmachine stuwde met haar onbarmhartige kracht de troepen voort.

Toen kwamen de regens. Het regende, zooals het in Soedan in geen vijftig jaren had geregend. De spoorlijn, die werd aangelegd, werd weggespoeld; de telegraaflijn gebroken; het werk van wèken werd in weinige uren verwoest.

Maar de Soedaneesche veldmachine trotseerde den watervloed, zooals zij de cholera had getrotseerd.

Kitchener zette 5000 man aan het werk, om de geleden schade te herstellen, en in triumf trok hij aan het hoofd van 15.000 man de hoofdstad der Dongolaprovincie binnen.

Hij stond nu voor een waterlooze woestijn, en hij dacht er over, om ze door een spoorlijn te overbruggen.

Hij sprak er over met zijn ingenieurs, met zijn officieren, met inboorlingen, en allen schudden het hoofd. Een spoorlijn was onmogelijk; dat was het eenparig gevoelen.

De generaal schreef al de bezwaren op in zijn notitieboekje; hij sloeg er niet één over, en dan begon de Soedaneesche veldmachine weer te werken.

De spoorlijn werd gelegd, en de vastberadenheid van dezen éénen man temde de woestijn.

't Is zoo: er waren reusachtige bezwaren te overwinnen. De zon gloeide aan een hemel van vuur; het zand onder den voet brandde als de heete asch van een fornuis, en in zeven verschillende talen moesten de bevelen aan de arbeiders worden gegeven.

Maar de krachtmachine perste de spoorlijn met onweerstaanbare kracht voorwaarts door een gebied, waar niets dan de hoef van den kameel werd gezien, en te Berber werd de Engelsche vlag geplant.

Hier wachtte Kitchener de komst af van den krijgsoverste Mahmoed, die door den Khalief was gezonden, om de ongeloovigen in ketenen te Omdurman te brengen.

Mahmoed echter kwam niet. Toen begon de Soedaneesche pletmachine te werken, en Mahmoed werd vermorzeld.

Toen de zegevierende regimenten voorbij den sirdar trokken, scheen Kitchener echter ontroerd.

„Hij was gedurende een vol kwartier," vertelde later een zijner officieren, die hem nauwkeurig had gadegeslagen, „een mensch."

Het was voor de Engelsche gewonden wel jammer, dat

die menschelijkheid niet langer duurde dan een kwartier. Honderden gewonden van Kitcheners leger leden de diepste ellende, omdat de sirdar voor geen voldoende medische hulp had gezorgd.

Hij dacht niet aan hen. Hij dacht aan de overwinning, doch vergat de arme stakkerts, die de overwinning voor hem hadden behaald. Hij zocht naar roem, naar glorie, maar het andere liet hem koud.

Wat had hij trouwens aan gewonde soldaten? Kon hij met gewonden en verminkten een volgenden veldslag winnen?

De mensch staat voor vele kwalen bloot, maar Kitchener zal nooit aan een hartkwaal bezwijken, want hij heeft geen hart.

De Soedaneesche veldmachine werkte door, en zij dorschte het leger van den Khalief, zooals het koren wordt gedorscht op den dorschvloer.

De slag bij Omdurman is nu geslagen. De Derwisjen zijn met doodsverachtenden heldenmoed opgesprongen tegen een muur van staal en vuur, en zijn vernietigd geworden.

Er is niets anders verwacht.

De sirdar staat op het slagveld, de voeten stevig op den grond geplant, rechtop als een opgestoken lans.

Hij staat daar op het wijde, wijde doodenveld, en zijn oogen rusten koel en koud op de dooden.

Hij is de overwinnaar, maar hij heft geen juichtoon aan. Wel geniet hij zijn triumf — maar in stilte.

Er ligt iets hards, iets grimmigs op dat gelaat, en de glimlach, die thans de hoeken van den grooten, krachtigen mond begint te plooien, verdiept dien trek van hardheid en grimmigheid.

Daar liggen ze voor hem uitgestrekt, de Derwisjen: in de witte kleedij van de kinderen der woestijn. . . . . Op sommige plaatsen liggen ze zóó dicht, dat de grond niet is te zien; op één plek liggen ze drie lagen hoog, en op één strook, niet grooter dan honderd vierkante meter, zijn 400 lijken geteld.

De koele, strakke oogen van den sirdar rusten een oogenblik op de plek, waar de Baggara-cavalerie van den Khalief den dood heeft gezocht en gevonden. De plek is goed te herkennen, want de witte ruitergewaden wisselen af met de bruine en vale kleur der vermorzelde paarden.

Zij zijn in vollen galop recht uitgestormd tegen dien

sterken dam van bajonetten, en zij zijn ondergegaan in een orkaan van vuur.

De sirdar keert zich nu om, en verlaat het slagveld.

Er liggen heel wat gewonde Derwisjen op het slagveld. Er liggen er meer dan duìzend, en er liggen er ook meer dan twìntig duizend.

Zij zijn den dood gewijd.

Zij kunnen versmachten van dorst; zij kunnen doodbloeden aan hun wonden; zij kunnen bezwijken in de hitte der Afrikaansche zon, die boven de Soedaneesche woestijnen vlamt — wat kan het den sirdar schelen?

Hij laat zijn eigen gewonden onverzorgd — zou hij dan voor de gewonden van den vijand zorgen?

De vraag zelve is immers reeds onzinnig — trouwens, kent een machine erbarming? Zij kan maaien, dorschen en verpletteren, maar barmhartigheid beoefenen — dat kan ze toch niet!

De sirdar keert zich nu om, en verlaat het slagveld.

Hij hoort het gekerm en het gesmeek om water, maar hij denkt, dat er wel een eind aan zal komen.

Hij heeft gelijk, want drie dagen na den slag van Omdurman is er rust gekomen op het slagveld. Nièmand kermt er meer; nièmand smeekt er meer om water. En de twintig duizend lijken liggen daar met star opgestoken handen en verglaasde oogen en wijd opgesperde kaken — kom, heete woestijnwind, en dek dien gruwel toe onder het woestijnzand. . . . .

Van het slagveld reed de sirdar Khartoem, de hoofdstad van den verslagen Khalief, binnen. Hij reed de ééne poort in, toen de Khalief de àndere poort uitvluchtte.

De stad werd natuurlijk geplunderd, en toen de stad geplunderd was, werd het graf van den Mahdi ontwijd.

De sirdar wènschte die ontwijding, en daarom geschiedde ze. Het lijk van den Mahdi werd opgegraven; het hoofd werd van den romp geslagen, en het hoofd ging van hand tot hand, totdat het Kaïro had bereikt.

Toen kreeg dat doodshoofd rust, want de Engelsche beschaving is geen holle klank, — en de romp van het lijk werd in den Nijl geworpen.

Daarna liet de man des bloeds een plechtige godsdienstoefening houden, want zóó zijn de Engelsche manieren!

En op de plek, waar de edele Gordon was gesneuveld, speelde de muziek Gordons lievelingslied: „O, blijf bij mij!" en de Hooglanders hieven een klaaglied aan over Gordon,

en een kanonneerboot op den Nijl gaf saluutschoten, en tusschen het lange riet van den Nijl schommelde het lijk van den Mahdi, wien geen rust was gegund in zijn graf....

Kitchener, de sirdar, die door Salisbury voor te ruw was gehouden voor opperbevelhebber der Engelsche troepen in Zuid-Afrika, werd nochtans Roberts' opvolger, en deze man met het gezicht van den roofvogel en den zwaren stap van den olifant zou met drie-honderd-duizend man een snel einde maken aan een paar stroopende benden, die nog altijd Zuid-Afrika onveilig maakten.

Doch dat snelle einde kwam niet gauw. De jacht duurde lang; ze begon vóór het einde van 1900 en ze duurde tot Mei 1902. Toen hebben die stroopende benden hun wapenen ingeleverd; het was van hen een vrijwillige daad, want Kitchener is niet bij machte geweest, om hen te overwinnen — laat hij niet zeggen, dat hij hen overwonnen heeft, want hij liègt het! — en zij waren meer dan twintig-duizend man [1] sterk, toen zij hun wapenen vrijwillig inleverden.

Doch al deden zij dit vrijwillig, wat henzelven betrof, zij deden het door den nood gedrongen, wat hun volk betrof, en erkend moet worden, dat Engeland dit aan Kitchener te danken heeft.

Het is Kitcheners verdienste.

't Is waar: hij moet dien roem met anderen deelen, maar het hoofdaandeel aan dien roem behoort toch hem. De Soedaneesche veldmachine heeft het arme volk van Afrika gedorscht, zooals het graan wordt gedorscht, en het bloed is opgespat tegen de posten van den Engelschen koningstroon.

Nederland heeft zijn Alva gehad, en Afrika kan nu hetzelfde zeggen.

Wee den gewapenden burger, die gevangen werd in een Khakikleurig pak! Het hielp hem niet, dat hij verklaarde, dat pak te hebben aangetrokken, om zijn naaktheid te bedekken, en het hielp hem niet, dat hij om zijn leven smeekte, omdat hij zeven kleine, onverzorgde kinderen had — het hielp hem niet!

De Boeren mochten geen ambulance hebben — Kitchener weerde ze. De zwaargewonde burgers moesten zich overgeven, of jammerlijk omkomen op het naakte veld.

---

[1]) Waaronder zesduizend voetgangers.

Kitchener verbrandde de huizen. Hij is de grootste brandstichter geweest, dien Zuid-Afrika ooit heeft gezien, en hij kan er zich op beroemen, dat met zijn goedkeuring meer dan twintig duizend boerenhoeven in de asch zijn gelegd.

De edele Lotter moest sterven, omdat hij had gestreden voor vrijheid en recht; de edele Scheepers werd op den ambulancewagen gefusilleerd, want hij was te ziek om te staan, en de arme Kapenaren werden bij tientallen opgehangen, of, zoo Kitchener een barmhartige bui had, doodgeschoten bij den schandpaal!

Hij heeft vijftienduizend kinderen vermoord — o, er is een geschrei opgegaan uit de vrouwenkampen, aangrijpend als het geschrei uit Bethlehem, welker moeders weigerden getroost te worden! En de mond van Cornelis Broeksma werd door Kitchener voor altijd stom gemaakt, omdat hij niet zwijgen kon van de verbijsterende ellende dier moordkampen!

Kitchener bedreigde het Afrikaansche volk met vernietiging, en daarom gaven de Boeren zich over. Om hun volksbestaan te redden, hebben zij hun volksonafhankelijkheid tijdelijk geofferd, en zoo wij de grootste helden van onzen tijd daarom smaden, dan vullen wij den bitteren beker, dien de beul van Khartoem hun geeft te drinken.

Engeland beloont zijn dienaren. Lord Kitchener krijgt zeshonderd duizend gulden belooning — veertig gulden voor ieder vermoord kind. 't Klopt precies — reken maar na!

Vindt ge veertig gulden te schriel berekend? Me dunkt, 't is royaal betaald. 't Is toch maar een Boerenkind.....

De stroom van den tijd drijft voort, en wij drijven mede op dien stroom. Ons geslacht gaat voorbij, en een ander geslacht zal er opstaan. En de zware wonden van het Afrikaansche volk zullen langzaam genezen, maar de grafheuvels, waaronder die vijftienduizend Afrikaansche kinderen rusten, zullen blijven bestaan. Het zullen de litteekens zijn van de vroegere wonden, en zij zullen met granieten reuzenletters deze vijf woorden spellen: „Vermoord door den Engelschen Alva.”

Hij wees met den sjambok en zeide:
„Daar moet ons los skiet."

KOOS DE LA REY.

Een verkwikking, een verademing is het, als men een beul verlaat, en een man ontmoet met een warm kloppend menschenhart.

Zooals lord Kitchener de kunst heeft verstaan, om zijn naam met zwàrte letteren, zoo heeft Koos de la Rey de kunst verstaan, om zijn naam met gouden letteren in te weven in de geschiedenis van Afrika. Hij was een leerling van Piet Cronjé, maar de leerling overtrof zijn meester, en in krijgsmansbeleid is hij zelf door niemand overtroffen.

Geen Afrikaander heeft grooter daden gedaan dan hij: honderd gevechten heeft hij meegemaakt, doch nòòit werd hij geslagen, en als de leeuw der Magaliesbergen heeft hij zich met onverwelkelijke lauweren getooid.

In zijn windsnelle bewegingen was hij de evenknie van Christiaan de Wet, maar terwijl deze als de Vrijstaatsche magneet vijf tot tien Engelsche strijdmachten tot zich trok, en met hen een dollen wedloop hield door half Zuid-Afrika, was De la Rey gewoon, om zijn kommando's te laten uitzwermen, ze plotseling op een strategisch punt te vereenigen, en den dichtstbijzijnden vijand in een

KOOS DE LA REY.

vermetelen galop onder de hoeven van zijn paarden tegen den grond te rijden.

Hij was de leeuw der Magaliesbergen — hij was werkelijk de leeuw, die met één sprong zijn vijand verpletterde. Maar laten wij er bijvoegen, dat hij kommando's onder zich had, die een zeldzame vuurdiscipline bezaten, en dat hij over veldkornetten beschikte, die hun aanvoerder zouden zijn gevolgd tot in de grimmige kaken des doods . . . . .

Hij wordt gewoonweg Koos de la Rey genoemd, maar zijn volle, ware naam is Jacob Hercules de la Rey, en hij is 54 jaar oud. Zijn vader was geboren in den Vrijstaat, en maakte deel uit van de strijdmacht onder Andries Pretorius, die de vrijheid nam, om in 1848 den Rooinek uit Bloemfontein te jagen. Maar de Rooinek kwam terug, joeg op zijn beurt de Boeren over de Vaal, en de Vrijstaat werd thans een Engelsche kolonie. De hoeve en de bezittingen van De La Rey Senior werden door de Engelschen in beslag genomen, maar hij behoorde tot dat moedige slag van menschen, die nooit versagen, en hij sloeg zijn tente op in het tegenwoordige district Lichtenburg. (West-Transvaal.)

Hier groeide de jonge Koos op, en het strijdbare bloed van zijn vader bruiste in zijn aderen. Reeds vroeg hanteerde hij het geweer, en in een langen strijd met vijandige Kafferstammen leerde hij den oorlog. In 1865 maakte hij den zwaren oorlog van de Vrijstaters als veldkornet mede tegen de Basuto's, die, door Engeland opgehitst, den Vrijstaat op den rand van den afgrond brachten; en reeds toen onderscheidde hij zich door moed en beleid.

De laatste tien jaren is hij lid voor zijn district geweest van den eersten Transvaalschen Volksraad, en hij was in Pretoria een welbekende figuur. Men zag hem dikwijls door de straat wandelen: een man van ruim middelmatige lengte, forsch gebouwd, met donkere oogen, die diep in hun kassen lagen, een Romeinsche neus en een grooten donkerbruinen baard.

Hij herinnerde aan de Hebreeuwsche patriarchen, en die patriarchale indruk werd versterkt door den ernst, die altijd op zijn gelaat te lezen lag. Die mond scheen niet te kunnen lachen; die oogen schenen niet vroolijk te kunnen worden, en als hij door de straten wandelde, liep hij, in gedachten verdiept, gemeenlijk iets gebogen.

Het was geen wonder, dat hij gebogen liep; de zorgen om zijn vaderland lagen als een zware last op zijn ziel.

Hij behoorde tot geen partij, doch ging meer met de

Joubertpartij dan met de Krugerpartij mee, en hij werd vertrouwd door het geheele volk. Was er een twijfelachtige zaak, dan werd zijn raad ingewonnen; in elke gewichtige commissie werd hij benoemd.

Hij praatte niet druk in den Volksraad; hij was een bedaarde, kalme man, en hij sprong nooit uit den band.

Hij stemde in de geheime zitting van den Volksraad tegen het ultimatum, dat den onvermijdelijken oorlog verhaastte, maar als een getrouw vaderlander onderwierp hij zich aan de beslissing van de meerderheid, en goed en bloed heeft hij ingezet voor vrijheid en recht!

Met algemeene stemmen werd hij tot kommandant der Lichtenburgers benoemd, terwijl zijn kommando een deel vormde van het westelijk leger onder Piet Cronjé.

Hij scheen vastgeworteld in Afrika; hij was nooit buiten Afrika geweest, en hij is een Afrikaander van de edelste soort.

't Is waar: men heeft hem verweten, dat hij een afkeer had van de Hollanders, maar dat is niet waar. Hij had geen afkeer van de Hollanders, maar hij had een afkeer van vloeken en jeneverdrinken, en hij keurde dit af, al was het ook een Hollander, die er zich aan schuldig maakte.

Hij kòn ook geen afkeer hebben van de Hollanders, want nooit heeft iemand zijn eigen vleesch gehaat, en het Fransche bloed, dat door zijn aderen bruist, is voor een groot deel vermengd met onverbasterd Hollandsch bloed.

De la Rey was een eigenaardige verschijning op het oorlogsveld. Hij had nu niets van de netheid van Louis Botha, noch iets van het statige, het burgemeesterachtige van Lucas Meijer. Hij droeg gemeenlijk een lange, bruine jas, die sluik afhing, was gedekt met een grooten, grijzen flaphoed, droeg een versleten grijze das om den hals, en zag er even haveloos uit als de havelooze Basuto-pony, die hij bereed.

Er was niets in zijn kleeding, dat indruk maakte, en een vreemdeling zou hebben vermoed, dat hij een voerman voor zich had, die bij den legertros behoorde, indien dat peinzende patriarchengezicht hem weer niet in de war had gebracht.

Er was geen generaal, die minder eischen had dan Koos de la Rey, doch de veldkijker, de houten pijp, de sjambok en de Bijbel waren zijn onmisbare metgezellen, en zoo hij overrompeld was door den vijand, zou hij het eerst zijn Bijbel hebben gered.

Zou een vreemdeling met hem in de war zijn geraakt, zijn burgers kenden hem wel, en dat peinzende, zorgende gelaat begon op te klaren in den donder van den slag.

In spijt van zijn havelooze plunje was hij altijd groot, maar nooit was hij grooter dan in de oogenblikken, waarin de dood in vlammende donderen hem ombrulde. Er leefde een machtig Godsvertrouwen in zijn ziel; hij was overtuigd, dat Christus zijn deel was in leven en in sterven, en terwijl die gebogen gestalte recht overeind rees in een orkaan van vuur, bewoog hij nog de wimpers niet.

Hij heeft nooit gesidderd voor de Engelsche overmacht, want hij kende geen vrees, en hij tastte die overmacht aan, waar zijn krijgsmansbeleid het wenschelijk achtte.

Hij leidde den strijd gemeenlijk van een hoogte; hij stond er zonder geweer, zelfs zonder revolver, met niets dan een sjambok in de hand. Hij was er het mikpunt van het vijandelijk vuur, maar God was zijn harnas, en in den heldhaftigen triumf van zijn christelijk geloof kon hij zeggen, wat geen der Engelsche generaals hem kon nazeggen: „Ik vrees God, en anders niets ter wereld!"

Het was geen roekeloosheid, dat hij daar stond; hij hield er niet van, om zich roekeloos en nutteloos te wagen, maar zijn burgers hadden een stoutmoedig voorbeeld noodig, en hij stond daar in het vijandelijk vuur, om zijn mannen te prikkelen tot alles durvenden moed.

En was het vuur van den vijand al te machtig, en begon zijn getrouwe garde te wankelen, dan sprong hij vóór hen, en riep met krachtige stem: „Kinderen, jullie bent toch de kinderen van Koos de la Rey; Koos de la Rey vlucht toch ook niet?" en dan schepten de kinderen van Koos de la Rey weer nieuwen moed, en hij leidde hen tegen de brullende batterijen van den vijand in.

Hij heeft de bitterheid van den oorlog geproefd.

„Mijn oudste zoon was bij mij in de eerste veldslagen," verhaalde hij aan Dougla Story. „Hij was nog maar vijftien jaar, en niet groot voor zijn leeftijd, maar waar ik ging, daar ging hij ook, en ik geloof, dat hij zijn plicht deed. Wij liepen samen van de éene stelling naar de andere bij Modderrivier, toen de jongen eensklaps achterbleef. Ik keerde mij om en vraagde hem: „Zijt ge gekwetst?"

„Ja vader," was het antwoord.

„Dan is het beter, dat wij terstond naar de ambulance gaan," zeide ik, en wij wandelden naar de ambulance. Daar gekomen, ging hij liggen, en hij werd zeer bleek.

Ik vraagde: „Doet het pijn, jongen?"
„Ja vader," was het antwoord.
„Denkt ge, dat gij er van sterven zult?"
„Ja vader."
En een half uur later was hij dood."

Met dien soberen, klassieken eenvoud verhaalde Koos de la Rey den dood van zijn zoon, ofschoon het vaderhart er door werd verscheurd. Maar de smart van den vader moest zwijgen, want de ijzeren plicht riep den veldheer terug naar het slagveld, en hij streed door met zijn bekenden, bewonderenswaardigen moed.

Hij raakte echter in de engte; de Engelschen benauwden hem, en zijn burgers keken hem met angstige oogen aan.

Maar Koos de la Rey bleef bedaard. Hij wees met den sjambok naar een zeker punt, en zeide kalm weg: „Daar moet ons los skiet."

Dat deden de burgers. Zij waren gered, en de Engelschen waren volkomen overbluft.

De slag van Modderrivier was voor de Boeren een onbetwiste overwinning, en daarom was het te meer jammer, dat een Zuid-Vrijstaatsch kommando zich zonder noodzaak uit zijn stelling terugtrok. Deze terugtocht deed Piet Cronjé besluiten, om de geheele stelling te ontruimen, maar deze ontruiming was voor het vaderlandslievend gemoed van De la Rey een zwaarder slag dan het verlies van zijn zoon, en hij riep met toornige, verontwaardigde stem: „Zien jullie dan niet, dat wij het slagveld hebben behouden?"

Maar de opperbevelhebber Piet Cronjé zag het niet, en met zijn gewone hardnekkigheid zette hij de order van den terugtocht door.

Er waren intusschen twee stukken geschut onder majoor Albrecht achtergebleven, en er was gevaar, dat zij den vijand in handen zouden vallen. De la Rey riep zijn broeder.

„Ga met 300 man die stukken halen," zeide hij. Zijn broeder volbracht de order, en de kanonnen kwamen in veiligheid.

Zoo wist hij steeds den rèchten man op de rèchte plaats te zetten; op de gewichtigste punten had hij steeds de dapperste burgers; hij was een menschenkenner bij uitnemendheid.

Hij heeft krachtig bijgedragen tot de schitterende overwinning van Magersfontein; op zijn aandringen werden

de historische „slooten" van Magersfontein gegraven, en aan zijn voorstel was de prikkeldraadversperring te danken, waarin de Hooglanders-bataljons vastliepen als razende wolven in de val.

Koos de la Rey heeft de eer gehad, den oorlog te openen met het gevecht van Kraaipan, en hij heeft ook de eer gehad, den oorlog te eindigen [1] met den slag bij Tweebosch.

Het gevecht bij Kraaipan had plaats een dag na het uitbreken van den oorlog. Koos de la Rey had, zonder de artillerie uit Pretoria af te wachten, met 200 Lichtenburgers opgezadeld, en was vóór middernacht over de grenzen getrokken. Hij bereikte het spoorstation Kraaipan — tusschen Kimberley en Mafeking — terwijl de kleine Engelsche bezetting, die er lag, aan den haal was gegaan.

De generaal liet onmiddellijk de spoorlijn opbreken, de telegraaflijn afsnijden, en wachtte dan op de komst van kommandant Van der Merwe.

Dit geschiedde in den nacht, en het was nog nacht, toen de brandwachten de nadering van een gepantserden trein rapporteerden. Hij bestond uit een locomotief met twee wagens, bemand met een officier en 30 man, terwijl de trein was bewapend met drie kanonnen.

De trein kwam uit het zuiden, stoomde voorzichtig door, en stopte onmiddellijk, toen er onraad werd bespeurd. Toch ontspoorde de trein, en het gelukte de Engelschen niet, om den trein weer in het gereede te krijgen, want de Boeren gaven een vinnig vuur, en de drie Engelsche kanonnen waren niet in staat, om dat vuur tot zwijgen te brengen.

In den morgen verscheen kommandant Van der Merwe met een kanon, en de Engelschen gaven zich over.

De laatste slag had plaats bij Tweebosch, in den omtrek van Klerksdorp, op den 7den Maart 1902. De la Rey was getooid met de versche lauweren van Ysterspruit, waar hij tien dagen geleden Donops kolonne had verpletterd, en was nu teruggekeerd naar de Hartebeestheuvels ten noordwesten van Klerksdorp.

Die heuvels en kopjes hebben voor den dapperen Lichtenburger steeds een bizondere aantrekkingskracht gehad. Van achter die kopjes heeft hij gezien, hoe de Engelsche

---

[1] Dit is bedoeld, in zoover het geregelde, zware gevechten betrof, terwijl kleinere gevechten en schermutselingen nog na den vrede van den 31sten Mei hebben plaats gehad.

strijdmachten zijn district Lichtenburg verwoestten: van achter die kopjes is hij menigmaal, als de kansen niet al te ongunstig waren, met een pantersprong te voorschijn gekomen, om den vijand te bestormen.

De gevangenneming van 600 soldaten met een paar kanonnen en het geheele konvooi bij Ysterspruit had te Londen toch een zeer onaangenamen indruk gemaakt; men wilde nu toch wel eens van een flinke overwinning hooren, en om de geprikkelde gemoederen gerust te stellen, telegrafeerde Kitchener uit Pretoria, dat de kolonnen van Kekewich en Grenfell bezig waren, de kommando's van De la Rey te vervolgen, terwijl Methuen met een andere kolonne op marsch was van Vrijburg naar Lichtenburg, om De la Rey te onderscheppen.

Toen bedaarden de gemoederen weer, maar De la Rey [1]) wist beter, waar lord Methuen zat, dan Kitchener, en in zijn geliefkoosden sluiphoek tusschen de Hartebeestkopjes wachtte hij kalm op de Engelsche troependemonstraties, die een noodzakelijk gevolg moesten zijn van de zware ramp, bij Ysterspruit geleden.

Lord Methuen was met zijn strijdmacht te Vrijburg, toen de ramp bij Ysterspruit plaats had, en had men van Vrijburg een rechte lijn van dertig uren gaans oostwaarts getrokken, dan zou men aan het uiteinde van die lijn even ten zuiden van het punt zijn uitgekomen, waar De la Rey met zijn helden op den avond na de overwinning had gekampeerd.

Den tweeden Maart vertrok Methuen van Vrijburg; zijn strijdmacht bestond uit 1000 man paardevolk, 400 man voetvolk, zes kanonnen en een konvooi levensmiddelen.

Zijn marsch richtte zich noord-oostwaarts in een lijn, evenwijdig met de bedding der Hartsrivier; te Graspan passeerde hij op een afstand van twaalf mijlen rechts [2]) een boerenhofstede, die aan De la Rey toebehoorde.

Twee marschen ten noorden van dit punt kwam hij in aanraking met de Boeren. Het was een kommando onder bevel van den dapperen en bekwamen Van Zyl, wiens woning slechts eenige mijlen ten westen ligt van De la Rey's hoeve.

---

[1]) Bij de beschrijving van den slag bij Tweebosch is voornamelijk gevolgd: „The Boer Fight for Freedom" door M. Davitt.

[2]) Een (Engelsche) mijl is 20 minuten gaans.

Het was nu de vijfde Maart; Methuen was dus drie dagen op marsch geweest.

Van Zyl had geen haar op zijn hoofd, dat er aan dacht, om een strijd op leven en dood aan te binden met een Engelsche strijdmacht van 1400 man en zes kanonnen.

Trouwens zijn strijdmacht kon geen kommando worden genoemd; het was er te klein voor — het was maar een sterke verkenningspatrouille.

Maar die patrouille had daarom toch wel een gewichtige taak te volvoeren, en Van Zyl had De la Rey volkomen begrepen. Die patrouille moest het lokaas zijn, dat den hongerigen Khaki moest brengen, waar De la Rey hem wenschte.

Toen Methuen de Boeren ontdekte, was hij niet van plan, om ze ongemoeid te laten trekken. Hij was uitgezonden, om de Boeren op te snorren — wat deksels! hij zou ze aanpakken ook!

Methuen tastte de Boeren aan, en zij trokken terug. Methuen kende dat wel — het was de oude deun. Als zij zich niet sterk genoeg gevoelden, dan gingen zij aan den haal, maar een flink Engelschman zet ze achterna.

Zoo begon dan de vervolging, doch zij kon niet krachtig worden doorgezet, daar de trage ossen van het lange Engelsche konvooi slechts voetje voor voetje vooruit kwamen, en Methuen niet van plan was, om zijn konvooi onbeschermd achter te laten.

Men ziet hieruit, dat lord Methuen had aangeleerd in den oorlog. Nu, hij had den oorlog ook twee en een half jaar mee gemaakt, en in zoo'n bestek leert men wel de Boerenknepen.

Van Zyl trok langzaam terug naar een open terrein ten westen van Klerksdorp; dit terrein lag op een afstand van twaalf mijlen van de kopjes, van waar De la Rey zich op zijn vijand wilde werpen.

Het patriarchengezicht van Koos de la Rey straalde, toen zijn wakkere kommandant Van Zyl hem kon mededeelen, dat de krijgslist tot hiertoe volkomen was geslaagd.

Hij zag de overwinning reeds.

De aanval zou geschieden in den vroegen morgen, maar terwijl de vijand bij Ysterspruit in de flanken was bestormd, zou de hoofdaanval thans worden gewaagd op de achterhoede, omdat zich daar de hoofdmacht van den vijand bevond.

Midden in den nacht zette zich de strijdmacht van De la Rey in beweging. Het was een nacht met sterren,

en de sterren blonken boven het vruchtbare land met zijn uitgerookte puinhoopen, die zij zwijgend voorbij trokken.

De la Rey keek even op. Daar, aan dien horizon, op een afstand van vier uren gaans, had zijn eigen woning gestaan.

„Ook heb ik bericht ontvangen," zoo had hij in der tijd in zijn soberen stijl aan de Transvaalsche regeering geschreven, „dat mijn vrouw van onze plaats is weggedreven door de kolonne van lord Methuen. Onze plaats is verwoest geworden; de huizen zijn afgestookt, en mijn vrouw is achtergelaten in een plek, waar geen huizen zijn te vinden op mijlen afstands. Zij is een strooien Kafferhut binnengegaan, waar zij een aanmerkelijken tijd moest blijven, totdat zij door ons volk is gevonden. Tot welke lage maatregelen de vijand ook zijn toevlucht moge nemen, welke persoonlijke beleedigingen mij mogen worden toegevoegd, en ofschoon zij mij in mijn innerlijkst wezen mogen grieven, er zal geen verslapping zijn in mijn ijver, om onze worsteling tot het einde vol te houden."

En daar, aan den wijden, donkeren horizon, op een afstand van vier uren gaans, lagen de verkoolde puinhoopen van zijn huis . . . . .

De la Rey gaf zijn pony de sporen, en het vlugge paard stoof vooruit . . . . .

De generaal kende het terrein, waar hij nu was; hij kende elken duim grond; en zijn strijdmacht, die aan manschappen zwakker was dan de vijand, volgde hem met groote vastberadenheid.

Het was in den vroegen morgen, dat Methuen de Boeren op een afstand van drie mijlen zag naderen; snel maakte hij zich gereed voor den onvermijdelijken strijd, en de kanonnen werden opgesteld, om den Republikeinschen storm te keeren.

De slag moest worden geleverd in het open veld, en de Engelschen moeten niet zeggen, dat de Boeren in een hinderlaag den vijand hebben afgewacht, want dat is niet waar. De Boeren hebben twaalf mijlen gereden, om den vijand op te zoeken, en Methuen zag hen komen.

Toch was dit de gewenschte plaats voor Koos de la Rey, omdat zijn bereden kommando's hier een terrein hadden, waar zij zich in hun volle kracht konden ontplooien, en met het volle gewicht der Afrikaansche dapperheid den vijand konden verpletteren.

Koos de la Rey had de kanonnen bij zich, die hij tien dagen geleden op Donops kolonne had veroverd, en de Europeesche theorie zou eischen, dat de vijand onder een granaatvuur werd genomen, voordat hij werd aangevallen.

Doch Koos de la Rey dacht er anders over; zijn kanonnen bleven stom, en hij zette alles op éénen worp, op ééne charge.

Zijn burgers verlangden naar den strijd; zij hunkerden er naar, want hun hart was vol bitterheid over die brandstichters en roovers.

Toen gaf De la Rey het sein.

Er is geen schitterender charge, geen heldhaftiger stormaanval gedaan in den ganschen oorlog.

Het was een orkaan, die de vlakte schoonveegde; een bergstroom, die neerdonderde van de hoogte.

Dat was nu een Boèrenbezem, en geen Engelsche bezem; dat was nu de bezem, waarmee Koos de la Rey den dorschvloer zuiverde . . . . .

Toen deze eerste charge gedaan was, en de Boerenpaarden stil hielden met schuimende flanken, bezat lord Methuen geen paardevolk meer.

De 1000 man waren gedood, gewond of gevlucht.

Enkel de 400 man infanterie hielden nog stand, en Methuen deed alles, wat men van een dapper officier kan verwachten, om te redden, wat er nog te redden was.

Maar er was niets te redden; de zaak was hopeloos verloren. Op bevel van Koos de la Rey rukte kommandant Celliers nu op met twee veroverde vijftienponders, en nam de kraal onder vuur, waar zich de Engelschen met eenige kanonnen hadden verschanst. Zij heschen de witte vlag, en generaal Methuen, die als tweede in militairen rang onmiddellijk op Kitchener volgde, viel zwaargewond de Boeren in handen.

In de reeks van schitterende overwinningen die Koos de la Rey heeft behaald, was deze overwinning bij Tweebosch de schitterendste, en de Engelschen, die den oorlog begonnen waren, om den Amajuba van 1881 uit te wisschen, eindigden den oorlog met een dùbbel Amajuba.

Maar deze leeuw in den slag was een lam nà den slag. Zijn heldenoogen verduisterden zich, als hij tusschen de verslagenen van den vijand doorliep, en de vreugde der overwinning werd getemperd bij het gezicht van het vergoten bloed.

Hij was waàrlijk de barmhartige Samaritaan. Hij sprak met de gewonden van den vijand; hij troostte hen — hij

liet Methuen, die zijn huis had verbrand, en zijn huisgezin had verstrooid, op zijn eigen kar naar het Engelsche lager vervoeren.

Wij voelen de grootheid van die daad nog niet, omdat onze harten nog vol bitterheid zijn om het schandelijk werk van Engeland in Afrika, en misschien hadden wij liever gehoord, dat de gedecoreerde brandstichter bij die schitterende charge van Tweebosch was vermorzeld onder de hoeven van De la Rey's heldenkommando's.

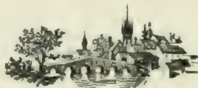
Doch De la Rey heeft gehandeld als een Christen, en hij heeft gezegd: „Mij komt de wrake toe, spreekt de Heere; *Ik* zal het vergelden."

Twee keeren in dezen oorlog is hij ernstig ongesteld geweest, doch telkens werd hij weer opgericht, om opnieuw de kracht van zijn heldenarm te probeeren op de gehelmde huurlingen van Engeland.

Hij is een der voortreffelijkste mannen van Zuid-Afrika; houw en trouw; moedig en vastberaden; godvreezend en onkreukbaar rechtschapen.

Hij heeft zijn volk lief met een edele en zelfverloochenende liefde, en nooit heeft hij van die zelfverloochenende liefde een krachtiger bewijs afgelegd, dan op dien dag vol rouw en beklemming, toen hij het vredes-tractaat heeft geteekend. Hij heeft in dat tractaat de nationale onafhankelijkheid prijsgegeven, om het nationale bestaan te redden, en hij heeft zich ter wille van zijn uit duizend diepe wonden bloedend volk overwonnen verklaard, ofschoon hij niet overwonnen was.

Neen, hij was niet overwonnen; hij is nooit geslagen, en als een door niemand overtroffen veldheer zal hij terugkeeren tot zijn verwoeste hoeve en zijn leeggeroofde kralen!

CHRISTIAAN DE WET.

Een commando breekt door het prikkeldraad.

CHRISTIAAN DE WET.

'tIs nacht, en de sterren tintelen aan het Afrikaansche firmament.

Het wild heeft zijn lager opgezocht, en alles slaapt. De stilte van den nacht rust op het onmetelijke veld, en ge zijt alleen.

Te grooter is uw verwondering, dat ge daar een schaduw ziet heenglijden over het veld. En nu komt er nòg een schaduw en nòg een.

Ge hoort het gesmoorde getrap van paardenhoeven in het lange, verlepte gras, doch dat gedruisch verstomt, en de schaduwen verdwijnen.

Zij verdwijnen achter gindschen donkeren rand, en het is weer stil. Slechts den nachtwind hoort ge; hij strijkt weemoedig en klagend over de eenzame, golvende prairiën van den Vrijstaat.

Doch thans hoort ge een nieuw gedempt gedruisch, en dat gedruisch nadert snel. Opnieuw doft het gesmoorde getrap der paardenhoeven in het lange, verlepte gras, en dat getrap

houdt aan en wordt menigvuldiger. Het rammelen van raderen klinkt er doorheen, en het gehinnik van Afrikaansche pony's, en het gekraak van zadeltuig, dat slecht in de olie zit.

En thans ziet ge een grooten, langen ruiterstoet bij het heldere licht der sterren.

Ik bid u: Kijk nu goed uit uw oogen, want het is de moeite waard, om den aanvoerder terdege op te nemen!

Dien man daar in de voorste rij, den rechtervleugelman bedoelt ge dien?

Neen, dien bedoel ik niet. Het is de linkervleugelman — die dáár! op dien taaien pony-hengst — dien bedoel ik.

Ge kunt hem bij het heldere licht der Afrikaansche sterren goed opnemen, en ge ziet, dat hij is van middelbare grootte en forschen bouw. Het hoofd rust op een sterken, stevigen nek. Hij maakt den indruk van groote lichamelijke kracht te bezitten, en de sterke wangbeenderen en de dunne, vastgesloten lippen geven aan zijn gelaat een trek van buitengewone vastberadenheid.

Men zou niet zeggen aan de kleeding, dat hij de aanvoerder is van den troep, maar om de waarheid te zeggen, droeg hij een uur geleden ook een betere jas.

Dat was een stevige winterjas, en nu draagt hij een versleten zomerjas; hij heeft namelijk van jas geruild met een armen burger, die het zoo koud had.

Want het is koud heden nacht. Het vriest. De rijp ligt op de velden, en als het koud is, moet de Boerengeneraal voor warme kleeren zorgen, vooral als hij heet Christiaan de Wet. Daarvoor immers is hij generaal.

Hij heeft groote, wijde laarzen aan, waarin hij de broekspijpen heeft gestopt, en als hij niet op dien taaien ponyhengst zat, dan zoudt ge denken, dat ge met een wegwerker te doen hadt.

Hij heeft in zijn slordige kleeding wonderlijk veel weg van Koos de la Rey, maar hij mist dat peinzende patriarchengezicht. Koos de la Rey is bijna altijd diep ernstig, maar bij Christiaan de Wet breekt de zon zelfs op de donkerste dagen nog door. Hij houdt van scherts; hij kan zijn burgers laten lachen, dat hun lever schudt.

Tijdens het begin der derde drijfjacht, die de Engelschen op hem maakten, sprak hij te Klerksdorp tot zijn burgers o. a. het volgende: „De Engelschen hebben mij een varkensdrijver genoemd, maar is het waar, dat ik de varkens drijf, dan zijn de Engelschen toch de varkens! Men beweert, dat er goede Engelschen zijn, maar dan sterven

die goede Engelschen toch bitter jong, want ik heb er nog nooit één ontmoet."

Hij liet de Engelsche generaals in de vonken van zijn humor deelen. Hij had een keer drie Engelsche krijgsgevangenen, wien hij de vrijheid beloofde, indien zij een brief wilden overbrengen aan hun generaal. De krijgsgevangenen vonden dit natuurlijk zeer geschikt, gingen op pad, en brachten den gesloten brief bij hun aanvoerder.

Deze las nu het volgende: „Generaal, wil zoo goed zijn, om deze drie maats aan den ketting te leggen, want ik vang ze elken dag!"

Toen hij eens op zijn eigen hofstede een vijandelijk konvooi snapte, riep hij: „Kijk, dat is een vetter oogst, dan ik ooit van mijn plaats in vredestijd heb gehaald!"

Er hangt een Lee-Metfordgeweer over zijn schouder, want de dagen der Mausers zijn reeds lang geteld, en hij gaat op de Khaki-jacht met Khaki-geweren.

Dat vindt hij snaaksch; hij vindt het snaaksch, om de huurlingen van Chamberlain met de dumdumkogels uit Chamberlains fabrieken dood te schieten.

Zijn grijze valkenoogen zijn half gesloten; dan ziet hij scherper, en al de krachten van zijn machtigen geest schijnen zich samen te trekken in die oogen.

Hij heeft de laatste week zeker geen twintig uur geslapen, en zijn burgers zeggen, dat hij dàn nog slaapt met het éene oog open.

't Is best mogelijk, want hij is wonderlijk, singulier en vreemd in al zijn doen. Men kan geen peil op hem trekken; hij is onberekenbaar. Als Khaki denkt, dat Chris op komst is, dan blijft Chris weg, en als Khaki hem niet verwacht, dan komt hij — als ongenoode gast!

Zijn brein werkt altijd — dag en nacht; zijn hersens zitten vol hinderlagen en klemmen — o, er sluimert een wereld van krijgslisten in dezen zeldzamen man!

Hij paart de voorzichtigheid van de slang aan de sluwheid van het vossengeslacht, en als hij met den sjambok de lafhartigen ranselt, dan is hij oprecht als de duif.

De burgers houden van De Wet, al gebruikt hij den sjambok, want hij doet het in het belang van het vaderland. Hij kastijdt zooals een opvoedkundige kastijdt, en in tijden van vrede zou hij een belangrijken post kunnen bekleeden bij een opvoedkundig gesticht.

Hij gebruikt den sjambok het menigvuldigst, als hij

kommando-burgers slapend in de eenzame boerenhoeven vindt. Hij wil dat niet; hij duldt dat niet; 't is immers te gevaarlijk in oorlogstijd.

Zelf doet hij 't nooit; altijd slaapt hij in het open veld, onder het dak van het firmament, dat hem veiliger toeschijnt dan het dak van een huis.

Het kommando schuift u als een reusachtig spook voorbij. Ge telt tweehonderd man, een klein kanon en twee trolley's. Op de trolley's ligt ammunitie, proviand en een telegraaftoestel.

Met dit toestel heeft De Wet gisteravond de Engelsche draadberichten tusschen Heilbron en Frankfort afgetapt, en deze belangwekkende inlichtingen zijn oorzaak geweest, dat hij onmiddellijk liet opzadelen.

Zooals gezegd: zijn strijdmacht telt tweehonderd man. Hij neemt er nooit meer mee, dan hij noodig heeft, en tweehonderd man is voor dezen nacht voldoende. Hij zal er de Engelschen even mee bijlichten.

Zijn geheele leger is zelden grooter dan vijftienhonderd man. „Waarom zou het grooter zijn?" vraagt hij; „als het grooter is, dan loopen de burgers elkander maar in den weg."

Nu begrijpt ge ook, wat de enkele schaduwen beteekenden, die voor het kommando uitgingen. Het zijn de verkenners, de voelhorens van het kommando. Ge vindt ze ook op de flanken en in de achterhoede, rondzwervend als herdershonden om een kudde schapen.

Het zijn de vlugste, kranigste ruiters, die ge u denken kunt: onvervaard en onvermoeid, lenig als jonge panters.

Zij hebben u reeds lang bespeurd, voordat gij er erg in hadt, en als zij er niet van overtuigd waren, dat gij proboer waart, dan gaf ik geen cent voor uw leven, want deze speurders zijn ook scherpschutters eerste klas, en in vollen galop jagen ze je een kogel door het hoofd, vlak tusschen de oogen.....

Maar het reusachtig spook is reeds verdwenen. Als een zucht is het u voorbijgegaan, en als een zucht is het verdwenen achter gindschen donkeren rand.

Morgen of overmorgen zult gij er echter wel meer van hooren. Ge zult dan wel vernemen, dat De Wet een konvooi van honderd ossenwagens heeft ingerekend, of de spoorlijn opgescheurd en een trein bemachtigd.

Want De Wet gaat nooit tevergeefs uit. Al zou de

aanslag mislukken, dan trekt hij toch de Engelsche strijdmachten tot zich als het magneet het ijzer, geeft daardoor aan andere in 't nauw gebrachte kommando's weer ruimte, en met vijf tot tien Engelsche generaals op zijn hielen stormt hij door half Zuid-Afrika.

Er is geen mensch, die zoo snel kan vooruit komen als De Wet — hij is de beroemdste hardlooper van de wereld! Hoeveel Engelsche generaals heeft hij door zijn ijlmarschen niet verbijsterd en afgebeuld!

Twintig van de bewegelijkste Engelsche generaals hebben het met hem geprobeerd, maar zij moesten het afleggen. Zij raakten buiten adem, en bleven onderweg liggen. Generaal French bracht het nog het verste, maar De Wet kommandeerde „volle gang!" en de snelheid van French stond toen tegenover die van De Wet als de galop van een pukhondje tegenover den gang van een sneltrein.

Christiaan de Wet kan het echter Koos de la Rey niet nazeggen, dat hij nòòit geslagen is, want De Wet is in den nacht van den 6den November 1900 bij Bothaville wel terdege geslagen.

Het was echter buiten zijn schuld.

De Engelschen hielden hun dèrde drijfjacht op den grooten Vrijstater, en in het volle gezicht van den vijand was hij bij Rensburgsdrift door de Vaalrivier zuidwaarts getrokken.

Toen was het uitkijken, want de bergen zaten vol Khaki's, en de legertros moest over een kale, open vlakte. De Wet had een sterke voorhoede vooruit gezonden, terwijl andere kommando's, met de hand aan den trekker, zich op de flanken van den legertros bewogen.

Het leger trok slechts langzaam vooruit, voetje voor voetje, alsof het zich op broos ijs bevond, dat elk oogenblik onder de voeten kon wegbreken.

Het was op den middag van Maandag 5 November, toen het dorp Bothaville zonder ongevallen werd bereikt. Het dorp lag in de asch. De Engelschen hadden den rooden haan op de daken gezet, en het lieve dorp verwoest, omdat de bewoners van Bothaville dapper hadden gevochten voor vrijheid en recht.

Er werd bij die uitgerookte puinhoopen een kwartier stil gehouden; Steyn en De Wet spraken de vrouwen toe, die met Afrikaanschen moed weer woningen hadden gemaakt tusschen de overeind gebleven muren, en dronken bij haar koffie.

Twee uur gaans ten zuiden van Bothaville sloeg het leger zijn kampen op, en nadat men tegen den avond met het Bom-Maxim een Engelsche strijdmacht van kolonel Le Gallais had verjaagd, ging het leger, nadat de brandwachten waren uitgezet, slapen.

Le Gallais bracht dien nacht tusschen de puinhoopen van Bothaville door, doch tegen middernacht liet hij oprukken, om de Boeren te overrompelen. Hij had van Kafferspionnen tijding ontvangen, dat er een slag was te slaan zooals nooit te voren, en toen hij het Boerenleger tot op driehonderd meter was genaderd, kon hij zich met eigen oogen overtuigen, dat de Kafferspionnen niet hadden overdreven.

Het leger lag in diepe rust, en al de brandwachten sliepen. [1]) Niemand waakte — geen hond, die er aansloeg!

Het leger van Christiaan de Wet telde ruim 1000 man, en werd thans gewekt — natuurlijk niet door de slapende brandwachten, maar door een hagelstorm van Engelsche kogels! Er heerschte een onbeschrijfelijke verwarring: de zes Boerenkanonnen met de geheele ammunitie vielen in de handen van den vijand, voordat er drie schoten waren gelost.

Scheepers, gewezen assistent-stationschef, sprong nu met zeven man en met doodsverachting tegen de rechterflank van den vijand in; van deze acht man werden er vijf gewond. Jan Theron deed hetzelfde met eenige Verkenners tegen de linkerflank van den vijand, en dit stoutmoedig optreden gaf den Boeren gelegenheid om te vluchten, terwijl 90 man, waaronder 30 Kaapsche rebellen, zich in de beestekraal wierpen, waar zij zich met heldenmoed verdedigden, totdat de laatste patroon was verschoten.

De Wet verloor ruim 100 man aan dooden, gewonden en gevangenen, terwijl hij zijn geheelen wagentros in den steek had moeten laten.

De Engelschen hadden een grooter verlies aan dooden

---

[1]) President Steyn zeide later: „Indien die nalatige brandwachten ter dood worden veroordeeld, dan zal ik het vonnis bekrachtigen." Doch het kwam niet zoo ver: het was trouwens zoo moeilijk bij kommando's, waar zooveel burgers aan elkander vermaagschapt waren. Indien de krijgsraden de regelen der strenge krijgstucht hadden willen opvolgen, dan zou het meer dan eens zijn gebeurd, dat een vader zijn eigen zoon, of een zoon zijn eigen vader tot den kogel had moeten veroordeelen.

en gewonden dan de Boeren, en onder de dooden was kolonel Le Gallais zelven, maar dat neemt niet weg, dat De Wet een harde nederlaag had gehad.

Het was voor hem een der moeilijkste oogenblikken van den geheelen veldtocht; hij zag zijn burgers over de kopjes zwerven als een herder zijn verstrooide schapen. Zijn valkenoogen verloren hun glans; hij zette zich neder op een klipsteen en stutte het vermoeide hoofd.

Maar dan rees hij weer overeind in de ontembare energie van den waren held; hij verzamelde zijn hongerige scharen, en wist een kudde schapen machtig te worden, waarmee zij hun honger konden stillen. Dan leidde hij hen naar de spoorlijn, wist onderweg een partij dynamiet machtig te worden, en bezette in den nacht de spoorlijn. Over een lengte van veertig minuten gaans liet hij ze onder het vuur van de artillerie der Yeomanry in de lucht vliegen, en elke Engelsche bom, die door den stillen nacht kwam aanfluiten, werd door de Boeren met een luid hoera begroet.

Zij waren weer in de rechte stemming, om een grooten slag te slaan, en rusteloos flikkerden de grijze valkenoogen van De Wet, om de nederlaag van Bothaville goed te maken.

Hij zat weer vol krijgslisten.

Hij trok Dewetsdorp met zijn Engelsch garnizoen voorbij, en de Khaki's wenschten zich reeds geluk. Maar zij deden dit te vroeg, want midden in den nacht maakte de groote Vrijstater rechtsomkeert, en in een schitterenden aanloop nam hij eenige der gewichtigste hoogten, die Dewetsdorp bestrijken.

Zes dagen duurde het beleg van het dorp; het is het éerste en het láatste beleg van beteekenis geweest, waarmee de Boeren slaagden, en twee dagen vóórdat de Engelsche ontzettroepen naderden, heesch De Wet de Oranjevlag aan de pui van het gemeentehuis. Hij nam 500 man krijgsgevangen, en maakte een grooten buit, waaronder twee kanonnen.

De Wet is van zuiver Nederlandsch bloed, en werd geboren in het zuid-oostelijk deel van den Vrijstaat, waar hij zooveel schitterende wapenfeiten heeft verricht.

Er is geen generaal, die meer terreinkennis bezit van Transvaal en Vrijstaat dan Christiaan de Wet, en op dat punt overtreft hij zelfs den beroemden Kaartenboer van Johannesburg.

Hij maakte den oorlog van 1880-81 mede, vestigde zich later dicht bij Komati-poort, en werd tot lid gekozen van den Transvaalschen Volksraad.

Hij vertrok echter van Komati-poort, vestigde zich als boer in de buurt van Kroonstad, waar hij voor den Vrijstaatschen Volksraad werd gekozen.

Hij was een der sterkste ijveraars voor een nadere aansluiting tusschen Vrijstaat en Transvaal, en hij doorschouwde de huichelachtige politiek van Engeland, voordat de meesten er erg in hadden.

De Wet heeft twaalf kinderen, waarvan er verscheidenen mee in den oorlog trokken, en zijn kordate, flinke vrouw, die haar zwager, den laffen Piet de Wet, eens op zoo'n kranige manier buiten de deur zette, heeft met die daad getoond, den man waardig te zijn, die gedurende twee volle jaren de populairste man is geweest in vijf werelddeelen.

De Wet beschikt over een groote mate van gezond verstand, en daar hij de militaire werken van lord Wolseley nooit heeft bestudeerd, heeft hij zijn gezond verstand gelukkig ook behouden.

Eerst in dezen oorlog is hij een man van grooten en beslissenden invloed geworden, en die invloed is bizonder groot geweest bij de heldhaftige vrouwen van Afrika, die hem huldigden wegens zijn standvastigen moed en zijn overwinningen over den verwoester van hun hoeven en hun huisgezinnen.

Geen terugtocht kon hem verontrusten; geen tegenspoed ontmoedigde hem, en hij verliet Bloemfontein aan de noordzijde, toen de Khaki's van de zuidzijde binnendrongen. De glorie van Sannahspost was de eerste harde klap, dien de Engelschen kregen na de bezetting van Bloemfontein, en die glorie had Christiaan de Wet te danken aan de Afrikaansche vrouwen, die hem hun zonen hadden gezonden.

Hij heeft over drie van de vermaardste Engelsche generaals zijn oordeel uitgesproken, en slechts over één van die drie, over French, was zijn oordeel gunstig.

„Hij is de éénige Boerengeneraal in het Britsche leger," verklaarde De Wet, en dit was zijns inziens de hoogste eer, die men een Engelschen veldheer kon geven.

En Roberts dan?

„Ik zou wel eens uw oordeel willen vernemen over zijn veldheerschap," meende De Wet, „indien Roberts met 30.000 Engelschen 200.000 Boeren moest bevechten."

Om den gevierden Baden-Powell lachte hij smakelijk. „Hij zou een uitstekend oorlogscorrespondent zijn voor een komiek militair tijdschrift.”

Het geheim van De Wets buitengewoon succes in dezen oorlog is een van die verschijnselen in de plotselinge ontplooiïng van een genie, die meer bewonderd dan begrepen worden, doch wat De Wet zelf betreft, zal hij dat succes op zijn bescheiden wijze eerder toeschrijven aan de dòmheid van zijn tegenstander dan aan zijn eigen bekwàamheid.

Achter alles echter ziet hij de hand van Hem, die het lot van den cherub des hemels en het lot van den worm der aarde, en alles — àlles bestuurt! Evenals bij Koos de la Rey is bij Christiaan de Wet een levendig vertrouwen op de Goddelijke hulp de wortel van zijn kracht, de zenuw van zijn moed, maar terwijl de diepe ernst van Koos de la Rey aan den woudstroom herinnert, die door het donkere bosch zich heenslingert, ligt er in het hart van De Wet een diamant van vroolijkheid en vroolijken moed, die zelfs in de donkerste oogenklikken nog zijn vonken schiet.

De vrijheid is hem alles; hij kan niet leven zonder de frissche lucht der vrijheid, en als men een zijner dochterkens, in schamele kleeren gehuld, het moordkamp ziet ingaan, terwijl zij haar strooien hoed met een lint heeft omwonden, en op dat lint met gebrekkige hand in inkt deze woorden heeft geschreven: „Nellie de Wet, krijgsgevangene voor vrijheid en recht,” dan weerkaatst dit dappere kind slechts het heilige vuur, dat daar opvlamt in het hart van haar beroemden vader.

Doch deze man der vrijheid is thans een onderdaan van Engeland. De onvatbare, de ongrijpbare, de onvindbare is te Pretoria gekomen, en heeft het protocol geteekend, waarbij de Vrijstaat en de Transvaal als onafhankelijke staten worden weggewischt van de wereldkaart.

„Ik zeg,” zoo heeft De Wet gesproken in het Winburger concentratiekamp; „ik zeg, dat onze regeering de Engelsche regeering is, en ik sta nu onder deze regeering, daar ik gevochten heb, tot er geen hoop meer was. Hoe bitter het ook was, het was tijd, om de wapens neer te leggen, en ik raad u trouw te zijn aan de nieuwe regeering. Misschien is het hard voor u, om uit *mijn* mond te vernemen, dat wij een nieuwe regeering hebben, maar God heeft aldus besloten, en wij waren verplicht, afscheid te

nemen van de zaak, die wij twee jaren en acht maanden hadden hoog gehouden. Als een christelijk volk verlangt God nu, dat wij trouw zullen zijn aan onze nieuwe regeering. Ik dank mijn zusteren hartelijk voor hare trouw en geloof in onze zaak. Laten wij ons neerleggen bij Gods raadsbesluit over mij en mijn volk, en ik vraag u, onze nieuwe regeering trouw te dienen, evenals ik en de burgers het zullen doen."

God alleen is het bekend, wat het den dapperen held gekost mag hebben, om die woorden uit te spreken. Er blinken tranen doorheen; er ruischt een diepe droefheid doorheen als de droefheid van een moeder, die haren eerstgeborene grafwaarts heeft gebracht . . . .

Doch achter die tranen schemert een stille troost, en achter die wolk van droefheid blinkt de hoop op een blijder dag.

Immers God heeft het besloten; Hij heeft het Afrikaansche volk — om hunner best wil — onder het Engelsche juk gebracht, maar op zijn tijd zal Hij hen uitvoeren uit hunne gevangenschap, en het juk verpletteren, dat hun op den nek is gelegd!

LOUIS BOTHA.

Botha's scherpschutters in den strijd.

LOUIS BOTHA.

Op de boerenplaats Bruintjeshoogte in Somerset-Oost in Kaapland woonde het echtpaar Botha: een paar wakkere menschen, in alle eer en deugd wijd bekend in den omtrek.

Deze menschen nu werden aangetast door de koorts. Het was niet de bekende malaria-koorts, maar het was de trekkoorts, die den Afrikaanschen Boer met onweerstaanbaar geweld voortdreef naar de wildernissen, waar het wilde dier en de wilde Kaffer regeerden.

Zoo verkocht de oude Botha dan zijn land en zijn bezittingen, laadde den ossenwagen, dreef zijn vee bijeen, en trok met zijn kudden en zijn huisgezin de wijde wereld in, evenals de patriarchen van het Oude Testament.

Er waren nog honderden huisgezinnen, die eveneens door de trekkoorts en door een ontembaren zucht naar de vrijheid waren aangetast, en onder deze voortrekkers mag het eerzame echtpaar Van Rooijen met hun aanvallig dochterke Adriana niet worden vergeten.

Laatstgenoemd huisgezin bevond zich bij het Boerenlager, sterk vijftig ossenwagens onder leiding van Sarel Cilliers, dat te Vechtkop bij Heilbron door een vreeselijke overmacht van Matabele-Kaffers onder den Kafferkapitein Kalipi werd bestormd.

Doch de aanval werd met heldenmoed afgeslagen, en het huisgezin Van Rooijen met de kleine Adriana bleven gelukkig gespaard.

De familie Botha was er niet bij, doch deze familie werd twee jaar later bij de Blauwkransrivier in Natal door de bloeddorstige Zoeloe's in de ergste knel gebracht, maar zij bleef gespaard en vestigde zich te Umvoti.

Nu had Botha Senior twee zonen: Louis en Philip. Het waren flinke jonge mannen, die te midden der oorlogsgevaren opgroeiden, en voor geen klein gerucht vervaard waren.

De beide gebroeders hoorden op een keer, dat er een Zoeloe-bende, sterk duizend man, in aantocht was. De Zoeloe's kwamen uit de woeste spelonken der Tugelarivier, en waren van plan, om een aanval op de verspreid wonende Voortrekkers te doen, doch Louis en Philip waren niet van plan, dit te dulden, grepen hun lange roeren, en stelden zich op in een bergpas, dien de Zoeloe's moesten passeeren.

Deze bergpas vormde den eenigen doortocht, en de twee gebroeders stonden er even vastberaden als Leonidas met zijn drie honderd Spartanen vier-en-twintig eeuwen geleden bij Termopylae.

Zij hielden den pas. De Zoeloe's zagen de onmogelijkheid in, om dit Boerenkommando van twee man om te trekken, en zij dropen af als jongens, die door den rijksveldwachter bij het appelstelen op heeter daad zijn betrapt.

Gouverneur Pine zond aan Louis en Philip een officiëele dankbetuiging voor hun moedig gedrag.

Philip Botha bleef in Natal, en werd lid van het bestuur des lands, terwijl Louis naar den Vrijstaat trok.

Daar ontmoette hij Adriana van Rooijen, die nu volwassen was, en die met haar ouders den schrikwekkenden aanval van 5000 Matabele-Kaffers op den 23 October 1836 had doorstaan, en Adriana vertelde er van aan Louis, en Louis verhaalde aan Adriana van de wilde Zoeloe-aanvallen en van de levensstormen, die hij had doorgemaakt. En dan vraagde hij aan Adriana, of zij niet gezind was, om gezamenlijk met hem de stormen des levens te trotseeren, en de lieftallige Adriana, die een welgevallen had in den jongen ridderlijken Afrikaander, zeide geen neen. Zoo trouwden zij dan: Louis Botha en Adriana van Rooijen [1].

---

[1]) De bizonderheden van den trek der familie's Botha en Van Rooijen zijn ontleend aan „Ons Land."

werden een gelukkig echtpaar, kregen zonen en dochteren, en woonden in vrede te Vrede in den Vrijstaat.

Uit dit huwelijk nu zijn drie zonen gesproten, die in den laatsten grooten oorlog als Boerengeneraals een indrukwekkende rol hebben vervuld: Philip, die zijn heldenleven heeft geofferd op het altaar van het Vaderland; Christiaan, die met eere de Zuid-Oost-Transvalers in den strijd heeft gevoerd, en Louis, de kommandant-generaal van de Transvaal. [1]

Louis werd geboren in 1865, groeide voorspoedig op, en trok reeds als een jongen van negen jaar met het vee van zijn vader uit den Vrijstaat naar het prachtige winterveld van Zoeloe-land.

Zoo geschiedde het elk jaar, maar de ouders hielden ook elk jaar hun hart vast, want de Zoeloe's waren erg onrustig. De jonge Louis echter glimlachte om hun vrees, want hij was sterk en moedig.

Hij had trouwens slag, om met de Zoeloe's om te gaan. Hij praatte met hun kapiteins vriendelijk en werd goede maats met hen; de Zoeloe-kapitein Oham bovenal mocht den jongen Afrikaander goed zetten.

Maar in 1883 geraakte Louis Botha toch in een dreigend gevaar, want hij stond met de schapekudden van zijn vader juist in het hart van Zoeloe-land, toen de Zoeloe-kapitein Usibepu een binnenlandschen oorlog begon.

Usibepu hield huis als een bezetene, en vermoordde veel Kaffers.

Toen dacht Louis: „Dat gaat zoo niet," en hij zond een renbode tot zijn jongeren broeder Christiaan met de boodschap: „Laten de Afrikaanders komen, en Oham en Dinizulu bijspringen tegen den woesten Usibepu!" en toen werd het meenens.

Er kwamen 800 Vrijstaters en Transvalers opdagen, om den razenden Usibepu te temmen, en Lukas Meijer werd hun kommandant.

Er werden twee lagers gevormd. Bij het Zandlager was Louis Botha; bij het andere zijn broeder Christiaan.

Lukas Meijer wendde zich tot het Zandlager, riep honderd vrijwilligers op, en Louis Botha was een der eersten, die zich aanmeldde.

Bij de samenvloeiïng der Umvoloozi-rivieren had de bot-

---

[1]) Het echtpaar Botha, dat uit Kaapland trok, waren dus zijn grootouders.

sing tusschen de vijandelijke strijdmachten plaats. Usibepu had zijn leger onder een zekeren Colenbrander geplaatst: zijn slagorde was opgesteld in den vorm eener maansikkel, waarvan de hoornen den tegenstander moesten omsingelen.

Meijers strijdmacht bestond uit de reeds genoemde honderd Boeren en uit de Zoeloe's van Oham en Dinizulu. Het was natuurlijk de kunst, om de gevaarlijke hoornen der maansikkel weg te schieten, voordat zij Meijers flanken hadden omgetrokken, en terwijl de Zoeloe's van Oham en Dinizulu op den linker-, zouden de Boeren op den rechterhoorn van den vijand passen.

De Boeren waren achter een langen rand geplaatst en streden met leeuwenmoed, maar toch kregen zij een harden stand, omdat de telkens weggeschoten rechterhoorn van den vijand door de drukkingskracht van het centrum ook telkens weer werd aangevuld en voortgestuwd.

De vijanden kwamen zóó dicht bij, dat de Boeren het zwart van hun met bloed doortrokken oogen konden onderscheiden. De aanvoerder van den rechterhoorn was aan de spits. Het was een groote, naakte reus, met niets dan een schootsvel gekleed. Hij was gewapend met het schild en de korte stootspeer, en de speer tot den stoot gereed houdend, hield hij, naar Zoeloe-manier van den een naar den anderen kant huppelend, op Lukas Meijer aan.

Meijer merkte het niet, en hij zou waarschijnlijk een kind des doods zijn geweest, als het oog van den jongen Louis Botha niet over hem had gewaakt. Botha sprong uit het zadel, en joeg den reus een kogel onder den arm in het lichaam. De Kaffer stortte dood neer voor Meijers paard, en sinds dien dag zijn Meijer en Botha groote vrienden geworden.

De oorlog eindigde met de volledige zegepraal op Usibepu, en het op dezen veroverde gebied werd tot een nieuwe republiek — de Vrijheidrepubliek — geproclameerd.

Lukas Meijer was de eerste maar ook de laatste president van den nieuwen staat, want de republiek werd met gemeen overleg ingelijfd bij de Zuid-Afrikaansche Republiek, terwijl haar een zetel in den Eersten en een zetel in den Tweeden Volksraad werd toegekend.

Lukas Meijer werd lid van den Eersten, Louis Botha van den Tweeden Volksraad, en deze durfde daar zijn meening te zeggen; hij was zelfs niet bang voor den Ou-President, die als een leeuw kon brullen, als hij op onverwachten tegenstand stuitte.

De jonge Botha kwam meer dan eens met hem in botsing, want Kruger behoorde tot de oude garde; hij was conservatief, vasthoudend aan het oude, terwijl Botha een man van de jonge garde was: progressief, vooruitstrevend.

Doch bij Krugers heftigheid bleef Botha gewoonlijk kalm, bedaard, zichzelven en den stoeren grijsaard eerend, wiens tegenstander hij was op dit oogenblik.

De jonge man was een edele, ridderlijke, indrukwekkende verschijning in den Volksraad. Hij was minstens zes voet lang, en stond daar als een jonge, slanke dennenboom. Hij heeft heldere blauwe oogen, een krachtigen neus en een lichtbruinen baard. Het gelaat heeft Germaansche trekken, en draagt den onmiskenbaren stempel van schranderheid, vastberadenheid en goedhartigheid.

In den Volksraad was hij een man van gewicht. Zijn kalme, welluidende stem drong dieper door dan het holle lawaai, dat sommige zijner collega's maakten, en behalve dit bezat hij dien geheimzinnigen, magischen invloed op anderen, die niet te verklaren maar onmisbaar is voor volksleiders.

Hij was een man, die den vrede liefhad, en toen hij de dochter van John Emmet als zijne huisvrouw op zijn hoeve mocht brengen, voelde hij zich den koning te rijk.

Mejuffrouw Emmet stamt uit een dapper Iersch geslacht; dat geslacht heeft gestreden en geleden voor de Iersche vrijheid, en Robert Emmet is in der tijd door de Engelschen gerechtelijk vermoord, omdat hij de Iersche vrijheid hooger achtte dan de vleeschpotten van het Britsche wereldrijk.

Botha was vóór den oorlog wat men in Nederland zou noemen een heereboer, en hij dreef den landbouw op voortreffelijke wijze. Zijn boerderij lag dicht bij Zoeloeland; zoo kwam het, dat hij veel Zoeloe's aan 't werk had. Hij was voor hen een gul, rechtschapen meester, en hij oogstte daarvan de vruchten, toen hij volle twaalf maanden tijdens de Engelsche verwikkelingen te Pretoria moest vertoeven.

„Hij vertelde mij," zoo verhaalt Michael Davitt in zijn werk over den oorlog, „dat zijn boerderij nooit beter was bewerkt geworden, of zijn veestapel beter verzorgd, dan gedurende het tijdperk van twaalf maanden, dat hij van huis was geweest."

Hij had den vrede lief. Hij ging op in zijn kinderen — hij had twee zonen en twee dochteren — en hij deed

niets liever dan den veldploeg door den akker te drijven, terwijl de leeuwerik zong, en de morgendauw de voren drenkte.

Doch toen Engeland de onafhankelijkheid van het Transvaalsche volk opeischte, toen meende hij, dat aan dien eisch niet mocht worden voldaan dan na een uitersten strijd.

Zoo sprong hij dan op van zijn vredigen haard, en zooals hij vroeger met den veldploeg een rechte vore had getrokken, zoo zou hij thans met den strijdploeg zonder om te zien de rèchte, bloedige vore trekken.....

Hij trok spoedig de aandacht: hij wilde spijkers met koppen slaan, en al was het oudere geslacht er tegen, vele jonge Afrikaanders stonden aan Botha's zijde.

Doch zij vormden de minderheid bij de kommando's, en Louis Botha kon niet, zooals hij wilde. Zijn aangeboren veldheerschap echter, dat zich reeds in den eersten kruitdamp zoo schitterend had ontplooid, werd bewonderd, en het vond algemeene voldoening, toen hij in plaats van den ziek geworden Lukas Meijer tot kommandant der Transvaalsche Zuid-oostelijke strijdmachten werd benoemd.

Hij kreeg nu dan toch ook meer te zeggen: de voortvarende geest, die hem bezielde, deelde zich mede aan het jonge Afrika, en hij vatte het voornemen op, om met een vliegende kolonne de Vierkleur tot onder den rook van Pieter-Maritzburg te planten.

Slim-Piet was er eigenlijk niet voor: hij vond de onderneming gewaagd, en ofschoon hij den tocht medemaakte, was dit minder, om den moed van zijn burgers te prikkelen, dan om den ijver van Louis Botha in te toomen.

Den 14den November 1899 ging de kolonne op pad, en trok stoutmoedig het zuiden in. De tocht was op tien dagen berekend: alle onnoodige bagage was achtergelaten, en slechts vier kanonnen werden medegenomen. Het kon met recht een vliegende kolonne worden genoemd, onovertroffen in bewegelijkheid. Zij werd ten zuiden van Colenso in tweeën gesplitst. Over de hoofdkolonne, sterk 2000 man, voerde Louis Botha, over de kleinere kolonne, groot 1000 man, zijn neef David Joubert het bevel.

De Boeren zaten nu tusschen twee Engelsche legers in: het ééne, sterk 12000 man, onder generaal White, lag in Ladysmith; het andere, 4000 man onder generaal Hildyard, te Escourt, en Slim-Piet schudde vol zorgen het grijze hoofd.

Neen, deze manier van oorlogvoeren verstond hij niet: dat was niet de beproefde taktiek van 1880, waarmee hij

zijn veldslagen had gewonnen. Louis Botha deed al maar zijn best, om hem de voordeelen der nieuwe, aanvallende taktiek aan te prijzen, doch hij schudde het grijze hoofd. Hij was te gelukkig geweest met de oude taktiek, om de nieuwere te verkiezen, en hij was te oud, om ze te leeren.

Doch Louis Botha had reeds een gepantserden trein gepakt, en trok onverschrokken voort, terwijl zijn burgers aan de verbaasde Natalsche Boeren vertelden, dat zij zouden doorrijden, totdat de hoeven van hun pony's door het water van den oceaan werden besproeid.

Zoover echter had Botha den rit voorloopig nog niet bedoeld; hij trok in een grooten boog westwaarts om Escourt heen, en vereenigde zich, tien mijlen ten zuiden van Escourt, met den wakkeren David Joubert.

Hij had nu twee Engelsche strijdmachten in den rug, terwijl generaal Buller met 25000 man van Durban in aantocht was.

Zonder twijfel was er nu gevaar, maar Botha haastte zich daarom nog niet, en toen Hildyard te Escourt den strijd zocht, meende Botha, het aan de eer van de Vierkleur verschuldigd te zijn, den strijd te aanvaarden, en in een tweedaagsch gevecht, waarin de Engelschen hevige verliezen leden, wierp hij hen zegevierend op Escourt terug.

Botha veronderstelde, dat het doel thans was bereikt. De Natallers hadden gezien, dat de Boeren nog lang niet bang waren voor de Engelschen, en Buller was met zijn hoofdmacht naar Natal gelokt, waar men hem liever had dan in Kaapland.

Zoo werd de terugtocht naar de Tugela-linie dan aanvaard, maar de oude Joubert kwam in een sombere gemoedsstemming bij Ladysmith aan. Hij sprak er openlijk zijn leedwezen over uit, aan dien tocht te hebben deelgenomen. Neen, dat was niet zijn manier van manoeuvreeren. Ook waren er onderweg [1] paarden genomen van Engelschgezinde boeren, en 6000 stuks vee buitgemaakt, en er waren nog andere artikelen gerequireerd, alles lijnrecht indruischend tegen zijn orders en ideeën. Het ergerde den ouden generaal meer dan noodig was, en toen hem bij zijn terugkeer werd gevraagd, wat hij dacht van de resultaten der groote verkenning rondom Escourt, haalde hij mismoedig de schouders op, en zijn antwoord luidde: „Ja, die Engelschen zal zeg: Hier is Joubert langs gegaan met zijn rooversbende!”

---

1) Michael Davitt. The Boer Fight for Freedom.

Uit dit antwoord bleek al weer de geheime angst van Joubert, om de Engelschen te verbitteren. De Boeren hadden Natalsche eigendommen genomen, dat is waar, maar zij hadden ze toch betaald of er een bewijs van ontvangst voor gegeven, en het was van Joubert niet redelijk, om bij een noodzakelijke requisitie aan rooven te denken.

Louis Botha en het jonge Afrika waren echter vreemd aan dien angst.

Botha's opstellingen ten zuiden van Ladysmith, waar men de stormkolonnes van den vijand kon verwachten, zijn met recht als meesterstukken geroemd geworden, en zij doorstonden op den voor altijd gedenkwaardigen slag van Colenso op den 15den December 1900 de vuurproef.

In den nacht vóór den slag was Louis Botha door een speurder gewaarschuwd, dat er ernstige dingen op til waren, want de Engelsche kampen waren vol rumoer. In de stilte der duisternis nam hij dan ook zijn maatregelen; hij nam ze goed, en in de schemering van den morgen zag hij de Engelschen komen.

De Fransche kolonel Villebois de Mareuil was onrustig, en zijn onrust klom met het oogenblik, maar Botha was bedaard, en hij stond onbewegelijk als de harde klippen, waarop zijn voeten rustten.

„Alles is recht," zeide hij kalm; „ge zult het zien!"

Toen Slim-Piet het moede hoofd nederlegde ter laatste rust, en de gouden poort zich achter hem sloot, daalde de veldheersmantel neer op Louis Botha, en hij werd kommandant-generaal der Transvaalsche strijdmachten.

Hij was de aangewezen man er voor; hij was de man met den wijden, alles omvattenden blik. Het geheele, reusachtige oorlogsterrein lag als een open kaart voor hem; hij verliep zich niet in kleinigheden, en toch verzuimde hij die kleinigheden niet.

Hij bezat de voorzichtigheid van Piet Joubert zonder diens angstvalligheid; hij bezat den alles durvenden moed van Piet Cronjé zonder diens stijfkoppigheid, en hij overtrof hen beiden in beleid.

Hij redde den Spionkop, krachtig ondersteund door helden als generaal Tobias Smuts, en dat hij den terugtrekkenden vijand niet onder de granaten van zijn Creuzots verpletterde, was evenmin aan hem als aan Piet Joubert te wijten.

Het is een wijdverbreide legende, dat Joubert de be-

schieting van den terugtrekkenden vijand had verboden, en dat Louis Botha, bij de geladen stukken staande, met bleek gelaat en saamgeklemde tanden aan dit dwaze bevel had gehoorzaamd, doch het is, zooals reeds gezegd, een legende. Piet Joubert heeft bij Spionkop dat dwaze bevel niet gegeven, en Botha had te veel beleid, om met zijn volkomen uitgeputte burgers een terugtrekkenden vijand aan te tasten, die vijf maal sterker was in artillerie en manschappen. [1])

Hij heeft dikwijls in doodsgevaar verkeerd; menig paard is hem onder het zadel doodgeschoten, en meer dan eens is hij, slechts door een of twee adjudanten vergezeld, in den nacht rakelings langs de een of andere Engelsche strijdmacht heengeglipt.

Hij is in den oorlog in alle opzichten een voortreffelijk krijgsman geweest. Het waren donkere dagen, in welke hij met het opperbevelhebberschap werd bekleed, maar hij verhelderde die dagen door zijn schitterenden heldenmoed, en hij stond pal als een rots in de branding.

Kon hij elders worden gemist, dan stond hij bij den terugtocht steeds in de achterhoede, en bij den aanval stond hij bij de voorhoede, op de brandende voorpunt, waar de granaten het dichtste vielen. Als de burgers hem maar aanzagen in dat open, door de zon gebruind gelaat, in die van het krijgsvuur schitterende oogen, dan schepten ze weer moed, en ofschoon jong van jaren, had hij toch de bezadigdheid van den vergrijsden kommandant.

Hij beurde de moedeloozen op; hij sterkte de wankelmoedigen, en had een goed woord voor den bedroefde. In de grootste bezwaren behield hij zijn opgeruimdheid, in de grootste gevaren zijn koelbloedigheid. Hij wist zijn kommando's veilig weg te halen van onder den moker eener overstelpende vijandelijke artillerie, en toen hij de Oosterlijn moest verlaten, plantte hij de Vierkleur in de wildernissen van het Boschveld, in het gebied van luipaarden en brullende leeuwen.

Doch de Vierkleur is neergehaald, en het vrije volk is ondergegaan. Het bestaat niet meer; het is weggewischt uit de rij der volken. En het is thans vrede, al is het niet de gewenschte vrede. En het groote graf is thans gesloten.

De zeven-en-vijftig Boeren, die tijdens de laatste vredes-

---

1) Michael Davitt. The Boer Fight for Freedom bl. 350.

onderhandelingen te Holkrans in het district Vrijheid door huurlingen van Engeland, door Zoeloe-Kaffers, als dieren werden vermoord, behoorden tot de laatsten, die in dat groote graf werden neergelaten. Thans is het gesloten!

Er liggen meer dan vijf duizend der edelste burgers van Afrika in dat graf, en meer dan vier duizend moeders, vrouwen en grijsaards, en meer dan vijftien duizend kinderen, die niet weten van hun rechter- noch van hun linkerhand.

Deze allen zijn vermoord! En hun graf kunt ge vinden in de schaduw der uitgerookte puinhoopen van meer dan twintig-duizend platgebrande woningen.

En het is thans vrede, al is het niet de gewenschte vrede.

Doch de gewenschte vrede komt ook.

Heb maar geduld — die vrede komt —! die vrede komt zeker —!

Louis Botha is het beeld van het jonge Afrika. En zooals hij op zijn hoogen voshengst in zijn volle heerlijke kracht voor het front van zijn strijdbare kommando's placht te verschijnen, zoo zal het jonge Afrika eens uit de stuivende asch der platgebrande hoeven en uit de schaduwen des doods oprijzen in zijn frissche, onbedwingbare, triumfeerende kracht!

